

T.C.

**HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK
SAYGISI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Emel ÇİMEN

Çorum 2019

**İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK SAYGISI
DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Emel ÇİMEN

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Muammer CENGİL**

ÇORUM-2019

KABUL VE ONAY

Emel ÇİMEN tarafından hazırlanan *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* başlıklı bu çalışma, 06/12/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Rıza AYDIN (Başkan)

Prof. Dr. Muammer CENGİL (Danışman)

Prof. Dr. Şaban HAKLI

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (06/12/2019)

Emel ÇİMEN

ÖZET

ÇİMEN, Emel. *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Bu araştırmada Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı İmam Hatip Liseleri'nde eğitim görmekte olan 12. Sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri bazı değişkenler açısından analiz edilmiştir.

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı İmam Hatip Liseleri'nde eğitim görmekte olan 12. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise 434 (dört yüz otuz dört) 12. sınıf öğrencisi oluşturmuştur.

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından oluşturulmuş ve Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye aktarılmış olan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır.

Katılımcıların değişkenlerinin tespit edilmesi için ayrıca öğrencilerden kişisel bilgi formu doldurmaları talep edilmiştir. Bu bilgi formu öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitimi, anne iş durumu, anne mesleği, baba eğitimi, baba iş durumu, baba mesleği, ailenin ekonomik durumu, bireylerin fiziki özellikleri, not ortalamaları, sağlık sorunu durumları, ebeveynlerin birteliktelik durumu, anne ve baba tutumlarıyla katılımcıların yaşamlarını çoğunlukla geçirdikleri yer değişkenlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Kişisel bilgi formundaki değişkenler genellikle kategorik verilerden oluşmaktadır.

Araştırma verileri SPSS 26 versiyonu kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın analizlerinden önce elde edilen verilerin dağılımının normal olup olmadığına bakılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ile elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını test etmek için veri normalliğini analiz etme amacıyla faydalanılan üç analiz sırasıyla Skewness-Kurtosis, Kolmogrov-Simirnov ve Histogram grafiği analizleridir. Veri dağılımının non-parametrik olarak saptanması sebebiyle değişkenler ile öğrencilerin benlik saygısı düzeyi arasında ilişkinin olup olmadığını ölçmek amacıyla Mann-Whitney-U ve Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulguların ışığında uygulamalara ve araştırmaya yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Benlik saygısı, ergenlik, değişkenler, İmam-Hatip Lisesi.

ABSTRACT

CIMEN, Emel. *Analysing the Self-Esteem Levels of Imam Hatip High School Students in Terms of Some Variables*, (Master Thesis), Çorum, 2019.

In this study, self-esteem levels of 12th grade students attending Imam Hatip High Schools in Çorum Provincial Directorate of National Education were analyzed in terms of various variables.

The population of the study consisted of 12th grade students studying in Çorum Provincial Directorate of National Education Imam-Hatip High School in 2018-2019 academic year. The sample consisted of 434 (four hundred thirty four) 12th grade high schoolstudents.

The Rosenberg Self-Esteem Scale, which was developed by Rosenberg (1965) and translated into Turkish by Çuhadaroğlu (1986), was used to determine the self-esteem levels of the students.

In determining the variables of the participants, students were asked to fill in a personal information form. This information form aimed to determine students' gender, number of siblings in their family, mother's education, mother's job status, mother's profession, father's education, father's job status, father's profession, economic status of the family, physical characteristics of individuals, GPAs, health problems, parents' marriage status, the attitudes of parents and the place where the participants mostly spent their lives.

Data were analyzed using SPSS 26 version. Before the analysis of the study, it was examined whether the distribution of the data was normal or not. In order to test whether the data obtained with Rosenberg Self-Esteem Scale (RBSI) had normal distribution, three analyzes which were used to analyze the data normality were performed Skewness-Kurtosis, Kolmogrov-Smirnov and Histogram graph analyzes respectively. In order to determine whether there is a relationship between variables and students' self-esteem level because of non-parametric distribution of data; Mann-Whitney-U and Kruskal-Wallis Tests were performed.

In the light of the findings, various suggestions were made for applications and research.

Key Words: Self esteem, adolescence, variables, Imam-Hatip High School.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
ÖN SÖZ.....	xii
GİRİŞ.....	1
1. PROBLEM DURUMU.....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
4. SAYILTILAR.....	4
5. SINIRLILIKLAR.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

1.1.BENLİK KAVRAMI.....	6
1.2.BENLİK SAYGISI.....	7
1.2.1. Ergenlikte Benlik Saygısı.....	10
1.3.BENLİK SAYGISI YAKLAŞIMLARI.....	12
1.3.1. Geleneksel- Kuramsal Yaklaşımlar.....	12
1.3.1.1. James Geleneğinde Benlik Saygısı.....	12
1.3.1.2. Sosyal Öğrenme Geleneğinde Benlik Saygısı.....	13
1.3.1.3. Hümanistik Gelenekte Benlik Saygısı.....	15
1.3.2. Çağdaş Empirik Yaklaşımlar.....	16
1.3.2.1. Bilişsel-Yaşantısal Benlik Kuramı Açısından Benlik Saygısı.....	16
1.3.2.2. Dehşet Yönetimi Kuramı Açısından Benlik Saygısı.....	18

1.4. BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN BENLİK SAYGISI.....	19
1.4.1. Cinsiyet.....	19
1.4.2. Ebeveynlerin Birlikte Olup Olmama Durumu.....	22
1.4.3. Ailenin Gelir Durumu.....	25
1.4.4. Fiziksel Özellikler	26
1.4.5. Akademik Başarı.....	29
1.4.6. Anne Baba Tutumu.....	31
1.4.7. Kardeş Sayısı.....	34
1.4.8. Doğum Sırası.....	36
1.4.9. Anne ve Baba Mesleği.....	37
1.4.10. Anne ve Baba Eğitim Durumu.....	38
1.4.11. Öğrencinin Yaşamını Geçirdiği Yer.....	40
1.4.12. Sağlık Durumu.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	44
2.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM	44
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	48
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	49
2.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE RBS ÖLÇEĞİ ALGI DÜZEYLERİ.....	51
3.2. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE RBS ÖLÇEĞİ ALGI DÜZEYİ FARKLILIKLARI.....	56

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	57
3.2.2. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları	58
3.2.3. Doğum Sırası Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	59
3.2.4. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	61
3.2.5. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	62
3.2.6. Anne Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenlerine Göre Benlik	
Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları	64
3.2.7. Baba Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenlerine Göre Benlik	
Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları	66
3.2.8. Ailenin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı	
Düzeyi Farklılıkları.....	68
3.2.9. Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı	
Düzeyi Farklılıkları.....	69
3.2.10. Anne Tutumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	72
3.2.11. Baba Tutumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	73
3.2.12. Fiziki Özellik Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	77
3.2.13. Akademik Başarı Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	80
3.2.14. Sağlık Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	81
3.2.15. Yaşanan Yer Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi	
Farklılıkları.....	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
KAYNAKÇA.....	89

EKLER.....	106
KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	106
RBS ÖLÇEĞİ	108

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler.....	44
Tablo 3.1. Öğrencilerin Benlik Saygısı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	51
Tablo 3.2. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	57
Tablo 3.3. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	58
Tablo 3.4. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	60
Tablo 3.5. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	61
Tablo 3.6. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	63
Tablo 3.7. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	64
Tablo 3.8. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	65
Tablo 3.9. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	66
Tablo 3.10. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	67
Tablo 3.11. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ailenin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 3.12. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	70
Tablo 3.13. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	70
Tablo 3.14. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Tutumu Değişkenine Göre	

Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	72
Tablo 3.15. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Tutumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	74
Tablo 3.16. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Tutumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	75
Tablo 3.17. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Fiziki Özellik Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	77
Tablo 3.18. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Fiziki Özellik Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	78
Tablo 3.19. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Akademik Başarı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	80
Tablo 3.20. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Sağlık Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları.....	82
Tablo 3.21. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Yaşanan Yer Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	83

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1. RBS Ölçeğine Ait Histogram Grafiği 50

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

n	:Sayı
p	:Anlamlılık değeri
sd/ss	:Standart sapma
U	:Mann-Whitney U sayısı
$\bar{x}$	:Aritmetik ortalama
x ²	:Kruskal-Wallis sayısı

Kısaltmalar

Çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
pp.	:Sayfa
RBS	:Rosenberg Benlik Saygısı
RBSÖ	:Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
SPSS	:Statistical Programme for Social Science
vd.	:ve diğerleri

ÖN SÖZ

Yaşamının her alanında ve her anında insanın ulaşmak istediği hedefleri vardır. Kişi sürekli çabalar, uğraş verir. Bu çabalar kimi zaman amacına ulaşır kimi zamansa hayal kırıklığı yaratır. Ancak hayat devam eder, zaman geçer ve insan asıl ulaşmak istediği şeyi bir şekilde anlar: Benliği.

Benlik, benlik saygısı kavramları psikoloji dünyasını uzun yıllardır meşgul etmektedir. Kişinin kendini fark edebilmesi, tanınması ve olumlu ve olumsuz nitelikleriyle kabullenebilmesi yaşamının önemli tekâmül süreçleridir. Bu süreçlerin ilgi çekici olması belki de her insanın bir şekilde tecrübe etmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim benlik saygısı, net tanımının yapılması açısından kolay olmamakla birlikte, kişilerin yaşamında olumlu etki yaratabilme açısından incelenmesi gerekli bir konu olarak görülmüştür.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, süreç boyunca desteğini esirgemeyen, beni cesaretlendiren ve ihtiyaç duyduğum her an yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Muammer CENGİL' e teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma yöntem ve teknikleri dersleri ve değerli tavsiyeleri ile bakış açımı geliştiren sayın hocam Prof. Dr. Şaban HAKLI ve tez yazım sürecinde çok ihtiyacım olan istatistik konusunda derslerinden istifade ettiğim Dr. Öğr. Üyesi Güngör KARAKAŞ' a desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Yüksek lisansa başlamam ve akademik anlamda kendimi geliştirmem konusunda bana her an destek olan, elinden geleni fazlasıyla yapan çok kıymetli UMUT DOST' a Allah' tan acil şifalar diliyorum, bu çalışmanın sonucunu paylaşabilmeyi dilerdim.

Yoğun tempoları arasında bana vakit ayıran, beni anlayan ve motive olmam konusunda içtenlikle çaba gösteren sevgili arkadaşlarım Bihter ESKİN ve Firdevs DARMANCI' ya, bunaldığımda esprileriyle enerji toplamamı sağlayan Fatma KONUR AKTAŞ' a samimiyet ve desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Çalışmalarım esnasında kimi zaman ihmal etmiş olsam da beni olgunlukla karşılayan sevgili yeğenim Ada KOCUR ve bu günlere ulaşmamda emekleri paha biçilemez ailem benim için çok değerli, iyi ki varsınız.

Çorum-2019

Emel ÇİMEN

GİRİŞ

Benlik ve benlik saygısı nedir? Benlik saygısı nasıl elde edilir? Benlik saygısı farklı değişkenler arasında farklılık gösterebilmekte midir? vb. gibi sorular benlik kavramı araştırmacılarının yıllar boyunca ilgi odağı olmuştur. Benlik bir bakıma insanoglunun kendinin farkına varma ve öz-değerlendirme biçimidir ve değişkenliği üzerinde ise hem kalıtım hem de çevrenin etkisinden söz edilmektedir (Emler, 2001, s.59). Özellikle bu değişkenlik ruhsal olgunlaşma, gelişme ve yaşama hazırlık dönemi olan çocuklukla erişkinlik arasında yer alan ergenlik döneminde araştırıldığında ayrı bir önem kazanmaktadır.

Benlik saygısı üzerine, uzun yıllardır birçok çalışma yapılmasına rağmen bu alanda araştırmaya devam edilmesi için üç önemli sebep şu şekilde sıralanmıştır:

1. Günümüzde benlik saygısı, toplum ve bireyler için öz-düzenleme ve yaşam kalitesi açısından daha önemli olabilir.
2. Bu alanı daha önceden tanımlayan fikir ve araştırmalar hızlı değişim ve sert eleştirilere maruz kalmıştır. Benlik saygısı kavramının tekrar araştırılması daha kapsayıcı fikir ve teoriler ortaya koyma açısından önemlidir.
3. Pozitif psikoloji gibi yeni alanların meydana çıkışı modern psikolojideki benlik saygısı üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiği araştırılması gereken bir konudur (Mruk, 2006, s. 2).

İfade edilen bu sebeplerin dışında, benlik saygısı bizlere kendimizi anlama adına umut verici bir kavram olması bakımından araştırılmaya değer bir alandır. Bu bölümde yapılan araştırma ile ilgili olarak araştırmanın problem durumu, araştırma amacı, araştırmanın önemi, sayıtlılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1. PROBLEM DURUMU

Yukarıda ifade edildiği gibi, benlik ve benlik saygısı kavramları lise eğitimi almakta olan ve çoğu ergenlik sürecinde olan öğrenciler için son derece önemli bir role sahiptir. Bu kritik dönemde, sosyal, duygusal, fiziki, ahlaki, vb., birçok yönden değişim yaşanmakta ve yetişkinliğe hazırlanış süreci olan bu dönemde bireyler benliklerini oluşturma çabası içindedir. Ergenlik dönemi bütün bireyler için sorunların olduğu

karmaşık bir süreçtir. Bu dönem ilk gençlik dönemine adım atan öğrenciler açısından bir kişilik değişkeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lise çağındaki öğrenciler genellikle kendilerini değerli, başarılı ve önemli bireyler olarak değerlendirme gereksinimi duyabilmektedirler. Bu gelişim döneminde, bireyler toplumun kalıcı ve önemli bir bireyi olma gayreti içerisindeyler. Bu bakımdan benlik saygısı, bireyin kendini değerli, başarılı ve önemli olarak değerlendirme derecesi olarak ta tanımlanmaktadır. Fakat, bu kişilik değişkeni bazı değişkenlere göre farklılık gösterebilir ve bu farklılıklar bireylerin yaşamlarını sosyal, duygusal, bilişsel, vb., birçok farklı açıdan etkilemektedir (Güloğlu ve Aydın, 2001, s. 66).

Bu kritik gelişim döneminde meslek seçimi, ebeveyn den bağımsız yaşama duygusu, karşı cinse ilgi duyma, duygu yoğunluğunda artış, vb. nedenlerle ciddi zorluklar yaşanabilmektedir (Steinberg, 2007, s. 333-334). Bu değişikliklerde yaşanan zorluklar benliğe ait düşüncelerde de değişiklikler meydana getirebilmektedir. Bu bakımdan bir kişilik değerlendirmesi olan benlik saygısı bu dönemin yaşanan zorluklarının farkına varılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmamızın temel problemi, İmam-Hatip lisesi son sınıfa giden öğrencilerin benlik saygısı algı ve görüş düzeylerinin ne olduğu ve bu algı ve görüş düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn çalışma durumu ve mesleği, ekonomik durum, ebeveyn evlilik durumu, ebeveyn tutumları, fiziksel özellik, akademik başarı, sağlık durumu ve yaşadıkları yer değişkenlerine göre tahlilinin yapılmasıdır.

Hipotezler

Bu araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

1. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

2. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

3. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

4. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

5. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

6. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

7. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri baba çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

8. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

9. Anne-babası birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir.

10. Annesi demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir.

11. Babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir.

12. Kendini güzel/yakışıklı bulan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir.

13. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri akademik not ortalaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

14. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri sağlık durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

15. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, İmam-Hatip Liseleri'nde son sınıfa giden öğrencilerin benlik saygısı algı ve görüş düzeylerini saptamak ve bu algı ve görüş düzeylerini cinsiyet, doğum sırası, ebeveyn eğitim ve iş durumu, ebeveyn mesleği, ekonomik durum, fiziksel özellik, akademik başarı, sağlık durumu, ebeveynlerin evlilik durumu, ebeveynlerin tutumu ve yaşanan yer değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelemektir. Bu amaca bağlı olarak şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Milli Eğitim Bakanlığı Çorum Milli Eğitim İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı algıları ne düzeydedir?

2. Milli Eğitim Bakanlığı Çorum Milli Eğitim İmam-Hatip liselerinde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri;

- a) Cinsiyete,
- b) Kardeş sayısına,
- c) Doğum sırasına,
- d) Ebeveyn eğitim durumlarına,
- e) Ebeveyn çalışma durumu ve mesleğine,
- f) Ekonomik durumlarına,
- g) Ebeveynlerin evlilik durumuna,
- h) Ebeveynlerin tutumuna
- i) Fiziksel özelliğe,
- j) Akademik başarıya,
- k) Sağlık durumuna,
- l) Yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bireylerin kendilerini oldukları gibi kabul etme eğilimleri benlik saygısı seviyelerini, benlik saygısı seviyeleri de hayata bakış açısını ve hayattan beklentilerini etkileyebilmektedir. Lise son sınıfta öğrenim gören ve ergenlik sürecinde olan bireylerin benlik saygısı seviyelerinin yüksek veya düşük seviyede oluşunun, bununla ilişkili değişkenlerin farklılık gösterip göstermediğinin ve gösteriyorsa ne derecede farklılık gösterdiğinin bilinmesi, öğretmenler, aileler, araştırmacılar, rehber öğretmenler gibi eğitim paydaşlarına yüksek seviyede benlik saygısına sahip bireyler yetiştirme konusunda yardımcı olacaktır.

4. SAYILTILAR

1. Öğrencilerin RBS ölçeğine yönelik görüşleri bilimsel yöntemle belirlenip analiz edilebilir.
2. Araştırmada kullanılan RBS ölçeğinin ölçmek istenen değişkenleri saptadığı varsayılmıştır.
3. Araştırmada, öğrencilerin uygulanan ölçme araçlarına doğru ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

4. Araştırmanın örnekleminin evreni temsil edebilecek büyüklükte olduğu varsayılmıştır.
5. Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarının güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmıştır.
6. Örnekleme girecek olan bütün katılımcıların veri toplama araçlarına vereceği yanıtların gerçeği yansıtacağı varsayılmıştır.

5. SINIRLILIKLAR

- a) Bu araştırma Çorum il merkezinde bulunan İmam- Hatip Liseleri'nin son sınıfında eğitim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
- b) Bu araştırma, değişkenlerin ölçülmesinde kullanılan ölçekle toplanan bilgilerle sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

1.1.BENLİK KAVRAMI

Benlik kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde bu kavrama yönelik başlangıç eserinin “The Principles of Psychology” kitabı olduğu görülecektir. Bu eserde benlik kavramı “maddesel benlik”, “sosyal benlik”, “ruhsal benlik” (bilen ben) ve “saf ego” (bilinen ben) olarak gruplandırılmıştır (James, 1931). Kişinin bedeni, kıyafetleri, yakın çevresi, evi ve mal varlığı, maddi benliğini; çevresinde fark edilmesi, değer verilmesi sosyal benliğini; içsel ve öznel varoluşu, ruhi yetileri ve yatkınlıkları ruhsal benliğini oluşturmaktadır (James, 1931, s. 292). Saf ego ise, " kişiyi süreklilik duygusu veren, benliğin deneysel olarak incelenemeyen kısmıdır" (Aslan- Yılmaz, 2016, s. 81). James, benlik duygularını, kişinin gerçek başarı ya da başarısızlığı ve iyi ya da kötü gerçek durumu olarak ifade etmektedir. Kişinin benlik arayışının ise, fiziksel, sosyal ve ruhsal anlamda gerçekleştiğini belirtmektedir (1931, s. 307). Benlik kavramı başka bir literatürde ise “gerçek”, “ideal” ve “olması gereken” şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır (Higgins, 1987, s. 320-321). Benlik kavramı bireyin kendi hakkındaki inanç ve değerlendirmeler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Burn, 1982). Aynı zamanda, kişilerin bireysel özellikleri ve hayatta deneyimlemiş oldukları farklı rolleri algılama çabası olarak da tanımlanmaktadır (Beane ve Lipka, 1984). Benlik kavramı ebeveyn, arkadaş grupları ve okul gibi faktörlerin de etkisiyle zamanla gelişip değişim gösteren bir kavramdır (Frisby ve Tucker, 1993).

"Ben, benlik ve kişilik" kavramları birbiri yerine kullanılmakta ve " kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğü" şeklinde ifade edilmektedir. Kişinin kendini nasıl gördüğü ve algıladığını, kendine ne kadar değer verdiğini anlatan benlik kavramının çoğu zaman objektif ve gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi yapılamamaktadır. Kişi kendini olduğu gibi kabul etmek yerine olmak istediği şekilde ifade etmekte, olumsuz özelliklerini yok sayıp olumlu olarak değerlendirdiği özelliklerini ön plana çıkarabilmektedir. Bununla birlikte sadece kişinin kendini değerlendirmesi değil, başkalarının da onu değerlendirmesi önemli

olabilmektedir. Örneğin, öğretmenleri tarafından başarılı olduğu ifade edilen çalışkan bir öğrenci, kendini yeterli görmeyebilir. Kendini gerçekçi olarak değerlendiremeyen bu tip kişilerde, katı bir benlik kavramı gelişmiştir ve çabuk hayal kırıklığına uğrayıp, pes edebilmektedirler. Benlik kavramı esnek olan kişiler ise, gelişime açık, tutarlı ve gerçekçi olabilmektedirler (Yörükoğlu, 1998, s. 101).

Peker'e göre benlik, "kişinin kendisiyle ilgili, kendi yetenekleriyle, duygu, düşünce, tutum ve davranışlarıyla, fiziki yapısıyla, değerleriyle ve idealleriyle ilgili sahip olduğu yargıdır" (Peker, 2014, s. 79). Kişinin kendini şu anki durumuna göre değerlendirmesi 'gerçek benliğini', aslında nasıl bir kişi olmak istediğine dair fikirleri ise 'ideal benliğini' oluşturmaktadır. Aynı zamanda, kişilerin kendilerini genel olarak iyi anlamda değerlendirdiği belirtilmekte, bu açıdan benliğin olumlu yönüne vurgu yapılmaktadır (Peker, 2016, s. 105). Freud' a göre benlik; ilkel benlik (id), benlik bölgesi (ego) ve üst benlik (süper ego) olmak üzere üç katmandan oluşmaktadır. Benlik, id' in ilkel istekleri ve süper ego'nun manevi ve etik değerleri arasında denge mekanizması işlevi görmektedir (Freud, 1960, s. 56).

Benlik, kişinin varlığının yansıyan görüntüsüdür. Kişilik ya da kişinin farkında olduğu doğasıyla ilgili psikolojik bir yapıdır. Sosyalleşme süreci içerisinde, karşılıklı ilişkilerin kalitesi, değerler, inanç ve tutumlar, karmaşık yapıda olan benlik gelişimini belirlemekte ve bu gelişim kişinin sosyal, duygusal ve akademik yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir (Lam, 2012, s. 131). İnsanın toplumun bir üyesi, bir parçası olmasının yanı sıra onu diğer kişilerden ayıran kalıtım ve pozisyona sahiptir. Kişi benliğini, içinde bulunduğu toplumda diğerleriyle olan iletişimi vasıtasıyla kazanmaktadır. Benlik, sosyal süreçler içerisinde oluşmakta ve ait olunan toplum içerisinde görünür olmaktadır (Mead, 1962, s. 200).

1.2. BENLİK SAYGISI

İnsan davranışının hayati etmenlerinden biri olan benlik saygısı sosyal bilimlerin en eski konularındandır. Bilim insanı ve klinisyenler için, benlik saygısı alanına dair en öne çıkan özellikler ise çok geniş bir alanı kapsamı, canlılığı ve tarihi derinliğe sahip olmasıdır (Mruk, 2006, s. 1).

Diğer birçok psikoloji terimi gibi benlik saygısına dair de üzerinde uzlaşılabilmiş bir tanım yoktur (Branden, 1985, s.3). Nitekim benlik saygısı, anlam ve kullanımı

açısından çoğu zaman eleştirilen, kavramsallık ve ölçülebilirlik açılarından da tutarsız olan bir kavram durumundadır. Bu tutarsızlık ve fikir ayrılığına, eğitimcilerin ve akıl sağlığı uzmanlarının benlik saygısının doğasına dair varsayımlarını sağduyuya dayanarak yapıyor olmaları yol açabilmektedir (Guindon, 2010, s. 4).

Literatürdeki belirsizliğe rağmen, genellikle benlik saygısı olarak anlaşılan belirli ve yaygın özellikler bulunmaktadır. Bunlardan ilki benlik saygısının, benlikte yansıma özelliğidir. Zira benlik hem gözlemleyen bir unsur hem de bu gözlemin nesnesidir. İkinci olarak, benliğin bir nesne olarak görülmesi sebebiyle, benlik saygısı bir değerlendirme olarak ifade edilmektedir. Bireyin bu değerlendirmeyi önemsemesi ve duygulara sahip olmasına vesile olan benlik saygısının içerdiği son unsur ise duygusal karşılık kavramıdır (Schneiderman vd., 1989, s. 22).

William James'in ortaya koymuş olduğu "Benlik Saygısı = Başarı/ İstekler" formülü (1931, s. 310) çağdaş benlik saygısı kuramı konusunda başlangıç niteliği taşımaktadır ve bu kavramın motive edici gücünü vurgulamaktadır (Ervin ve Stryker, 2006, s. 35). Onun bu tanımı değerler, başarı ve yeterlilik arasında ilişki olduğunu göstermekte ve benlik saygısı ile öz değerlendirmeyi bir tutmaktadır (Guindon, 2010, s. 6).

Kişinin güvensizlikten kaynaklanan korunma eğilimi, aşağılık duygusundan kurtulmak istemesine ve ideal benliğe ulaşmak için çaba harcamasına sebep olmaktadır. Kişinin korkuları genellikle, üstünlük duygusunun ve benlik saygısının kaybolacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Adler, 1956, s. 109). Güvensizlik ve yetersizlik duygularıyla baş etme amacıyla kişi benlik saygısına sahip olma ve onu elde tutma gayreti göstermektedir (Adler, 1985, s. 14).

Kitano, benlik saygısını sosyokültürel perspektiften açıklamakta ve kişinin etnik, sosyal sınıf ve cinsiyet grubundan kaynaklı bağımlı değişken olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda bağımsız değişken olarak da, bireyin düşük ya da yüksek benlik saygısına sahip olma derecesine göre hareket ettiğini belirterek, benlik saygısını, davranışın sebebi olarak ifade etmektedir (Kitano, 1989, s. 318).

"Benlik saygısı, belirli başarı ya da başarısızlığın ya da belirli bilgi ve becerilerin değerlendirmesinden ziyade aklın, bilincin ve daha derinde şahsiyetin bir değerlendirmesinden ibaret olduğu ifade edilmektedir. Bundan dolayı, belirli sosyal durumlarda yeteneklerden emin olunamazken temel düzeyde oldukça güvenli

olunabilmektedir. Ve tam tersi olarak, sosyal becerilerden keyif alıyor gibi görünüp, içten içe şüphe ve güvensizlik duyulabilmektedir” (Branden, 1985, s. 4).

"Benlik Saygısı, kişinin kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur." Benlik saygısı yüksek seviyede olan kişi, olumlu ve olumsuz özelliklerini kabul edip, kendini değerli görmektedir. Benlik kavramına yönelik gerçekçi tutum, kişinin benlik saygısı seviyesini olumlu yönde etkilemektedir (Yörükoğlu, 1998, s. 105).

Benlik saygısı, benlik kavramıyla ilgilidir ve kişinin benliğini değerlendirme biçimidir. Bu değerlendirme bilişsel ve duygusal anlamda olabilmektedir. Kişinin benliğine yönelik düşüncesinin iyi ya da kötü olması benlik saygısının bilişsel yönden değerlendirilmesini, benliğe yönelik olumlu veya olumsuz hisler, duygusal anlamda bir değerlendirmeyi ifade etmektedir (Tesser, 2001, s. 480). Bu bağlamda, kişinin kendisiyle ilgili hisleri olarak da tanımlanan benlik saygısının, fizik ve ruh sağlığını sürdürme veya geri kazanmada önemli rol oynadığı belirtilmektedir (Lian, 2008, s. 286). "Benlik saygısı, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde olumlu katkıları olabilecek kendilik imgesi, kendini kabul, kendini bilme, kendine güven gibi algılamalarla belirlenen bir süreçtir" (Avşaroğlu, 2007, s. 34). Kişinin kendisini yargılamasının niteliğini ifade eden, kişinin özüne tüm yönleriyle değer verip saygı duyduğu motive edici bir unsurdur (Korkmaz, 1996, s. 20). Bu değer ve saygı, kişinin objektif öz değerlendirmeleri sonucu oluşan sevgi ve güven unsurlarıyla pekişmektedir (Karaaslan, 1993, s. 72).

Benlik saygısı, benlikle ilgili tutum ve değerlendirmedir. Kişinin günlük yaşantıları, duygu ve düşüncelerinde dalgalanmaya yol açabilmektedir. Benlik saygısı bu bağlamda önemlidir zira çok yüksek ya da çok düşük seviyede olması, kişinin benliğine zarar verebilmektedir. Erken yaşlarda gelişmeye başlayan benlik saygısı, çocuğun sosyal çevresinden etkilenen ve yaşamı boyunca devam eden temel bir kavramdır. Desteklendiğini hissedemeyen, kendini ifade etmeye fırsat verilen çocuk, sağlıklı bir benlik saygısı geliştirirken: sorunlu, kavgacı bir ortam, çocukta düşük seviyede benlik saygısı oluşumuna sebep olabilmektedir. Benlik saygısı seviyesinin yüksek olması ve bunun devamının sağlanmasında, anlamlı standart hedefler belirlenmesine yardımcı olacak rol modelin varlığı, kişinin yaşam şartlarını etkileyecek kişisel güce sahip olması, birey olarak eşsiz ve değerli olduğu bilinci ve bir gruba ait olma duygularının oldukça etkili faktörler olduğu belirtilmektedir (Kaur ve Kaur, 2018, s. 253).

Smelser, bu "tanım labirentinden" çıkış yolu olarak, benlik saygısını anlam bakımından "bilişsel, duygusal ve değerlendiren" olmak üzere üç unsura ayırmaktadır. Bilişsel olarak kavram, kişinin nasıl bir birey olduğunu güç, güven ve eylemlilik gibi tanımlayıcı ifadelerle nitelendirme anlamı içermektedir. Kişinin bu ifadelere verdiği olumlu ya da olumsuz değer sonucu, yüksek ya da düşük benlik saygısından bahsetme durumu olarak duygusal unsurdan söz etmekte ve bununla bağlantılı olan benlik saygısının değerlendiren unsuru bazı ideal standartlara verilen değer ölçüsünü içermektedir (Smelser, 1986, s. 10).

Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında, literatür bizlere benlik saygısı kavramıyla ilgili detaylı bilgiler vermekte ve bu kavramın yıllar boyunca değişik açılardan değerlendirildiğini göstermektedir. Benlik saygısı kavramı hem duyguların yansıması hem de duyguların değerlendirmesi olarak ele alınmıştır. Benlik saygısı kavramının değerlendirilmesi hem bilişsel hem de duygusal açıdan olabilmektedir. Bazen, kavramın motive edici ve bireyin gelişimine katkı yönü ön plana çıkartılırken, bazen de kavramın başarı ve yeterlilik gibi değişkenlerle ilişkisi ön plana çıkartılmıştır.

Çalışmalar aynı zamanda, benlik saygısı kavramına sahip olma ve onu koruma konusunda gayret göstermeye güvensizlik ve yetersizlik gibi duyguların sebep olabileceğini ortaya koymuştur. Bir şahsiyet değerlendirmesi olarak belirtilen benlik saygısı kavramı, aynı zamanda davranışların sebebi konumunda da görülmüştür. Diğer taraftan ise bu kavramın çevresel etkenlerden olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilenebileceği de belirtilmektedir. Bu açılardan baktığımızda yapılan bu çalışma; benlik saygısı kavramının bireyin gelişimini etkileyen birçok değişkenle ilişkisini ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.2.1. Ergenlikte Benlik Saygısı

Ergenlik, insan yaşamında çok özel olarak nitelendirilebilecek önemli bir dönem olma özelliğine sahiptir. Ergenlik dönemi, fiziksel büyümenin hızlı bir şekilde gerçekleştiği, zihinsel anlamda gelişimle birlikte hormonal ve duygusal bazı değişikliklerin yaşandığı, yetişkinliğe geçiş sürecidir. Bu süreç 11-14 yaş aralığı erken ergenlik, 15-17 yaş aralığı orta ergenlik ve 18-21 yaş aralığı geç ergenlik dönemi şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu dönemde meydana gelen gözle görülür ve hissedilir değişiklikler çocukluk evresinin açıkça bitişini göstermektedir (Şahin ve Özçelik, 2016,

s.42). Stanley Hall'un ergenlik dönemi ile ilgili bilimsel ve akademik çalışmaları bu alanda öncü olma niteliği taşımaktadır. Ergenlikte depresif ruh hali, duygusal anlam arayışı, medyaya daha fazla maruz kalma, akran ilişkilerinin niteliği, biyolojik gelişim, suç oranının artması, vb. gibi konular Hall'un araştırdığı ve günümüzde de incelenmeye devam edilen önemli konu başlıklarındandır (Arnett, 2006, s. 187). Ergenlikte incelenen konulardan birisi de benlik saygısı kavramıdır.

Benlik saygısı bireyin kendine karşı negatif ya da pozitif bütün tavırları veya kişinin kendine karşı yapmış olduğu yeterlilik, değerlik ve önemlilik değerlendirme derecesidir. Bu değerlendirme sonucu kendilerini yetersiz, değersiz ve önemsiz gören bireylerin, özellikle ergenlerin, saldırgan davranışlara yönelim, pasif davranışlar, iç kapanıklık, vb. gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği bilinmektedir (Çuhadaroğlu, 1996). Ayrıca, düşük benlik saygısına sahip ergenlerin daha düşük zihinsel ve fiziksel sağlık, daha düşük ekonomik başarı ve daha yüksek suç içeren davranışa sahip oldukları da tespit edilmiştir (Trzesniewski vd., 2006).

Ergenlik döneminde özellikle annenin desteği bireylerin benlik saygısı seviyelerine etki eden güçlü ve hayati bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Hoffman vd., 1988). Bu dönem özellikle aileden daha fazla akranlarla vakit geçirme dönemi olması açısından, duygu düzenleme ve duygularla etkin başa çıkabilme konusunda ailenin yardımının alınması gerekirken ergenlerin aileden uzaklaştığı riskli bir dönemdir (Atalar ve Atalay, 2018). Kişisel hedeflerin belirlenmeye çalışıldığı, toplumda yer ediniminin hedeflendiği ve birçok açıdan değişimin yaşanmakta olduğu sorunlu ve çelişkili bir gelişim dönemi olarak da tanımlanmaktadır (Yazgan İnanç vd., 2015).

Yukarıda ifade edildiği gibi, bu dönemde fiziksel, zihinsel, duygusal, vb. gibi değişimler yaşanmakta ve bu değişimlerin sebep olduğu stres ve kaygı kız ve erkek ergenlerin benlik algılarını farklı şekilde etkilediği bilinmektedir. Ergenlik dönemi erkeklerin riskli davranış ve saldırganlık gibi dışsallaştırılmış tepkiler vermesine sebep olurken; kızların yeme bozuklukları, stres artışı, benlik değerinde azalma ve depresyon gibi içselleştirilmiş tepkiler ortaya koymasına yol açtığı belirtilmektedir (Siegel vd., 1999; Chen vd., 1998; Bugay ve Korkut-Owen, 2016; Çivitci, 2015).

Aynı zamanda, ergenlik döneminde erkeklerin benlik saygısı değerlerinin kızlara kıyasla daha yüksek olduğunu tespit eden çalışmalar (Ignatius ve Kokkonen, 2005; Moksnes vd., 2010; Ottekin, 2009) olduğu gibi; kızların benlik saygısı seviyelerinin daha

yüksek olduğunu saptayan çalışmalar da mevcuttur (Karataş, 2012; Naderi vd., 2009; Saygılı vd., 2015; Altıok vd., 2010). Baldwin & Hoffmann, 11-16 yaş aralığı ergenlik döneminde kişilerin içsel benlik saygılarının değişimini analiz etmek için hiyerarşik büyüme eğrisi analizi kullanmışlardır. Çalışma sonucunda, 12-14 yaş aralığında erkekler, kız öğrencilere kıyasla daha yüksek seviyede benlik saygısına sahipken, 14-16 yaş aralığında bu farkın daha düşük seviyeye indiği görülmüştür (Baldwin ve Hoffman, 2002).

Bu farklılıklar da göstermektedir ki benlik saygısı kavramı farklı değişkenlere göre durağan olmanın aksine özellikle bu kritik ergenlik döneminde değişiklik gösteren bir yapıya sahiptir. Benlik saygısının kaynağı ergenlik dönemine dayanmakta ve bu dönemde gelişimini hızlandırıp bireyin hayatında önemli bir yere sahip olmaktadır. Bundan dolayı özellikle ergenlikte benlik saygısının farklı değişkenler açısından detaylı analiz edilmesi ayrı bir önem taşımaktadır (Sasat vd., 2002, s. 9-12). Bu bakımdan, bu çalışma benlik saygısı değişkenini daha iyi anlayabilme adına nicel bir analiz çalışmasıdır.

1.3. BENLİK SAYGISI YAKLAŞIMLARI

1.3.1. Geleneksel Kuramsal Yaklaşımlar

1.3.1.1. James Geleneğinde Benlik Saygısı

William James, benlik saygısını; hayatta önemli bir yere sahip olan bireysel hedeflerin devamlı bir şekilde karşılanması veya aşılması durumunda olumlu benlik duygusuna ulaşılması şeklinde ifade etmektedir (Zeigler-Hill, 2013, s. 2). James, değerler, başarı ve yeterlilik arasında bağlantı kurmakta, bununla birlikte herkesin objektif gerçeklere bakmaksızın ortalama bir benlik duygusuna sahip olduğunu, benlik saygısının bir kişilik özelliği olduğunu belirtmektedir (Guindon, 2010, s. 6).

Benlik saygısının dinamik yönüne de vurgu yapan James'e göre bu kavram, insan davranışının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kişinin benlik saygısından yoksun olduğunda onu elde etmek ya da zaten sahipse sürdürmek için çabaladığını vurgulamakta ve benlik saygısını temel bir ihtiyaç olarak ifade etmektedir (Mruk, 2006, s. 109).

James, kişinin kendi yeterliliğini bilişsel olarak değerlendirmesine odaklanmaktadır (Harter, 1993, s. 89). Kişinin beklentileri ve elde ettikleri arasındaki denge sonucu oluşan benlik saygısının düzeyi, beklenti ve sonuçların oranına göre belirlenmektedir. James'e göre benlik saygısı düzeyinin yükselmesi amaçların gerçekleştirilebilmesiyle doğru orantılıdır. Kişinin kendisine duyduğu saygı, gerçekleştirmeyi tasarladığı eylemler ile onları gerçekleştirme derecesini kıyaslaması sonucu açığa çıkmaktadır (Eşer, 2005, s. 22).

Benlik saygısını, zihinsel sağlığın önemli bir yönü olarak görmekte olan James, yüksek benlik saygısına sahip kişilerin daha mutlu, daha iyimser ve motivasyonu yüksek bireyler oldukları; buna ek olarak, kaygı, olumsuz ruh hali ve depresyon deneyimlerini daha az yaşadıklarını belirtmektedir (Abdel-Khalek, 2016, s. 8).

James, benlik saygısı düşük düzeyde olan kişinin benlik saygısını artırmak adına kişinin yeterlilik seviyesini yükseltme ya da beklentilerini düşürme şeklinde iki yol önermektedir. Her iki durum da yeterlilik ve önem arasındaki boşluğu azaltmakta ve kişinin benlik saygısı düzeyini yükseltmeye yardımcı olmaktadır (Harter, 1993, s. 92).

1.3.1.2. Sosyal Öğrenme Geleneğinde Benlik Saygısı

Benlik saygısı alanının öncülerinden olan Rosenberg, benlik saygısını "kişinin kendine yönelik beğendiği ya da beğenmediği tutumlar" olarak ifade etmektedir (Rosenberg, 1965, s. 15). Bu değerlendirme kişinin hangi düzeyde benlik saygısına sahip olduğunu da göstermektedir (Eriş ve İkiz, 2013, s. 185).

Benlik saygısının yüksek olması, kibir ve gurur bakımından diğerlerine karşı bir üstünlük anlamına gelmemektedir. Burada anlaşılması gereken ise, kendini objektif olarak değerlendiren kişinin, başkalarına kıyasla kendini ne daha iyi ne daha kötü olarak düşünmesi değil, daha çok kendine saygısı olduğu ve kendini bir değer olarak görmesidir. Bununla birlikte, benlik saygısı düşük olan kişinin kendini yetersiz ve değersiz görmesi da bir gerçekliktir (Rosenberg, 1979, s. 54). Rosenberg'e göre benlik saygısı, gencin ergenliğe girmesiyle başlayan fiziksel gelişimin farkına varıp kabul ettiği, akranlarıyla çocukluktan öte ilişkilerde başarılı olabildiği, iş yaşamında seçeceği yolu belirlemeye başladığı, evliliğe ve aile hayatına hazırlandığı, kimliği ile ilgili sorulara cevap aradığı ve sorumluluklarıyla yüz yüze geldiği dönemde anlam ifade etmeye başlamaktadır (Hamarta ve Demirbaş,2009, s. 241). Gencin benliği ile ilgili algıları, bu dönemde, kendi varlığı,

hisleri ve görünüşü hakkındaki düşünceleri üzerinde önemli bir yer tutmakta ve bu algıların niteliği, olumlu veya olumsuz olması, benlik saygısını oluşturmada önemli rol oynamaktadır (Çelik, 2011, s. 17).

Rosenberg, benliğin çocukluk ve yetişkinlik döneminde gelişen değerlere göre değerlendirildiğini, benlik saygısının kişiliğin global yönü olduğunu ifade etmektedir. Birey için benlik saygısının önemli unsurlarından birini başkalarının özellikle önem verdiği kişilerin kendisi hakkındaki düşünceleri oluşturmaktadır (Guindon, 2010, s. 7). Etrafindakilerle kıyas, başarıları ve yeteneklerinin istenen düzeyde olmayışı ya da ilgileri ve alışkanlıklarının onlardan farklı olması, bireyin benlik saygısına zarar verebilen etkenlerdir (Rosenberg, 1979, s. 124). Benlik saygısı yeterli seviyede olmayan kişiler, sosyal yaşam içerisinde problemlere daha açık olmakla birlikte, sürekli olumsuz saldırı ve eleştirilere maruz kaldıklarını hissedebilmekte ve bu kişiler için eleştirilmek ve sosyalleşmek kaygı verici olabilmektedir (Hamarta ve Demirbaş, 2009, s. 241).

Coopersmith benlik saygısının oluşumunda sosyal çevrenin önemini vurgulamaktadır. Özellikle değer verilen kişilerle kurulan duygusal bağın başarı ve istek kavramlarının oluşmasında büyük rol oynadığına değinmekte, bu grubun dışında kalanların tutum ve değerlerinin, kişinin benlik saygısı seviyesinde daha az etkili olduğunu ifade etmektedir (Schneidermann vd., 1989, s. 222). "Kişinin kendisine yönelik olumlu ve olumsuz tutumları" olarak tanımladığı benlik saygısı, kişinin kendini ne derece başarılı ve yetenekli gördüğünün ve yaşamının ne kadar anlamlı ve değerli olduğu inancının bir ölçüsüdür (Hosagi vd., 2012, s. 2). Kişilerin öz yeterlik ve kabiliyet algılarının benlik saygıları ile ilişkili olduğunu, kişisel başarıda benlik saygısının etkili rol oynadığını belirtmektedir (Schaff vd., 1989, s. 223).

Çocuk ile yetişkin arasındaki ilişkinin oldukça önemli olduğunu belirten Coopersmith, çocuğun benlik saygısı seviyesinin yüksek olmasında anne babasının dikkatli olması gereken beş önemli etkenden söz etmektedir. Buna göre çocuk, düşünceleri, duyguları ve kişisel olarak değerinin tam olarak kabul edildiğini deneyimlemesi gerekmektedir. Sınırsız özgürlük vermek yerine, adil, tartışılabilir ve açıkça sınırları belirtilmiş standartlar içinde yaşaması sağlanmalıdır. Çocuğa kesinlikle saygı duyulmalı ve gururunu zedeleyecek davranışlardan kaçınılmalıdır. Ebeveyn olarak standart ve beklentilerini yüksek tutmalı, aynı zamanda kendilerinin de benlik saygısı yüksek olmalıdır (Branden, 1994, s.172). Gerçekçi olup olmamasına bakılmaksızın,

beklentiler kişilerin davranış oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Zira kişiler kendilerinden beklenenleri gerçekleştirme eğilimindedirler. Benlik saygısı yüksek olan çocukların ebeveynlerinin beklentileri, çocukların hedeflerini de yüksek belirlemelerini ve bu hedeflere ulaşmada daha çok güven duygusu oluşturmalarını sağlamaktadır (Tuttle, 2004, s. 105).

1.3.1.3 Hümanistik Gelenekte Benlik Saygısı

Benlik saygısı, insan davranışını anlama konusunda hümanistik yaklaşımın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Abraham Maslow ve Carl Rogers, insan gelişimi ve davranışında benlik saygısını temel ihtiyaç olarak tanımlamaktadırlar (Mruk, 2006, s.112). Kişilerin doğası gereği iyi bir yaratılışa sahip olduğunu savunan Abraham Maslow, onların yetenek ve becerilerini en iyi şekilde ve her alanda geliştirme güç ve iradesine sahip olduğunu belirtmektedir (Köse ve Ayten, 2016, s. 58).

Maslow, insanların temelde fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları olduğunu, içgüdüsel olarak bu ihtiyaçlarını giderme eğiliminde olduklarını ve bu süreçte bir sıranın takip edildiği düşüncesiyle ihtiyaçlar hiyerarşisi modeli geliştirmiştir (Horozcu, 2015, s. 156). Piramit şeklinde olan bu hiyerarşide, insanların ihtiyaçları fizyolojik, güvenlik, ait olma, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme şeklinde en alttan üste doğru sıralanmaktadır (Ege, 2016, s. 48). Kişi ancak alt basamaktaki bir ihtiyacı karşıladığı zaman, bir sonraki ihtiyaç etkinleşmektedir. Piramidin tabanında kişinin yaşamını sürdürebilmesi için önemli olan fizyolojik ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması ile tanıdık çevre, garanti bir iş ve yeterli birikim tercihleri şeklinde güvenlik ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Kişinin kendini güvende hissetmesi, devamında bir sonraki basamakta bulunan ait olma ve sevgi ihtiyacını getirmektedir. Kişi bu ihtiyacı, bir grubun parçası olarak giderebilmektedir (Burns, 2003, s. 402). Maslow (1968), saygı ihtiyacının kişinin kendini gerçekleştirme ihtiyacından bir önceki aşama olduğunu belirtmektedir (Guindon, 2010, s. 7). Hiyerarşideki saygı basamağı, kişinin benlik saygısı ve başkalarının takdirini kazanma arzusunu içermektedir. Bu ihtiyaçların tamamını karşılayan kişi artık hedeflerine ulaşmak, yetenek ve becerilerini sergilemek istemektedir. İhtiyaçlar hiyerarşisinin son basamağına ulaşan kişi kendini gerçekleştirdiği zaman, yeteneklerini kullanabilen, çevresindeki kişilerle olumlu ilişkiler kurabilen, kimseye bağlı olmadan

özgürce hareket edebilen, doğruluk, hakkaniyet gibi becerileri edinmiş, benlik saygısı seviyesi yüksek bir birey olmaktadır (Köse ve Ayten, 2016, s. 59).

Carl Rogers'ın benlik kuramına göre insan, doğası gereği mutlu olma, doğuştan sahip olduğu yetilerini kullanma ve olumlu yönde değiştirme çabası içerisinde (Cüceloğlu, 1997, s. 428). Eşanlı olarak kullandığı benlik ve benlik kavramı, kuramının temelini oluşturmaktadır (Atkinson vd., 2010, s. 477). Kişinin kendini nasıl gördüğünü açıklayan benlik kavramı, Rogers'a göre iki boyutludur. Kişinin yaşamında deneyimlediği ve kim olduğunu sorguladığı boyut gerçek benliğini, nasıl birisi olmak istediğine dair görüşü ise ideal benliğini oluşturmaktadır (Balıkçioğlu, 2016, s. 540). Benlik değeri ile ilgili duyguların, kişinin gerçek ve ideal benliği arasındaki farktan kaynaklandığına inanmaktadır (Simpson vd., 2001, s. 88). Bu farkın artması, kişinin benlik saygısı seviyesinin düşmesine, dolayısıyla istemediği duygular hissetmesine sebep olmaktadır. İnsanlar benlik anlayışlarıyla, yaşadıkları tecrübeleri değerlendirerek, kendilerine uygun davranışlarda bulunmak istemektedirler. Bununla birlikte, inandırıcı ve istikrarlı olmayan tecrübeler kişileri rahatsız etmekte ve bilinçleri tarafından reddedilmektedir. Yeterince gelişmemiş ve çelişkili benlik kavramına sahip kişiler, gerçek sorunlarla karşılaştıklarında sürekli savunma halinde kalmakta ve kendilerini kaygılı hissetmektedirler (Atkinson vd., 2010, s. 477). Rogers'ın danışan merkezli terapisi, kişinin benliği ve dış gerçeklik arasındaki uyumsuzluğu çözümlenerek, olumlu benlik kavramı geliştirmesini ve benlik saygısı seviyesinin yükselmesini amaçlamaktadır (Bhatti vd., 1989, s. 52).

1.3.2. ÇAĞDAŞ EMPIRİK YAKLAŞIMLAR

1.3.2.1. Bilişsel- Yaşantısal Benlik Kuramı Açısından Benlik Saygısı

İnsanları anlamada klasik kişilik kuramlarının tatmin edici bir çerçeve oluşturamadığı ve her birinin, diğer teorinin sunduğu önemli öngörülerden yoksun olduğu görüşü sonucu Seymour Epstein, birleştirici ve bütüncül bir kuram olan Bilişsel- Yaşantısal Kuramı geliştirmiştir (Epstein, 2014, s. xii). Bu kuram, benlik kuramı, öğrenme kuramı, bilişsel bilim, psikanalitik kuram ve duygu kuramının önemli yönlerini birleştirmektedir (Epstein, 2014, s. xvii). Epstein'in teorisinde benlik kuramı çok önem

arz ettiğinden dolayı teori, Bilişsel-Yaşantısal Benlik Teorisi (1973) olarak adlandırılmıştır (Demirtaş, 2017, s. 2).

İnsanların bilgiyi, dünyayı, kendileri ve diğerleri ile ilgili deneyimlerini düzenleme şeklini, Epstein "gerçeklik ile ilgili kişisel teoriler" olarak ifade etmektedir. Bu teoriler, hem dünyayı ve diğerlerini anlamayı, hem de onlarla ilişki kuran kişinin kendisini anlamasını sağlamaktadır (Mruk, 2006, s. 115).

Bilişsel-Yaşantısal Benlik Kuramı'na göre, kişinin çevreye adapte olmasını sağlayan, rasyonel ve yaşantısal sistem olmak üzere iki bilgi işleme şekli bulunmaktadır. Bilinç seviyesinde olan rasyonel sistem, bilgiyi kelime ve sayılar formunda sunmakta, istemli ve kasıtlı çaba gerektirmektedir. İçerik ve süreç açısından önemli olan yaşantısal sistem ise, geçmiş tecrübelerden çağrışım yoluyla otomatik olarak öğrenilen, örtük inançları kapsamaktadır. İnsanların olaylar hakkındaki yorumlarını, davranışlarını, hislerini ve bilinç düzeyindeki düşüncelerini etkilemektedir (Epstein ve Morling, 1995, s. 10).

Her ne kadar sistemler bağımsız olsa da, birbirleriyle etkileşim halindedir ve davranışı etkilemektedirler. Yaşantısal Sistem, duygularla motive olmaktadır. Pozitif duygu oluşturacak davranışı desteklerken, negatif duygu oluşturacak davranıştan kaçınmaktadır. Rasyonel Sistem ise daha çok görev ve daha az tutku odaklıdır. Bu, düşünsel aktivitelerin tutku ile takip edildiğini inkâr etme değil, onların yaşantısal sistemden kaynaklandığını ortaya koymaktır (Epstein ve Morling, 1995, s. 11).

Bilişsel-Yaşantısal Benlik Kuramı'na göre, benliğin, hazzı artırıp, acıyı azaltmak, tutarlı ve tam bir dünya modeli oluşturmak, diğerleriyle arasındaki ilişkiyi korumak ve kendini geliştirmek olmak üzere dört temel ihtiyacı bulunmaktadır (Epstein ve Morling, 1995, s. 12). Benlik, bu ihtiyaçlar arasında uzlaşma yoluyla denge sağlamak için çaba sarf etmekte ve bu da davranışa yansımaktadır. Epstein, benlik saygısını, kendini geliştirmek adına motive edici bir güç olarak yaşamın merkezinde görmektedir. Başarı-başarısızlık ve kabul-red deneyimlerinin benlik saygısını direk etkilediğini belirtmektedir (Guindon, 2010, s. 9).

Bu kuram düşük ve yüksek benlik saygısı şeklinde geleneksel sınıflandırmanın yanı sıra benlik saygısının farklı türlerini de içermektedir (Murk, 2006, s. 117). Buna göre Epstein benlik saygısı düzeylerini global, ara ve durumsal düzey olarak ifade etmektedir. Global düzey, benliğin bütüncül değerlendirilmesini, ara düzey ise yeterlilik, irade gibi

sadece belirli alanları kapsamaktadır. Durumsal düzey ise şartlara göre değişebilen benlik saygısının günlük tezahürü olarak ifade edilebilecek durumları içermektedir (Guindon, 2010, s. 9). Global, ara düzey ve durumsal benlik saygısı ve benlik saygısının diğer türleri arasındaki farkı kabul etmekle birlikte bu kuram, benlik saygısını çok boyutlu olarak ölçebilme konusunda da gelişmelere imkân vermektedir (Murk, 2006, s. 117).

1.3.2.2. Dehşet Yönetimi Kuramı Açısından Benlik Saygısı

Dehşet Yönetimi Kuramı, Ernst Becker'ın Otto Rank, William James, George Herbert Mead, Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud ve diğerlerinin görüşlerinden yararlanarak gerçekleştirdiği çalışmalarından (1971, 1973, 1975) ilham alarak ortaya çıkmıştır. Kültürel antropolog olan Becker, insan doğası ile ilgili görüşlerini, sosyal ve beşeri bilimleri entegre ederek sunmaktadır (Yetzer vd., 2018, s. 243).

Dehşet Yönetimi Kuramı, ölümün var olduğu bilincinin, kişiyi duygu, düşünce ve davranış bazında nasıl etkilediğini oldukça anlaşılır ve detaylı bir şekilde sunmaktadır (Leary, 2004, s. 478). Kurama göre, içgüdüsel olarak kendini koruma eğiliminde olan insanın, ölümün kaçınılmaz olduğu gerçeğinin bilincinde olması, kişiyi dehşete ve kaygıya düşüren bir korkuya sebep olmakta ve bu korkunun üstesinden gelme, kültürel dünya görüşlerine sahip olma ve onlarla ilintili olan değer standartlarını karşılama ya da aşma şeklinde iki şekilde olabilmektedir (Dewa vd., 2015, s. 373).

Toplumca belirlenmiş olan değer standartlarını tamamen geçerli olarak kabul etme ve kendini bu standartlara uygun bir şekilde yaşıyor olarak görmek insana değerli olduğu hissini vermektedir. Benlik saygısı, kişinin kendini kültürel yapı içerisinde standart kalıplara uymak suretiyle değerli bir katılımcı olarak görmesi ile alakalıdır. İçselleştirilmiş bir takım dünya görüşlerine ve kültürel anlamda belirlenmiş değer standartlarına yönelik memnuniyeti gerektiren benlik saygısını kazanmayı istemesi aslında kişinin ölüm korkusu ve çaresizliğinden kaynaklanan bir çabasıdır (Solomon vd., 1991, s. 97).

Kültürel dünya görüşü ile bireyler, kişisel olarak değerli olduklarını hissedip ait oldukları kültürün standartlarına uygun yaşadıklarında literal ölümsüzlüğe (cennete gitme, reenkarne olma gibi) yada en azından sembolik ölümsüzlüğe (yaptıkları iyi işler, yaşayacak olan anılar gibi) ulaşabileceklerini düşünmektedirler (Leary vd., 2004, s.478).

Her ne kadar kuram, ölüm korkusu üzerine temellenmiş olsa da, aslında bunu açıklamak için benlik saygısının ne olduğu, nasıl gerçekleştiği ve insanların buna neden ihtiyaç duyduğunu açıklamaktadır (Darrell ve Pyszczynski, 2016, s. 3).

Benlik saygısı, kişinin kültürel dünya görüşünde olan değer standartlarına göre yaşamasıyla elde edilmekte (Pyszczynski,1999, s. 836), bir gruba, aile ya da topluluğa bağlı olarak ve dolayısıyla ortak ahlaki değerlere, inançlara ve pratiklere uyarak gelişmektedir. İnsanlar bu inanç ve dini sistemlere ne kadar ayak uydurursa, hayat o kadar anlamlı olmakta, kendilerini iyi hissetmekte, benlik saygısı kazanmakta ve böylece ölüm korkusu bilinçten uzaklaşmaktadır (Mruk, 2006, s. 122).

1.4. BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN BENLİK SAYGISI

Benlik saygısı, hipotez edilebilecek birden fazla yol olmasından dolayı araştırılması zor olan alanlardan birisidir. Benlik saygısı hem bağımlı hem de bağımsız değişken olarak kullanılabilme potansiyeline sahiptir. Örneğin, benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki ilişki araştırılırken benlik saygısı bağımsız değişken olarak düşünüldüğünde benlik saygısının akademik başarıyı artırmada etkili olup olmadığı incelenmektedir. Fakat aynı çalışma yapılırken benlik saygısı kavramı bağımlı değişken olarak ele alındığında, akademik başarının benlik saygısına etki edip etmediği incelenebilmektedir (Mruk, 2006, s. 36).

Bu çalışmada, İmam-Hatip Liseleri' ne giden öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri bazı değişkenler açısından inceleneceğinden dolayı, benlik saygısı bağımlı değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan bu bölümde, benlik saygısının bağımlı değişken olarak incelendiği ve birtakım değişkenlerle ilişkisine bakan çalışmalar sunulacaktır.

1.4.1 Cinsiyet

Benlik saygısıyla ilişkisi incelenen demografik faktörlerden birisi cinsiyettir. İlk olarak, Rosenberg tarafından 1965'lerde aralarında olası bir ilişkinin olabileceği ifade edilen bu iki kavram sonraki yıllar bazı akademik yayınlar tarafından ortaya konulan bulgularla desteklenmiştir. Bu çalışmalardan birisinde, benlik saygısıyla ilgili deneyimler kız ve erkek öğrencilere sorulmuştur. Bu çalışmada, "kız öğrencilerin erkek öğrencilere

kıyasla benlik saygısı ile ilgili kabul ve reddetme, özellikle kabul etme, kavramlarında daha fazla deneyime; erkek öğrencilerin ise az dahi olsa benlik saygısı ile ilgili başarı ve başarısızlık kavramlarında daha fazla deneyime sahip oldukları rapor edilmiştir” (Epstein, 1979, s. 62).

74 kız (%52.4), 158 erkek (%47.6) toplam 332 üniversite öğrencisinin örneklemini oluşturduğu, Karataş (2012: 105) tarafından yapılan akademik çalışma, benlik saygısı puanlarının kız ($\bar{x}$: 65.41) ve erkek öğrenciler ($\bar{x}$: 62.53) arasında anlamlı bir şekilde farklılık ($F_{(1-330)} = 10.830, P < 0.01$) gösterdiğini ve kız öğrencilerin benlik saygısı puan ortalaması daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir çalışma da kız öğrencilerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 29,98) ortalamalarının erkek öğrencilere ($\bar{x}$: 28,28) kıyasla daha yüksek olduğunu tespit ederek benzer sonuçlar ortaya koymuştur (Naderi vd., 2009, s.34).

Altıok ve arkadaşları tarafından yapılan diğer bir çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t(1281,153) = -2,887, P < 0.01$). Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 1.31) ortalamalarının erkek öğrencilere ($\bar{x}$: 1.53) kıyasla daha yüksek olduğunu çünkü t-testi sonucu negatif yönlüdür (Altıok vd., 2010, s. 106). Saygılı ve arkadaşları tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan diğer bir çalışma da kız öğrencilerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 17.81) ortalamalarının erkek öğrencilere ($\bar{x}$: 16.87) kıyasla daha yüksek olduğunu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir (Saygılı vd., 2015, s. 213).

Kızların benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğunu gösteren çalışmaların aksine, Ignatius ve Kokkonen (2005), ergenlik sürecinde bulunan erkeklerin benlik saygılarının aynı süreci yaşayan kızlardan daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde Moksnes ve arkadaşları tarafından yapılan diğer bir çalışma da erkek öğrencilerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 20.14) ortalamalarının kız öğrencilere ($\bar{x}$: 17.75) kıyasla daha yüksek olduğunu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir (Moksnes vd., 2010, s. 432). Yapılan bir yüksek lisans tezi çalışmasında da erkek öğrencilerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 27,60) ortalamalarının kız öğrencilere ($\bar{x}$: 26,97) kıyasla daha yüksek olduğunu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ($p < 0.05$) tespit ederek benzer sonuçlar ortaya koymuştur (Ottekin, 2009, s.60).

Tanyeri ve arkadaşları tarafından yapılan diğer bir çalışma, nicel ve nitel metotların birlikte kullanıldığı karma desenli bir araştırmadır. Bu çalışmanın nitel bölümüne 208 adet öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma bulguları kadın öğretmen adaylarının meslek benlik saygısı ($\bar{x}$: 109.74) ortalamalarının erkek adaylara ($\bar{x}$: 106.80) kıyasla daha yüksek olduğunu fakat bu yüksekliğin anlamlı bir farklılık ($t = .954$, $P < 0.341$) oluşturmaya yetmediğini göstermiştir (Tanyeri vd., 2014, s. 135). Bu çalışmanın aksine, kadın (n : 75) ve erkek (n : 237) beden eğitimi öğretmeniyle yapılan diğer bir çalışma bulguları erkek beden eğitimi öğretmenlerinin meslek benlik saygısı ($\bar{x}$: 88.1013) ortalamalarının kadın beden eğitimi öğretmenlerine ($\bar{x}$: 84.0267) kıyasla daha yüksek olduğunu ve anlamlı bir farklılık ($t = 2,664$, $P < 0.001$) oluşturduğunu ortaya koymuştur (Yıldırım vd., 2010, s. 32). Çok boyutlu benlik saygısı seviyelerin cinsiyete göre analiz edildiği farklı bir çalışma bulguları da kız ergenlerin, erkek ergenlere kıyasla sosyal, akademik ve fiziksel benlik saygısı seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Rentzsch vd., 2016).

Baldwin & Hoffmann, ilk ergenlik ve ilk yetişkinlik arası dönemde kişilerin içsel benlik saygılarının değişimini analiz etmek için hiyerarşik büyüme eğrisi analizi kullanmışlardır. Bu çalışmada, 11-16 yaş aralığındaki 762 kişinin bilgileri makalenin verisini oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçları, cinsiyetin yetişkinlik sürecinde benlik saygısı üzerinde ana etkisi olmadığını fakat benlik saygısı üzerindeki yaş değişkeninin etkisinde anlamlı farklılıklar oluşturan karma etkisini ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre, kız öğrencilerin büyüme modelinde 12-17 yaş aralığında benlik saygısı seviyelerinin sürekli olarak düşüş göstermiş, erkek öğrencilerin ise benlik saygısı seviyelerinde 14 yaşına kadar artış, 14-16 yaş aralığında düşüş ve sonrasında tekrar bir artış göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, kız ve erkeklerin benlik saygısı seviyeleri arasındaki fark, genç yetişkin olmalarıyla daha düşük seviyeye inmekle birlikte, ilk yetişkinlikte erkeklerin kız öğrencilerden daha yüksek seviyede benlik saygısına sahip olduğu görülmüştür (Baldwin ve Hoffman, 2002, s. 101).

Erbaş ve arkadaşları (2015, s. 267), Aksaray Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla, tarama modeli türünde çalışma yapmışlardır. Örneklemini 453 beden eğitimi öğretmen adayının oluşturduğu çalışmada, öğrencilerin cinsiyetleri açısından benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı test etmek amacıyla nicel

araştırma tekniklerinden varyans ve t-testi analizleri yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, beden eğitimi öğretmen adaylarının benlik saygısı düzeylerinin yüksek seviyelerde ve beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin benlik saygısı kavramına olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Fakat yapılan bu çalışmada cinsiyet değişkeni açısından benlik saygısının anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur. Yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre de benlik saygısı ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (Çevik ve Atıcı, 2009).

Tokur tarafından 397 kişilik bir üniversite öğrenci grubunun katılımıyla yapılan çalışma da erkek öğrencilerin özsaygı ortalamaları ($X= 37,48$) kız öğrencilerin özsaygı ortalamalarına ($X= 36,79$) kıyasla biraz daha yüksek olmasına rağmen bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya koymamaktadır (Tokur, 2016, s. 168). Cengil (2009, s. 89) tarafından yapılan ve 136 İlahiyat fakültesi öğrencisinin katıldığı çalışma da benlik saygısı seviyelerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ($X^2 (2, N = 136) = 0.426, p > .05$) tespit etmiştir.

Müzik ve Konserve bölümü öğrencilerinin benlik saygısı değerlerinin cinsiyet değişkeni açısından incelendiği diğer bir çalışmada iki bölümde de kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ($p > 0.05$) göstermiştir (Otacıoğlu, 2017, s. 191). Yapılan benzer bir çalışmanın bulguları da kız öğrencilerin özsaygı ortalamaları ($X= 91,80$) ile erkek öğrencilerin özsaygı ortalamaları ($X= 90,11$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir (Efilti ve Çıkılı, 2017, s. 105). 9, 10 ve 11 yaşlarında olup yuvalarda kalan 242 çocuk ile ailelerinin yanında kalan 341 çocuğun örneklem olarak katıldığı diğer bir çalışma da cinsiyet faktörünün benlik saygısı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını tespit etmiştir (Güçray, 1993, s. 58).

Cinsiyet değişkeniyle benlik saygısı düzeyleri ilişkisinin analiz edildiği çalışmalar kız öğrenci ve erkek öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasındaki farklılığın bazen istatistiksel olarak anlamlı bazense istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yönünde değişkenlik göstermektedir.

1.4.2. Ebeveynlerin Birlikte Olup Olmama Durumu

Kişinin benlik saygısının gelişiminde ailenin rolünün önemli olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda benlik saygısının pozitif ve negatif duygularla ilişkisinin

analiz edildiği bir çalışma bulguları pozitif duyguları arttıkça benlik saygısı seviyelerinin arttığını, aksine negatif duyguların artmasıyla da benlik saygısı seviyelerinin düştüğünü göstermiştir (Kararımak ve Çetinkaya, 2011, s.34). Bu açıdan, anne ve babanın birlikte olup olmamasının çocukların benlik saygısı seviyeleri üzerinde bıraktığı etkiyi inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Hâlihazırda bazı problemlere sahip olan ergenlerin (gelişimsel problemler, çekingenlik, dürtü kontrol problemi, vb.) ailelerin boşanmasıyla birlikte ileri düzeyde problemler yaşamaları olasıdır (Morganett, 2005, s. 17).

Arslan ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite 1 ve 4. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı, depresyon, anksiyete değişkenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlamıştır. Bu çalışmanın verileri, 246 Eğitim Fakültesi öğrencisinin kendilerine verilen anket formlarını kişisel ölçüm yoluyla değerlendirmeleriyle elde edilmiştir. Benlik saygısı analizlerinde, öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Anne babası sağ ve birlikte yaşayan öğrencilerde benlik saygısı puanları bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu çalışma, anne babası sağ ve birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, babası vefat etmiş ve anne babası sağ fakat boşanmış gruplarda daha düşük benlik saygısı oranlarına rastlanılmıştır (Arslan vd., 2016, s.1).

Boşanmanın benlik saygısı seviyesine etkisi üzerine yapılan bir çalışmada, 50'sinin anne babası birlikte ve 50'sinin boşanmış olmak üzere üst sosyo-ekonomik düzeye sahip 100 özel okul öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Veri toplamak amacıyla, Kişisel Bilgi Anketi ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmış; sonuçlar MINITAB paket programında analiz edilmiştir. Yapılan t testi ve χ^2 analizleri, çocukların çoğunun benlik saygısı seviyesinin orta ve yüksek seviyede olduğunu, boşanmış aile çocukları ile anne babası birlikte olan çocukların benlik saygısı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Başka bir ifadeyle, boşanma, çocukların benlik saygısı üzerinde olumsuz bir etkide bulunmamaktadır (Çelikoğlu, 1997, s. 48).

Alparslan (2016, s. 66-67) tarafından tamamlanan yüksek lisans tezinde, İstanbul ili Avcılar ilçesinde eğitim gören anne babası boşanmış veya boşanmamış toplam 400 öğrenci örneklem olarak kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, ergenlik sürecinde bulunana öğrencilerin anne baba birliktelik durumlarına göre benlik saygısı grup düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir [$u= 1418,00$, $p<.05$]. Detaylı bir istatistiksel analiz yapıldığında, anne babası boşanmamış olan öğrencilerin

boşanmış olanlara kıyasla benlik saygısı seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynleri boşanmış 14-18 yaş aralığında 307 öğrencinin katılımcı olduğu diğer bir yüksek lisans tezinin bulguları anne babası ayrılmış erkek ergenlerin kızlara kıyasla benlik saygısı seviyeleri daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, anne baba boşanma sürelerinin uzaması veya ertelenmesi çocukların benlik saygısı derecelerine olumlu katkı yapmıştır (Kurt, 2013).

Örneklemini 15-18 yaş aralığında bulunan 559 kişinin (140 ebeveyni boşanmış; 419 ebeveyni boşanmamış) oluşturduğu yüksek lisans tezinde ebeveynleri boşanmamış bireylerin benlik saygısı ($\bar{x}$: 293,99) ortalamalarının ebeveynleri boşanmış olanlara ($\bar{x}$: 238,13) kıyasla daha yüksek olduğunu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($p < 0.05$) göstermiştir (Karakaya, 2018, s. 104).

Boşanma meydana geldikten sonra anne tarafından kabul edilip edilmeme ile benlik saygısının incelendiği bir çalışma ise boşanma olduktan sonra anne tarafından kabul edilme algısı arttıkça çocukların benlik saygısı seviyelerinde de ciddi artışlar gözükmiştir. Diğer yandan, anne tarafından ret edilme algısı artan çocuklarda ise benlik saygısı seviyelerinde azalma tespit edilmiştir (Kayadibi, 2015).

Cengil (2009, s. 95) tarafından yapılan ve 136 İlahiyat fakültesi öğrencisinin katıldığı çalışma ise bu sonuçların aksine benlik saygısı seviyelerinin ailenin birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ($X^2(4, N = 136) = 1,250, p > .05$) tespit etmiştir. Baybek ve Yavuz (2005, s. 80) tarafından yapılan çalışma da anne babanın birlikte olup olmama durumuna göre benlik saygısında anlamlı bir farklılık oluşmadığını bulmuştur.

Yukarıda belirtilen çalışmalar anlamlı farklılık bulamayan çalışmalarında bulunmasına rağmen genellikle ailenin birlikte yaşama veya boşanma durumlarının çocukların benlik saygısı seviyelerini olumsuz yönde etkilediğini ve bu etkinin sosyolojik, psikolojik, vb., birçok alanda çocuklar üzerinde etki edeceğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan eğitim paydaşları benlik saygısı değişkenini değerlendirirken ailenin birlikte yaşayıp yaşamadığını da incelemeleri önemlidir.

1.4.3. Ailenin Gelir Durumu

Aile bireylerinin temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada, ailenin gelir durumu devreye girmektedir. Kişilerin alım gücünün hane içindeki ilişkileri ve dolaylı yollardan da olsa çocukların benlik saygısı seviyelerini etkilediği düşünülerek çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Ho vd., 1988, s. 380). Ailenin gelir durumu seviyelerinin benlik saygısı değişkeniyle olan ilişkisi öznel iyi oluşla açıklanabilir. Öğrenciler ekonomik açıdan iyi durumda olduklarında kendilerini öznel olarak iyi hissedebilir ve bu durum da onların benlik saygısı seviyelerinde bir artış meydana getirebilir (Doğan ve Eryılmaz, 2013).

Bu bağlamda, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nda profesyonel müzik eğitimi alan 50 öğrencinin (n=30 Müzik, n=20 Konservatuar) katıldığı bir çalışmada, öğrenciler benlik saygısı düzeyleri ve bazı demografik özellikleri yönünden karşılaştırılmıştır. Ailenin gelir durumu ile öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Başka bir ifadeyle bu çalışma, maddi durumu iyi olan ailelerin çocuklarının benlik saygısı seviyelerinin yüksek olduğunu göstermiştir (Otacıoğlu, 2017). Şahin (2005) tarafından yapılan bir çalışmanın bulguları ailenin ekonomik düzeyi arttıkça ergenlerin benlik saygısı seviyelerinin de yükseldiği saptanmıştır ($r=12, p<0.05$).

17-21 yaş aralığında toplam 550 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışma, ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin, aileleri ile ilgili faktörlere bağlı olup olmadığını analiz etmeyi hedeflemiştir. Sonuçların pearson ki kare bağımsızlık testi ile değerlendirildiği çalışmanın sonuçları, ailenin gelir durumu ile çocukların benlik saygısı seviyeleri arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, gelir durumu yükseldikçe o ailede yaşayan ergenlerin benlik saygısı seviyeleri yükselmekte, gelir seviyesi düştükçe ise ergenlerin benlik saygısı seviyelerinde düşüş meydana gelmektedir (Özkan, 1994, s.6).

Sosyo-ekonomik seviyenin benlik saygısı üzerinde etkisini gösteren başka çalışmalar da mevcuttur. Aksoy (1992) tarafından yapılan doktora tezi ve Torucu (1990) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde ergenlerin benlik saygısı düzeyleriyle ailenin ekonomik durumları arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ailenin ekonomik düzeyinin düşüşü ile çocukların benlik saygısı seviyelerinin azalması doğru orantılıdır.

Gacar ve Yanlıç'ın (2012, s. 45) yapmış oldukları başka bir çalışmada ise, 13-17 yaş aralığında 100 gönüllü erkek hentbolcuya, benlik saygısı düzeylerini sosyo-demografik özelliklere göre değerlendirme amacıyla, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Grubun benlik saygısı düzeyinde ailenin gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, grubun benlik saygısı seviyesi her bir ekonomik seviye için yüksek olarak tespit edilmiştir.

İlköğretim 2. Kademe 11-13 yaş aralığındaki çocukların örneklem olarak katıldığı çalışmada sosyo-ekonomik düzeyi alt ve üst olma durumuna göre kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri analiz edilmiştir. Fakat, sosyo-ekonomik düzeyin hem kız hem de erkek öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir (Baydemir vd., 2018, s. 1054).

482 lise öğrencisinin örneklemine oluşturduğu diğer bir çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(2,481)=1.885, p>.05$]. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik seviyede olarak gruplandırılan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri birbirine oldukça yakın çıkmıştır (Balat ve Akman, 2004, s. 178).

136 İlahiyat Fakültesi öğrencisinin katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışma da bu sonuçlara paralel olarak benlik saygısı seviyelerinin ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ($X^2(4, N = 136) = 1,991, p>.05$) tespit etmiştir (Cengil, 2009, s. 90).

Aktarılan çalışmaların da gösterdiği gibi, literatür benlik saygısı kavramının sosyo-ekonomik durumla ilişkisi üzerine farklı sonuçlar olduğunu göstermektedir. Bazı çalışmalar benlik saygısının ailenin sosyo-ekonomik durumundan etkilenebileceğini tespit ederken, bazıları ise bu iki kavram arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Uygulama alan ve koşulların farklılığı göz önüne alındığında ve bu farklı sonuçların oluşması normal karşılanabilmektedir.

1.4.4. Fiziksel Özellikler

Beden algısı konusunda yapılan çalışmalar, fiziksel görünüşün, ergenlikte benlik saygısı seviyesinde etkili olduğunu göstermektedir. Ergenlerin kendilerini çekici olarak algılamaları, benlik saygısı seviyesinin önemli belirleyicilerinden birisidir (Smith, 2010,

s. 125). Bunun en önemli sebeplerinden birisi de sosyal kırılabilirlik olarak gösterilebilir. Çünkü öğrenciler aile gibi koruyucu bir yapıdan daha az korunaklı bir yapıya doğru iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı, sosyal kırılabilirliği yüksek derecede hisseden öğrencilerin benlik saygı seviyelerinde bir düşüş meydana gelebilmektedir (Boylu, Günay ve Ersoy, 2018). Ayrıca, benlik saygısı düşük olan öğrencilerin dışa dönük olmaları oldukça zorlaştığı (Bugay ve Korkut-Owen, 2016, s. 547) ve sürekli öfkelenme durumuna düşebilecekleri (Çivitci, 2015, s. 71) saptanmıştır.

Fiziksel görünüşteki memnuniyetsizlik genellikle benlik saygısı değişkeni için bir risk faktörü olarak görülmektedir. Salvador-Amerikan gençliği üzerinde yapılan deneysel bir çalışmada, vücut kitle indeksi, fiziki memnuniyet ve benlik saygısı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, vücut kitle indeksindeki yükseklik düşük fiziki memnuniyet ve düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğu saptanmıştır (Mirza ve Yanovski, 2005). Koreli ve Amerikalı ergenler arasındaki kültürel farkın incelendiği diğer bir çalışmada da fiziki görüntüden memnuniyetsizlik benlik saygısı kavramıyla negatif bir ilişkisi içinde olduğu tespit edilmiştir (Choi ve Choi, 2016). Benzer başka bir çalışmada ise subjektif beden görüntüsü değişkeniyle benlik saygısı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Subjektif beden görüntüsü iyileştikçe kadınlardaki benlik saygısı seviyesinde artış meydana gelmiştir (Vasile, 2015, s. 447).

13-18 yaşları arasındaki ergen kızların örneklemini oluşturduğu diğer bir çalışma da katılımcılar kilo verme veya başka bir sebepten dolayı spor yapma durumuna göre kategorilere ayrılmıştır. Araştırma sonuçları kilo sebebiyle spor yapmakta olan ergen kızların daha fazla kilo kontrolü yaptıkları ve daha düşük benlik saygısı düzeyinde olduklarını bulmuştur (de Bruin vd., 2009).

242 ergen kızın örneklemini oluşturduğu bir çalışma düşük benlik saygısının gelişiminde yıkıcı etkiye sahip olan etkenler olarak yüksek kilolu olmaları ve yüksek kilolu olma algıları tespit edilmiştir (Tiggemann, 2005). Oktan ve Şahin (2010, s. 550) tarafından 300 kız öğrenciyle yapılan bir çalışmada kızların beden imajıyla benlik saygısı seviyeleri arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=-0,365$, $p<.01$). Diğer bir ifadeyle, kızların beden imaj algılarındaki memnuniyetsizlik arttıkça benlik saygısı seviyelerinin düştüğü saptanmıştır.

55 okuldan 2813 çocuğun yer aldığı araştırmada, çocukların obez kategorisine girip girmedikleri, dış görünüş algıları ve benlik saygı seviyeleri ölçülmüştür. Çalışma

bulguları öğrencilerin vücut kitle indekslerinin onların görünüşlerini algılama biçimlerini etkilediği ve bunun da benlik saygısına etki yaptığını ortaya koymuştur. Obezite sınırlarında olan öğrencilerin düşük benlik saygısına sahip olmalarının nedeni fiziksel görünüşten hoşnutsuzluk olarak tespit edilmiştir (Franklin vd., 2006).

Fortes ve arkadaşları (2014), örneklemini 12-17 yaş aralığında 397 ergenin oluşturduğu çalışmada, ergenlik döneminde kızların beden memnuniyetsizlikleri üzerinde benlik saygısının etkisini değerlendirmek amacıyla, öğrencilere Beden Algısı Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulamışlardır. Ek olarak, ağırlık, boy ve deri altı yağ dokusu kalınlığı ölçümleri yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları, ergenlerin %30,6'sının bedeninden memnun olmadığını, %56'sının benlik saygısı değerinin düşük seviyede olduğunu göstermiştir. Yapılan regresyon analizinde, olumlu ve olumsuz benlik saygısı ile beden memnuniyetsizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle bu çalışma, bedeninden memnun olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin düşük seviyelerde olduğunu göstermiştir.

Cinsiyet, beden imajı, algılanan okul başarısı vb. gibi çeşitli değişkenler açısından, ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını analiz etmek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Örneklemini 300 adet 10. ve 11. sınıf öğrencisinin oluşturduğu çalışmanın verileri, öğrencilerin Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, Sosyal Kaygı Ölçeği ve kişisel bilgi formunu değerlendirmeleri yoluyla elde edilmiştir. Verilerin analiz edilmesi amacıyla, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H teknikleri ve korelasyon analizi için Spearman Brown sıra korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinde, cinsiyet açısından farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte, iki değişken arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Buna göre, ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yükseldikçe, sosyal kaygı düzeyleri azalmaktadır. Analiz sonuçları aynı zamanda, olumlu beden imajına sahip ergenlerin benlik saygısı seviyelerinin, olumsuz beden imajına sahip ergenlerden yüksek olduğunu göstermiştir. Algılanan okul başarısına göre ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinin de incelendiği çalışmada, okul başarısını yüksek olarak algılayan ergenlerin, orta ve düşük seviyede algılayanlara oranla benlik saygısı seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eriş ve İkiz, 2013, s. 185).

136 İlahiyat Fakültesi öğrencisinin katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışma ise bu sonuçların aksine, benlik saygısı seviyelerinin öğrencilerin beden algıları değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ($X^2(6, N = 136) = 10,165, p > .05$) saptamıştır (Cengil, 2009, s. 90).

Benlik saygısı ve aşırı kilo ilişkisini detaylı bir şekilde inceleyen bir literatür taraması incelemiş olduğu 35 çalışmanın 25'inde obez olan çocukların daha düşük benlik saygısı olduğunu tespit etmiştir. 5 çalışmada ise normal kilo ve aşırı kilolu katılımcılar arasında karşılaştırma yapılmış ve aşırı kilo grubunda olan bireylerde daha düşük beden ve benlik saygısı bulunmuştur. 6 çalışmada ise kilo kaybetme tedavisi programlarının bireylerde benlik saygısını artırmada etkili olduğu saptanmıştır (French vd., 1995).

Benlik saygısı ve fiziki görünüş üzerine yapılan çalışmalar açıkça bu iki kavram arasındaki ilişkiyi göstermiştir. Fiziksel özelliklerini beğenmeyen bireylerin genellikle benlik saygı düzeylerinde de düşüş gözükmektedir. Tam tersini söylemek gerekirse, benlik saygısı yüksek bireylerin dış görünüşünden memnuniyet duyan bireyler olduğunu söylemek daha doğru bir ifade olacaktır. Aynı zamanda, aşırı kilolu olan ergenlerde kiloya değer vermeme ve fazla kilolara aldırış etmeme benlik saygısının yüksek olmasıyla ilişkili olduğu da tespit edilmiştir (Maximova vd., 2015). Uzun zamanlı bir incelemenin yapıldığı diğer bir çalışma ise ergenlikte fiziki memnuniyetle benlik saygısı ilişkisinin yetişkinlikteki ilişkiye göre daha kuvvetli olduğunu ortaya koymaktadır (Wichstrøm ve von Soest, 2016). Bu çalışmaların aksine, yapılan farklı bir akademik çalışmada ise düşük de olsa benlik saygısı ile görünüş kaygısı arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Türker vd., 2018, s. 8).

1.4.5. Akademik Başarı

Akademik başarı eğitim bilimlerinde birçok değişkenle incelenmekte olan bir faktördür. Benlik saygısı ile akademik başarı ilişkisi üzerine yapılan çalışma bulguları bizlere bu iki değişken arasında orta seviyede bir ilişki olduğunu göstermektedir (Santrock, 2012). Benlik saygısı ve okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin analiz edildiği akademik bir çalışma bulguları ortalama düzeyde olumsuz yönlü bir sonuç saptamıştır ($\beta = -.52$). Bu sonuca göre benlik saygısı seviyeleri yüksek olan öğrencilerin okul tükenmişlik düzeyleri daha düşük olmaktadır (Kapıkıran vd., 2016, s. 56).

Giunta ve arkadaşları (2003, s.102), kişilik özellikleri, benlik saygısı ve akademik özyeterlik algısı değişkenlerinin, akademik başarı üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla yapısal eşitlik modelini kullanmışlardır. Örneklemi 462 lise öğrencisinin oluşturduğu çalışmanın verisini, öğrencilerin 14 (8.sınıf), 16 (10.sınıf) ve 19 (13.sınıf) yaşlarındaki bilgileri oluşturmuştur. Öğrencilere Beş Faktör Kişilik Testi, Benlik Saygısı Ölçeği ve Akademik Özyeterlik Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, öğrencilerin diğer yaşlarına göre daha fazla katılım sağladığı, 16 yaşlarında elde edilen sonuçlara göre değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, öğrencilerin açıklılık ve sorumluluk kişilik özellikleri, benlik saygısı ve akademik özyeterlilik algıları ile lise notlarının olumlu ilişkisini ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre, benlik saygısı ile kişilik özelliklerinin karşılıklı olarak olumlu ilişki içerisinde oldukları ve öğrencilerin akademik özyeterlik algılarının ve dolayısıyla lise notlarının yükselmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Kanada, ABD, İtalya, Yunanistan'ın da içinde bulunduğu 10 ülkede yaptığı çalışmada, Harter (1999) benlik saygısı değişkeniyle birçok değişken arasındaki ilişkinin analiz edilmesini hedeflemiştir. Bu değişkenlerden birisi de akademik yetkinliktir. Araştırma bulguları benlik saygısı ile akademik yetkinlik arasında 45 derecesinde korelasyon olduğunu saptamıştır.

8 yıllık kesitsel bir çalışmada ise, benlik saygısının gruplar arasında yıllara göre dalgalanmalar gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, genellikle, benlik saygısı düzeyleri öğrencilerin okuma ve matematiksel kazanımlarıyla pozitif ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir (Davies ve Brember, 1999). Balkı ve Duru (2010) tarafından yapılan diğer bir çalışma da akademik erteleme ve akademik başarı arasındaki ilişki analiz edilmiş ve akademik ertelemenin akademik başarıyı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, benlik saygısı değişkeni aynı analize eklenince akademik eertelemenin akademik başarı üzerindeki olumsuz etkisini ($\beta=-.412$ 'den, $\beta=-.375$ ' e) düşürdüğünü saptamıştır.

Bununla birlikte benlik saygısı değişkeninin her zaman yüksek akademik başarıya yol açacağı düşünülmektedir. Benlik saygısının detaylı incelendiği farklı bir çalışma ise, akademik çalışmayla ortaya çıkan orta dereceli ilişkinin herhangi bir nedenselliğe dönüşmeyeceğini vurgulamaktadır (Baumeister vd., 2003).

Örneklemi, 6. ve 7. sınıf düzeyinde 127 ergenin oluşturduğu, ilişkisel tarama deseni modeli kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı, zekâ puanları ve akademik başarı puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi

amaçlanmıştır. Veriler, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Raven Standart Progresif Matrisler Plus Testi ve öğrencilerin akademik not ortalamaları kullanılarak elde edilmiştir. Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi ve Kruskal-Wallis analizleri sonuçları, öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin akademik başarılarına göre oluşturulan gruplardan 'pekiyi' başarı grubunda yer alan öğrencilerin 'orta' başarı grubunda yer alanlara göre benlik saygısı seviyeleri daha yüksek, 'iyi' başarı grubunda yer alanlara göre ise daha düşük olduğu görülmüştür (Kaya ve Oğurlu, 2015, s. 951).

Müzik öğretmenlerinin benlik saygısı seviyeleri ile çalgı başarıları arasındaki ilişkinin incelendiği diğer bir çalışma bulguları öğretmenlerin benlik saygısı seviyeler ve çalgı başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p>0.05$) tespit etmemiştir. Fakat öğretmenlerin sınav kaygısı ve benlik saygısı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) tespit edilmiştir. Öğretmenlerin benlik saygısı seviyeleri düştükçe sınav kaygılarında artış meydana gelmektedir (Küçük, 2010, s. 43).

Benlik saygısı kavramı ve akademik başarı arasındaki ilişkisini analizinin gösterildiği bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere, benlik saygısı bazen akademik ilişkiyle pozitif korelasyona sahip olabilirken (Primavera vd., 1974); bazen bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır (Kaya ve Oğurlu, 2015, s. 951). Bu da araştırmacıların bu iki değişken arasında orta derecede bir ilişkinin varlığından söz etmelerine yol açmıştır. Yapacağımız araştırma lise son sınıf öğrencileriyle yapıldığından, çalışma bulgularının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.6. Anne Baba Tutumu

Çocuğun kendini varlığını fark etmesiyle oluşan benliği üzerinde, anne babasının tutum ve davranışlarının rolünün önemli olduğu düşünülmektedir. Kişi kendiyile ilgili bir yandan öz değerlendirme yaparken, bir yandan da sergilediği davranışlarına karşı verilen tepkileri değerlendirmekte ve anne babasının çeşitli tutumlarına bağlı olarak, olumlu ya da olumsuz anlamda benlik saygısı geliştirebilmektedir. Anne babanın çocuklarına karşı tutumları genel olarak “demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz” olarak gruplandırılmaktadır. (Kaya, 1997, s.197). Anne babanın çocuklarına karşı olan tutumları çocukların ya kendilerine yabancılaşmalarına sebep olmakta ya da anne babaya güven duymalarına katkı sağlamaktadır. Bu sonuçlarına benlik saygısına etki etmesi

kaçınılmazdır. Anne babasına yabancılaşan ergenlerin benlik saygısı daha düşükken, anne babasına güven duyan ve iyi iletişim içinde olan ergenlerin benlik saygısı da daha yüksek olduğu saptanmıştır (Altan ve Baltacı, 2019, s. 232).

Yapılan farklı bir akademik çalışma ise, anne ve babası arasında pozitif bir tutum ve ilişkinin olduğu çocukların, negatif ilişki bulunanlara kıyasla daha yüksek benlik saygısı düzeylerinin olduğunu göstermiştir (Negovan vd., 2015, s.640). Ailenin davranış ve tutumuna yönelik 5. Ve 6. Sınıf'ta öğrenim gören 123 çocuk üzerinde yapılan bir çalışma destek olan ve ceza konusunda daha yumuşak davranan ailelerin çocuklarında daha yüksek benlik saygısı olduğunu saptamıştır (Growe, 1980). Anne ve babanın çocuklarını hem fiziksel hem de ruhsal yönden doyurmaları bir bakıma onlara destek olduklarını hissettirmeleri ile çocukların benlik saygısı arasında da olumlu bir ilişki tespit edilmiştir (Buri, 1989).

230 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, ailenin otoriter davrandığı çocukların benlik saygısı düzeyleri tam tersi düşük çıkmıştır. Bununla birlikte anne veya babanın izin verici tutum takınmasıyla benlik saygısı arasında anlamlı bir düzeyde ilişki tespit edilememiştir (Bun vd., 1988). Diğer bir çalışma da ailelerini izin verici olarak algılayan öğrencilerin otoriter olarak algılayanlara kıyasla daha yüksek benlik saygısı seviyelerine sahip olduğu saptanarak benzer sonuçlar ortaya koymuştur (Tunç ve Tezer, 2016, s. 40).

Zakeri ve Karimpour (2011, s. 758), anne baba tutumunun benlik saygısı üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, çoklu regresyon ve t-testi analizleri yapmışlardır. 546 öğrenciye, Steinberg Anne Baba Tutum Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Anne Baba Tutum Ölçeğinin altboyutlarını, Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik ve Denetleme boyutları oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları, Kabul/İlgi ve Psikolojik Özerklik altboyutlarıyla benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu, Denetleme altboyutuyla anlamlı ilişki olmadığını göstermiştir. Diğer bir ifadeyle onaylayan, ilgi gösteren ve daha az kontrolcü olan ebeveynlerin tutumlarının, çocuklarının benlik saygısı seviyelerinin yüksek olmasında önemli ölçüde etkili olduğu saptanmıştır.

Örneklemini farklı iki lise türünde toplam 464 9. sınıf öğrencisinin oluşturduğu bir çalışmada, bazı değişkenlere göre, benlik saygısı ve algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan istatistiksel analizlerde t testi, pearson

momentler çarpım korelasyon tekniği, varyans analizi ve tukey testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları öğrencilerde algılanan anne baba tutumuyla benlik saygısı seviyesi arasında yüksek seviyede ilişki bulmuştur. Buna göre, lise öğrencilerinin algılanan demokratik anne baba tutumu arttıkça benlik saygılarının arttığı, algılanan koruyucu ve otoriter anne baba tutumu arttıkça benlik saygılarının azaldığı görülmüştür (Aktaş, 2011, s. 82).

1028 ergenin katıldığı diğer bir çalışma, aile tutumunun çocukların cinsiyeti arasında da farklılık oluşturabileceğini göstermiştir. Bu çalışmanın bulguları babanın duygusal sıcaklık tutumunda bulunması sadece erkek çocukların benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir (Žukauskienė, Malinauskienė ve Erentaitė, 2011, s. 41). Diğer bir çalışma ise kız çocuklarının benlik saygısı seviyelerinin babanın ceza verici tutumundan etkilenirken annenin ceza verici tutumundan önemli derecede etkilenmediği tespit edilmiştir (Felson ve Zielinski, 1989, s. 731).

DeHeart, Pelham ve Tennen (2006) tarafından yapılan diğer bir çalışma aileleri tarafından daha ilgili davranış ve tutumlara maruz kalan öğrencilerin içe dönük benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğunu; bunun aksine, aileleri tarafından aşırı koruyucu bir tavır takındığı rapor edilen öğrencilerin içe dönük benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Aile tutum davranışları ile ergenlerin benlik saygısı arasındaki ilişkinin Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak analiz edildiği akademik bir çalışmanın bulguları ise çocuklarını sıkı takip eden, onlara tavsiyede bulunan ve detaylı açıklama yapan ailelerin çocuklarının benlik saygısı düzeylerinin, açıklamadan dikte eden ve sürekli izin verme durumunda bulunan ailelerdeki çocuklara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir (Mogonea ve Mogonea, 2014, s. 192).

Yakın bir tarihte yapılan bir çalışmada, yaşları 17 ve 18 arası değişen 187 lise öğrencisinin benlik saygısı düzeyleriyle, algılanan aile tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları öğrencilerin benlik saygısıyla anne sevgi ve tolerans tutumları arasında pozitif bir ilişki saptamıştır. Aynı zamanda, annenin aşırı koruyucu ve aşırı müdahaleci tutumları ise ergenlik çağındaki öğrencilerin benlik saygısıyla negatif bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir (Măgăţ, 2016).

136 İlahiyat Fakültesi öğrencisinin katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışma ise yukarıda verilen sonuçların aksine olarak benlik saygısı seviyelerinin anne

tutumu ($X^2(6, N = 136) = 9,347, p >.05$) ve baba tutumu ($X^2(6, N = 136) = 6,975, p >.05$) değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır (Cengil, 2009, s. 96).

Bahsedilen çalışmalar genellikle ailenin tutum ve davranış şekillerinin çocukların benlik saygısıyla bir şekilde ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu ilişki ailenin tutum ve davranış derecesine göre değişebilmekteyken; aynı zamanda, çocuklardaki cinsiyet, yaş, vb., bazı değişkenlere göre de farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, erkek öğrenciler anne baba tutumlarını daha otoriter olarak algılamakta, kız öğrenciler ise daha demokratik olarak algılamaktadır (Aktaş, 2011).

1.4.7.Kardeş Sayısı

Çocuğun kardeşi olup olmaması veya kardeş sayısı, aile içerisindeki rol ve tutumlarını değiştirebilmektedir. Çeşitli değişkenlerle birlikte bu durumun da kişinin benlik saygısı seviyesini etkilediği düşünülerek çalışmalar yapılmaktadır.

Serinkan ve arkadaşları, örneklemini farklı eğitim geçmişi ve demografik özelliklere sahip 200 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla, non-parametric, Whitney U ve Kruskal-Wallis testi analizleri yapmışlardır. Çalışmanın verileri, öğrencilerin anket formlarını ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğini, kişisel ölçüm yoluyla değerlendirmeleriyle elde edilmiştir. Benlik saygısı analizi sonuçlarına göre, örneklemin %39,5'ini oluşturan iki kardeşe sahip öğrencilerin benlik saygıları yüksek seviyede, bununla birlikte, tek kardeşli öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri düşük olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre, kardeş sayısı arttıkça, öğrencilerin benlik saygısı artmaktadır (2013, s. 4155).

Ordu Atatürk Lisesi' nde öğrenim gören 690 öğrencinin katılımcı olduğu bir çalışmada veriler, anket formu ve Coopersmith benlik saygısı ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma sonuçları kardeş sayıları 2 ve daha az olan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin 3 ve daha fazla olan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat kardeş sıralaması açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Erbil vd., 2006, s.10).

240 üniversite öğrencisi örnekleminde oluşan bir çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine etki eden çeşitli faktörler araştırılmıştır. Araştırma verileri, öz-

bildirim yöntemiyle doldurulan ölçeklerden elde edilmiştir. Çeşitli değişkenlerin, öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ve Schaffe Testi analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları kardeş sayısı ile benlik saygısı seviyesi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Başka bir ifadeyle, kardeşi olmayan çocuklar, kardeşi olanlara oranla daha yüksek seviyede benlik saygısına sahiptir (Yüksekkaya, 1995, s. 58).

Baybek ve Yavuz (2005, s. 79), tarafından 820 Muğla Üniversitesi öğrencisinin benlik saygısı düzeylerini etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla, sosyo demografik özellikleri belirleyen anket form değerlendirmeleri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanarak elde ettikleri verilerle bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın bulguları kardeş sayısı ile benlik saygısı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık meydana geldiğini bulmuştur ($\chi^2:14.734, p<0.05$). Kardeş sayısı arttıkça benlik saygısı seviyelerinde anlamlı bir düşüş meydana geldiği tespit edilmiştir.

Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulunda eğitim gören öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin benlik saygıları farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışma sonuçları kardeş sayısı ile öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin negatif yönde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinde düşüş meydana geldiği tespit edilmiştir (Karadağ vd., 2008).

Yukarıda aktarılan çalışmaların aksine bazı çalışmalar kardeş sayısının bireylerin benlik saygısı düzeylerinde bir farklılık oluşturmadığını tespit etmişlerdir. Cengil (2009, s. 95) tarafından yapılan 136 İlahiyat Fakültesi öğrencisinin katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı çalışma yukarıda verilen sonuçların aksine olarak benlik saygısı seviyelerinin kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ($\chi^2 (10, N = 136) = 11,177, p>.05$) saptamıştır.

Kahriman (2005) tarafından yapılan başka bir çalışmada da 1 veya 2 kardeşi olan üniversite öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle 3 ve daha fazla olan öğrencilerinin benlik saygısı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Benzer uygulamanın yapıldığı diğer bir çalışma da üniversite öğrencilerin kardeş sayısının benlik saygısı seviyeleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermiştir (Yılmaz ve Ekinci, 2001).

Yapılan bir çalışma ise engelli bir kardeşi olup olmamasına göre ergenlerin benlik saygısı seviyelerini karşılaştırmayı hedeflemiştir. Engelli kardeşi olan 27 ergen ve kardeşi olmayan 27 ergeni olmak üzere 54 kişinin örneklem olduğu çalışmanın bulguları engelli bir kardeşin olup olmaması ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır (O'Kane Grissom ve Borkowski, 2002).

Benlik saygısı kavramıyla kardeş sayısı değişkeni ilişkisini analiz eden çalışmalar anlamlı derecede farklılık oluşturan ve oluşturmayan her iki sonucun da tespit edildiği çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.8.Doğum Sırası

Çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu veya doğum sırası, teorik olarak, benlik saygısı kavramıyla ilişkilendirilen diğer bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli değişkenlerle birlikte bu durumun da kişinin benlik saygısı seviyesini etkilediği düşünülerek çalışmalar yapılmaktadır. Adler, bireysel psikolojik yaklaşımıyla benlik saygısı kavramının oluşmasında büyük katkı sağlamıştır. Ona göre benlik saygısının gelişiminde etkili olan değişkenlerden birisi de doğum sırasıdır (Eşer, 2005).

Sarıkaya (2015) tarafından yapılan tez çalışmasında liseye giden ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile benlik saygısı seviyeleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmanın örneklemini 148'i kız, 154'ü erkek olmak üzere toplamda 302 lise öğrencisi oluşturmuştur. Bu çalışmada kullanılan demografik değişkenlerden birisi de bireylerin doğum sırası olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin doğum sırası ve benlik saygısı seviyeleri arasındaki ilişkinin analizi için Tek Yönlü Anova testi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı birinci ve dördüncü sınıf toplam 103 öğrencinin katılımcı olduğu diğer bir çalışmada öğrencilerin mesleki benlik saygısı seviyelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada yapılan varyans analizi sonucunda, Sarıkaya'nın çalışmasına paralel olarak, doğum sırasına göre mesleki benlik puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Demir vd., 2011).

Yiğit (2010) tarafından yapılan tezde ise doğum sırası ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek

amacıyla varyans analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular benlik saygısı seviyesinin doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Benlik saygısı kavramıyla doğum sırası değişkeni ilişkisini analiz eden çalışmalar, genellikle anlamlı derecede farklılık oluşturmeyen sonuçların tespit edildiği çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.9. Anne ve Baba Mesleği

Geleceğe dönük kararların alınmaya başlandığı ergenlik döneminden itibaren meslek, kişiler için önemli bir unsur olmaya başlamaktadır. Bu bağlamda kişinin benlik saygısı, anne babasının mesleğine göre kendini değerlendirmesi sonucu oluşan kanaatinden etkilenebilmektedir. Bununla birlikte, çalışma koşulları ve süresi sonucu anne babanın çocuğa karşı tutumunun da, dolaylı olarak anne baba mesleğinin benlik saygısı seviyesinde etkili olabildiğini göstermektedir.

Özkan (1994, s.4), örneklemini 17-21 yaş aralığında toplam 550 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmasında, öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin, aileleri ile ilgili faktörlere bağlı olup olmadığını test etmeyi amaçlamıştır. Sonuçların MİNİTAB programında, pearson ki kare bağımsızlık testi ile değerlendirildiği çalışmanın bulguları, çalışan annelerin çocuklarında benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Babanın mesleği ile çocuklarının benlik saygısı düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Baybek ve Yavuz (2005, s. 74), Muğla Üniversitesi öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, verilerini 820 öğrencinin sosyo demografik özelliklerini belirleyen anket formlarını değerlendirmeleri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanarak elde ettikleri bir çalışma yapmışlardır. Frekans analizleri tanımlayıcı istatistik ve çapraz değerlendirmeler yapılarak, marjinal ve çapraz tablolar oluşturulmuş, benlik saygısı alt ölçekleri ile sosyo-demografik özelliklerin karşılaştırılmasında ki-kare analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ile annelerinin mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. En yüksek benlik saygısı düzeyi, annesi memur olan öğrencilerde görülmekle birlikte, annesi subay, polis veya müfettiş olan çocukların düşük seviyede benlik saygısı oranlarına rastlanılmıştır.

Ordu Atatürk Lisesi' nde öğrenim gören 690 öğrencinin katılımcı olduğu bir çalışmada, verileri elde etmek için anket formu ve Coopersmith benlik saygısı ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonuçları ev hanımı olan annelerin, çalışan annelere kıyasla çocuklarının benlik saygı düzeyi ortalamaları biraz daha yüksek olsa da anlamlı bir fark oluşturacak seviyede olduğu tespit edilmemiştir. Baba mesleklerinin arasında da çocukların benlik saygısı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Erbil vd., 2006, s.10).

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden 136'sının katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışma da Erbil ve arkadaşlarının (2006) çalışmasına paralel olarak benlik saygısı seviyelerinin anne mesleği ($X^2(4, N = 136) = 5,330, p > .05$) ve baba mesleği ($X^2(8, N = 136) = 8,124, p > .05$) değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir (Cengil, 2009, s. 94)

Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Bölümü' nde okuyan 306 öğrencinin katılımcı olduğu çalışmada verilerin değerlendirilmesinde t-testi, korelasyon ve varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları anne ve babanın mesleklerinin ergenlerin benlik saygısı düzeylerine istatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik meydana getirmediği ($p > 0.05$) tespit edilmiştir (Yılmaz ve Ekinçi, 2001, s. 9).

Sivas ilinde yapılan ve kesitsel yöntem kullanılan bir çalışmada ise babanın mesleği ile çocukların benlik saygısı seviyeleri arasında pozitif bir ilişki ($p < 0.05$) tespit edilirken, anne mesleği ve benlik saygısı seviyeleri arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir (Çetinkaya vd., 2006, s. 120).

1.4.10. Anne ve Baba Eğitim Durumu

Eğitimin başladığı yer olarak bilinen ailede, öncelikle anne babanın eğitilmiş olması gerekmektedir. Çeşitli sebepler dolayısıyla, örgün eğitimden uzak kalmış olsalar bile, kendilerini geliştiren, öğrenmeye ve değişime açık olan anne babaların, çocuklarının benlik saygısı gelişimini etkiledikleri düşünülmektedir.

Yiğit (2010, s.55-57), 13-14 yaş grubundaki ergenlerin benlik saygısı seviyelerini, yaşam doyumu ve çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Örneklemine ortaokul 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu çalışmada, betimsel yöntem modellerinden olan özaktarım araştırma modelini kullanmıştır. Öğrencilerin anne babalarının eğitim durumu açısından benlik saygısı seviyelerinde anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek

amacıyla nicel araştırma tekniklerinden, Tek Yönlü Varyans Analizi ve anlamlı farkın bulunduğu durumlarda bu farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey Testi kullanılmıştır. Benlik saygısı analizlerinde, annelerinin eğitim durumu yükseldikçe, öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin de yükseldiği görülmüştür. Baba eğitim durumu ile ergenlerin benlik saygısı seviyesi arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Ordu Atatürk Lisesi' nde öğrenim gören 690 öğrencinin katılımcı olduğu bir çalışmada veriler, anket formu ve Coopersmith benlik saygısı ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma bulguları anne babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların benlik saygısı seviyelerinde de yükselme meydana geldiğini göstermiştir. Anne eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilirken baba eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Erbil vd., 2006, s.10).

Kolej öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılama ve çeşitli değişkenlerin benlik saygısı seviyeleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla, örneklemini 342 kolej öğrencisinin oluşturduğu bir çalışma yapılmıştır. Veriler, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Temel Psikoloji İhtiyaçlar Ölçeği ve araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi formunun öz-değerlendirme yöntemiyle değerlendirilmesi sonucu elde edilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ile annelerinin eğitim seviyesi, gelir düzeyi ve algılanan anne baba tutumu açısından anlamlı farklılık gösterirken, babalarının eğitim durumu ve cinsiyet değişkenleriyle anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya çıkarmıştır. Benlik saygısı analizi sonuçlarına göre, annelerinin eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin de benlik saygısı seviyeleri artmaktadır. Babanın eğitim seviyesi ile öğrencilerin benlik saygısı seviyesi arasındaki ilişkinin yönü olumlu olmasına rağmen, bu ilişki anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Aynı zamanda, öğrenciler tarafından anne baba tutumunun demokratik olarak algılanması ve öğrencilerin gelir düzeyinin yüksek olmasının da benlik saygısı seviyelerini artırdığı görülmüştür (Ümmet, 2015, s. 1623).

Kesitsel yöntem kullanılan diğer bir çalışma ise babanın eğitim durumu ile çocukların benlik saygısı seviyeleri arasında pozitif bir ilişki ($p<0.05$) tespit ederken, anne eğitim durumu ve benlik saygısı seviyeleri arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Yani babaların eğitim durumunda artış meydana geldikçe çocukların benlik saygısı düzeylerinde de artış meydana gelmekte; aksine, annenin eğitim durumunda düşüş

meydana geldikçe çocukların benlik saygısı seviyelerinde artış meydana gelmektedir (Çetinkaya vd., 2006, s. 120).

Yukarıda bahsi geçen çalışmaların aksine, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden 136'sının katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışmada benlik saygısı seviyelerinin anne eğitim durumu ($X^2(4, N = 136) = 8,871, p > .05$) ve baba eğitim durumu ($X^2(8, N = 136) = 9,790, p > .05$) değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir (Cengil, 2009, s. 91-92). Altunbaş (2006, s. 36) ve Çetin (2008, s. 86) tarafından yapılan yüksek lisans tezleri de benlik saygısı seviyelerinin hem anne hem de baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığını tespit etmiştir. Baybek ve Yavuz (2005, s. 83) tarafından yapılan çalışmada ise anne eğitim durumuyla benlik saygısı arasından ilişki tespit edilse de baba eğitim durumu ve benlik saygısı arasından anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Benlik saygısı ve anne baba eğitim durumu arasındaki ilişkinin analiz edildiği çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Anne ve baba eğitim seviyesi bazen benlik saygısı ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içerisindeyken bazen de bu ilişki anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bu sonuçların neden farklılık gösterebileceği araştırmacılar tarafından analiz edilmeye açık bir konudur.

1.4.11. Öğrencinin Yaşamını Geçirdiği Yer

Literatür öğrencinin çoğu zaman yaşadığı yer ile benlik saygısı kavramı arasında bir ilişkinin olabileceğini de göstermektedir (Chitra ve Sukumaran, 2016; Negovan vd., 2015, s.640). Burada yaşam yeri olarak büyükşehir, şehir, ilçe, köy ve kasaba farklılıkları ön plana çıkmaktadır. Şahin (2005, s 191) tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçları ergenlerin yaşamakta olduğu yerler büyük şehirden, şehir, ilçe, kasaba ve köye doğru gittikçe benlik saygısı seviyelerinin azaldığını göstermektedir. Ailenin ekonomik düzeyi arttıkça ergenlerin benlik saygısı seviyelerinin de yükseldiği saptanmıştır ($r=14, p<0.01$)

Rehber öğretmenlerin benlik saygısının incelendiği diğer bir çalışma da il ($\bar{x}$: 35,05), ilçelerde ($\bar{x}$: 34,95) ve belde 'de ($\bar{x}$: 33,93) öğretim yapan rehber öğretmenlerin benlik saygısı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilemese de mesleki benlik saygısı seviyelerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu sonuçlara göre, il ($\bar{x}$: 122,98), ilçelerde ($\bar{x}$: 127,88) görev yapan rehber öğretmenlerin benlik saygısı

seviyeleri beldeler 'de ($\bar{x}$: 118,16) görev yapan rehber öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kutlu ve Soğukpınar, 2015).

324 Latin ergenin örneklem olarak katıldığı akademik bir çalışma, yaşanan mekânın kendilerinin benlik saygı düzeyleri üzerinde etkili bir bağımsız değişken olduğunu göstermektedir (Bámaca vd., 2005, s. 629). Pakistan'da bulunan Punjab Üniversitesi'nde öğrenim gören 346 öğrenciyle yapıla çalışma bulguları şehir hayatında yaşamakta olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin kırsal kesimde yaşayanlara kıyasla daha yüksek olma şansı 1837 kat daha fazla olduğu saptanmıştır (ul Haq, 2016, s. 760). Hill ve arkadaşları tarafından yapılan çalışma kırsal kesim veya köylerde benlik saygısı seviyelerinin düşük olmasının yaşanan muhitten duyulan rahatsızlıktan dolayı olabileceğini göstermektedir (Hill vd., 2013, s. 392).

Örneklemini Atatürk Üniversitesi hemşirelik bölümünde okuyan 306 öğrencinin oluşturduğu çalışmada verilerin değerlendirilmesinde t-testi, korelasyon ve varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları yaşamının büyük bir bölümünü büyükşehirde geçiren öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin küçük şehir, köy ve kasabada yaşayan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan yere göre benlik saygısı seviyelerindeki farklılık istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.01$) bulunmuştur (Yılmaz ve Ekinci, 2001).

Muğla Üniversitesi öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerini etkileyen faktörleri saptamak amacıyla, verilerin elde edilmesi için 820 öğrencinin sosyo-demografik özelliklerini belirleyen anket formlarını değerlendirmeleri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın analizinde, frekans analizleri tanımlayıcı istatistik ve çapraz değerlendirmeler yapılarak, marjinal ve çapraz tablolar oluşturulmuş, benlik saygısı alt ölçekleri ile sosyo-demografik özelliklerin karşılaştırılmasında ki-kare analizi kullanılmıştır. Çalışma bulguları büyük şehirde yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri şehir, köy ve kasaba ve yurtdışında yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu fakat bu ortalama değişiminin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ($p > 0.05$) tespit edilmiştir (Baybek ve Yavuz, 2005, s. 85).

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden 136'sının katıldığı ve evrenin %90'ına ulaşıldığı diğer bir çalışma da Baybek ve Yavuz (2005)'un çalışmasına paralel olarak benlik saygısı seviyelerinin yerleşim yeri ($X^2(4, N = 136) = 2,821, p > .05$) değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur (Cengil, 2009, s. 90).

1560 Arap kökenli lise öğrencisiyle yapılan ve benlik saygısı ile yaşanan topluluk çeşidi arasındaki ilişkinin analizinin hedeflendiği diğer bir çalışmanın bulguları il ve ilçelerde yaşamakta olan Arap öğrencilerin Bedevi köylerinde yaşayanlara kıyasla benlik saygısı seviyelerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Abu-Saad, 1999, s. 482). Erbil ve arkadaşları (2006, s.10) tarafından yapılan çalışma sonuçları il ve ilçede yaşayan öğrencilerin benlik saygıları birbirine yakın ve köyde yaşayanlara göre biraz yüksek tespit edilmesine rağmen bu farklılık istatistiksel olarak önemli bir derecede bulunmamıştır.

Benlik saygısının yaşanan yere göre analiz edildiği akademik çalışmalar orta düzeyde sonuçlar ortaya koymaktadır. İstatistiksel anlamda farklılığın tespit edildiği çalışmalara göre genellikle büyük şehirlerden köylere gidildikçe benlik saygısı seviyelerinde düşüş meydana geldiği gözlenmektedir.

1.4.12. Sağlık Durumu

Bireylerin sağlık probleminin olup olmaması onların hayata bakış açısını ve gelişimlerini etkileyebilecek değişkenlerden birisidir. Yapılan bir çalışmada, sağlığı korumak için fiziksel aktivitelerin bireylerin benlik saygısıyla kuvvetli ilişkisi tespit edilmiştir (Gruber, 1986).

Kanada’da 6923 altıncı sınıf öğrencisinin katıldığı bir çalışmada, yapılan fiziksel aktivitelerin hem kız hem de erkek öğrencilerin benlik saygısıyla pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca bu pozitif ilişkinin öğrencilerin akademik başarısına da katkı sağlama konusundan yardımcı olabileceği ifade edilmiştir (Tremblay, Inman ve Willms, 2000). 100 aktif ve 100 pasif ergen olmak üzere 200 katılımcının örneklemini oluşturduğu diğer bir çalışmanın sonuçları aktif olma eğiliminde olan ergenlerin daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları; bunun aksine, pasif olan ergenlerin ise daha düşük benlik saygısı düzeyine sahip olduklarını saptamıştır (Ahmed vd., 2017).

15-21 yaşları arasında 351 öğrencinin örneklemin oluşturduğu diğer bir çalışmada, ergenlerdeki akıl/ruh sağlığı seviyeleriyle benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulguları akıl/ruh sağlığının benlik saygısı değişkeniyle ilişkisi olduğunu ve şu anda ergenlerin içerisinde bulunduğu bu sağlık durumunun ileride onların benlik saygısı seviyelerini tespit etmede kullanılabileceğini göstermiştir (Moksnes ve Reidunsdatter, 2019).

Benlik saygısı göstergeleri ve sağlık davranışı belirleyicileri arasındaki ilişkinin analiz edildiği çalışmanın bulguları diyet kalitesi, fiziksel aktivite, hareketsiz yaşam ve vucut kilosu gibi sağlık göstergelerinin benlik saygısı değişkeni üzerindeki farklı etkilerini tespit etmiştir. Daha iyi bir diyet programında olan bireylerin benlik algısı yüksek, daha az fiziksel aktivite ve daha fazla hareketsiz kalma değişkenlerinin benlik algısı üzerinde negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir (Wu vd., 2016).

Ergenlikteki benlik saygısı seviyelerinin yetişkinlikteki bazı davranışları tespit etmede kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmeyi amaçlayan diğer bir çalışma bulguları ergenlikte dūřuk benlik saygısına sahip olan bireylerin yetişkinlikte daha dūřuk ruhsal ve fiziksel sağlığa sahip oldukları; fakat ergenlikte yüksek benlik saygısına sahip olan bireylerin yetişkinlikte daha yüksek ruhsal ve fiziksel sağlığa sahip olduklarını gōstermiřtir (Trzesniewski vd., 2006).

Bahsi geçen çalışmaların aksine, Cengil (2009) tarafından yapılan çalışmanın bulguları ise sağlık sorunu olup olmamasının benlik saygısı dūzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturacak seviyede olmadığını gōstermiřtir.

Sağlıklı olma veya sağlıklı yaşama değişkenleriyle benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar genellikle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğunu gōstermektedir. Bununla birlikte, bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkini olmadığını sōyleyen çalışmaya gōre sağlık probleminin ne olduğunun önemli bir rol oynadığı da dūřünümesi gereken konulardan birisidir (Cengil, 2009, s. 98).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Nicel araştırma modellerinden birisi olan tarama modeli yapılan araştırmanın modeli olarak kullanılmıştır. Tarama modelleri, halen var olan ya da geçmişte kalmış bir vaziyeti var olduğu şekli ile tanımlamayı hedefleyen araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2015). Bu açıdan araştırmamızın örnekleme olan öğrencilerin benlik saygısı algısına farklı derecelerde de olsa sahip oldukları varsayılmıştır. Bu modelle, MEB bünyesinde eğitim veren İmam Hatip Liseleri'nde okuyan lise son sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere göre benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı İmam-Hatip Lisesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemini ise 434 (dört yüz otuz dört) lise son sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Bu bağlamda, Tablo 2.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)'ni yanıtlayan öğrencilere ait demografik bilgileri sunmaktadır.

Tablo 2.1.'de sunulan demografik veriler cinsiyet açısından incelendiğinde çok büyük farklılık olmamasına rağmen erkek öğrenci sayısı (n: 230) kız öğrenci sayısına (n: 204) kıyasla daha fazladır. Kardeş sayısı değişkeni açısından demografik verilere bakıldığında, katılımın en fazla olduğu kardeş sayısı 2 olan öğrenciler olmaktadır (n: 181) ve en düşük katılımın olduğu kardeş sayısı olmayan öğrenciler (n: 10) olmuştur. Katılımcıların anne eğitimi açısından demografikleri incelendiğinde, genellikle ilkökul mezunu oldukları (n: 240), okuma yazma bilmeyen annelerin ise (n:10) çok az olduğu gözükmektedir.

Tablo 2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	204	46.9

	Erkek	230	52.9
	Yok	10	2.3
	Tek	88	20.3
	İki	181	41.7
Kardeş Sayısı	Üç ve Üstü	153	35.3
	İlk	178	41
	İkinci	144	33.2
Doğum Sırası	Üçüncü	81	18.7
	Dördüncü	19	4.4
	Farklı	12	2.8
	Okuma/yazma yok	434	0.7
	İlkokul	240	55.2
	Lise	150	34.5
Anne Eğitimi	Üniversite	41	9.4
	Evet	81	18.7
Anne İş	Hayır	353	81.3
	Ev hanımı	354	81.6
	Memur	24	5.5
	İşçi	48	11.1
	Esnaf	6	1.4
Anne Meslek	Emekli	2	0.5
	Okuma/yazma yok	3	0.7
	İlkokul	144	33.2
	Lise	193	44.5
Baba Eğitim	Üniversite	91	21
	Evet	387	1.8
Baba İş	Hayır	39	89.2
	Memur	102	23.6
	İşçi	157	36.3
	Esnaf	85	19.6
Baba Meslek	Emekli	40	9.2

	Çiftçi	38	8.8
	Düşük	41	9.4
	Orta	377	86.9
Ekonomik Durum	Yüksek	15	3.5
	Güzel/Yakışıklı	144	33.2
	Güzel/Yakışıklı Değil	34	7.8
	Ne çirkin/ne güzel	174	40.1
Fiziki Özellik	Düşünmedim	82	18.9
	0-49.99	176	40.6
	50-59.99	142	32.7
	60-69.99	85	19.6
	70-84.99	26	6
Not ortalama	85-100	5	1.2
	Var	30	6.9
Sağlık sorunu	Yok	404	93.1
	İkisi yaşıyor	401	92.4
	Biri vefat etti	8	1.8
	Anne baba ayrı	24	5.5
Ebeveyn Birliktelik	Farklı	1	0.2
	Demokrat	94	21.7
	İlgisiz	30	6.9
	Otoriter	90	20.8
Baba Tutum	Koruyucu	214	49.4
	Demokrat	80	18.4
	İlgisiz	11	2.5
	Otoriter	67	15.4
Anne Tutum	Koruyucu	275	63.4
	Köy/kasaba	54	12.4
	İlçe	30	6.9
Yaşanan Yer	İl	349	80.4

Katılımcıların anneleri çalışanların sayısı (n:81) azınlıktayken; katılımcılar genellikle anneleri herhangi bir işte çalışmayanlardan (n:353) oluşmaktadır. Bu bakımdan, anne mesleği değişkeninin en fazla olduğu alt maddeyi ev hanımlığı (n:354) oluşturmaktadır. Katılımcıların baba eğitimi göz önüne alındığında ise, baba eğitiminin en fazla olduğu maddeyi lise mezunu olanlar (n:193) oluştururken; okuma yazma bilmeyen babaların sayısı (n:3) yok denecek kadar azdır. Katılımcıların babaları çalışmayanların sayısı (n:39) azınlıktayken, katılımcılar genellikle babaları herhangi bir işte çalışanlardan (n:387) oluşmaktadır. Bu açıdan, baba mesleği değişkeninin en fazla olduğu alt maddeyi işçi sınıfı babalar (n:157) oluştururken; baba mesleği değişkeninin en az olduğu alt maddeleri ise çiftçi sınıfı babalar (n:38) ve emekli babalar (n:40) oluşturmaktadır.

Katılımcıların ekonomik durumlarına bakıldığında, genellikle orta düzey ekonomik grupta (n: 377) yer aldıkları tespit edilirken, en az ekonomik seviyesi yüksek düzeyde olanlar (n: 15) saptanmıştır. Katılımcıların fiziki özellikleri açısından demografik özelliklerine bakıldığında, katılımcılarının çoğunun genellikle kendilerini ne güzel ne de çirkin olarak gördükleri (n: 174) tespit edilmiştir. Katılımcıların en düşük seviyede oldukları grup ise kendilerini güzel ve yakışıklı olarak görmeyenler grubu (n: 34) olduğu gözükmektedir.

Not ortalaması değişkenine detaylı olarak bakıldığında, her ne kadar nedensellik bağlanamasa da not ortalaması arttıkça araştırmaya katılım oranı düştüğü (0-49.99, n: 176; 50-59.99, n: 142; 60-69.99, n: 85; 70-84.99, n: 26; 85-100, n: 5) görülmektedir. Katılımcıların sağlık sorunu olup olmadığı incelendiğinde, sağlık sorunu olmayanlar (n:404) ile sağlık sorunu olduğunu belirtenler (n:30) arasında katılım açısından büyük fark gözükmektedir.

Öğrencilerin ebeveynlerinin birlikte yaşama durumlarıyla ilgili demografik bilgiye bakıldığında, ailelerin genellikle birlikte yaşadığı (n:404) anlaşılmaktadır. Öğrencilerin anne babasından birisinin vefat ettiği (n:8) veya anne babasının yarı yaşadıkları öğrenci sayısı (n:24) oldukça az gözükmektedir.

Katılımcıların baba tutumlarına ilişkin demografiklere bakıldığında, babaların genellikle koruyucu (n:214) rol üstlendikleri tespit edilmiştir. Çocuklarına ilgi göstermeyen babaların en az seviyede olduğu görülürken, otoriter olan babaların sayısı (n:90) demokrat olan babaların sayısı (n:94) hemen hemen aynı seviyededir.

Katılımcıların anne tutumlarına ilişkin demografiklere bakıldığında, annelerin de genellikle koruyucu (n:275) rol üstlendikleri tespit edilmiştir. Çocuklarına ilgi göstermeyen annelerin (n:11) en az seviyede olduğu görülürken, otoriter olan annelerin sayısı (n:67) demokrat olan annelerin sayısına (n:80) kıyasla daha düşük seviyededir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin genellikle yaşadığı yer değişkeni açısından demografikler incelendiğinde, katılımcıların çoğunlukla il merkezinde yaşadıkları (n:349) saptanmıştır. Köy ve kasabada yaşayan katılımcıların sayısı (n:54) ile ilçede yaşayan katılımcıların sayısı (n:9), il merkezinde yaşayanlara kıyasla oldukça az gözükmektedir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından oluşturulmuş ve Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye aktarılmış olan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır. Ölçek bireylerin benlik saygısı düzeylerini ve kendileri hakkındaki olumlu ve olumsuz algıları değerlendirmeye yöneliktir. Bu ölçme aracı bireyin kendisi hakkında bilgi vermesi esasına dayalı olup 10 maddeden ve tek faktörden oluşmaktadır.

Ölçeğin açıklanan varyansa katkısının %59,51 oranında olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, bu ölçek toplamda ölçülmek istenen değişkenin %59,51'ini ölçebilmektedir. İlgili literatür açıklanan varyansın ideal olarak kabul edildiği aralığı %40 ile %60 arası olarak göstermektedir (Scherer, 1988; Akt; Erdoğan, Bayram ve Deniz, 2007: 6). Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinde 1. Hiç katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Tamamen katılıyorum şeklinde beşli Likert tipi bir derecelendirme kullanılmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik değişkenlerinin tespit edilmesi için ayrıca öğrencilerden kişisel bilgi formu doldurmaları talep edilmiştir. Bu bilgi formu öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitimi, anne iş durumu, anne mesleği, baba eğitimi, baba iş durumu, baba mesleği, ailenin ekonomik durumu, bireylerin fiziki özellikleri, not ortalamaları, sağlık sorunu durumları, ebeveynlerin birliktelik durumu, anne ve baba tutumlarıyla katılımcıların yaşamlarını çoğunlukla geçirdikleri yer değişkenlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Kişisel bilgi formundaki değişkenler genellikle kategorik verilerden oluşmaktadır.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Hıtt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığı ile Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama araçları hazırlanmış ve çoğaltılmıştır. Bunun akabinde alınan izin yazısı Çorum Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Çorum merkezde bulunan İmam-Hatip Liseleri' ne üst yazı ile bildirilmiştir.

Veri toplama araçlarını kullanarak katılımcıların değerlendirmeleri yapılmadan önce, öğrenciler ölçeği alınan izinlerle birlikte gönüllü olarak doldurabileceklerine dair yazıyı okumuşlardır. Verilerin toplanmasına bizatihi araştırmacı katılmış veya araştırmacının irtibat kurduğu liselerdeki meslektaşları yardımıyla verilerin toplanması sağlanmıştır. Veriler bilgisayar ortamına araştırmacı ve izin verdikleri kişiler hariç ulaşılamayacak şekilde şifreli olarak aktarılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

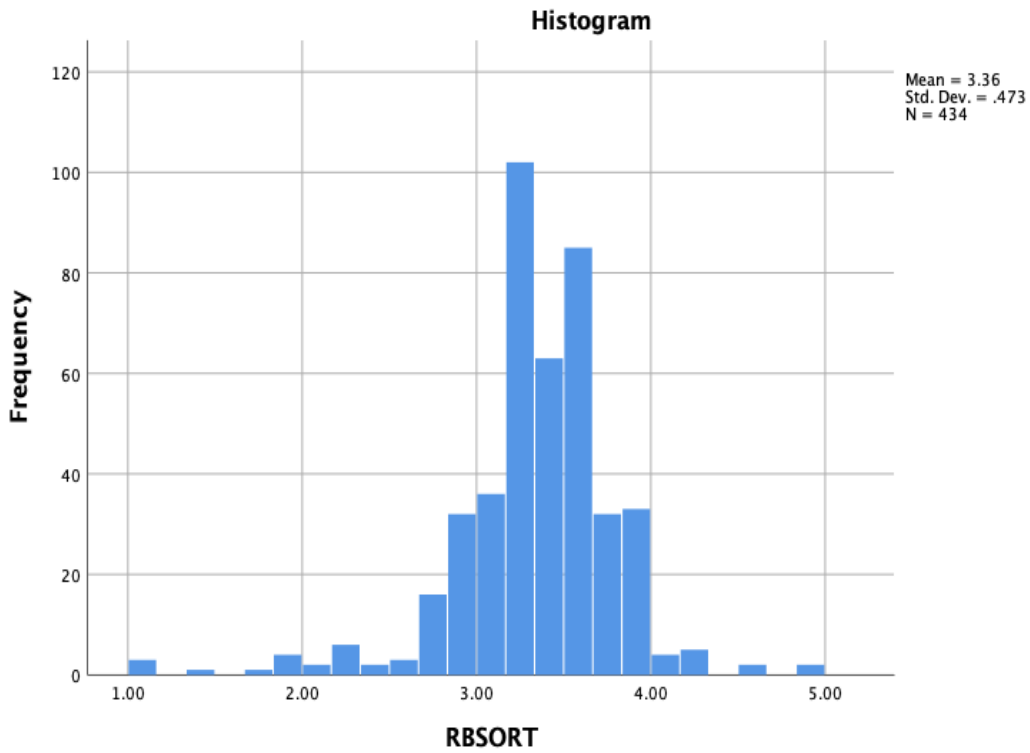
Araştırma verileri SPSS 26 versiyonu kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın analizlerinden önce elde edilen verilerin dağılımının normal olup olmadığına bakılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ile elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını test etmek için veri normalliğini analiz etmek için faydalanılan üç analiz sırasıyla Skewness-Kurtosis, Kolmogrov-Simirnov ve Histogram grafiği analizi yapılmıştır.

Toplanan verilerin normal dağılıp dağılmadığını analiz etmek için, ilk olarak, Skewness-Kurtosis testiyle dağılımın basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bu testin sonucunda, normal bir dağılım olarak kabul edilen değer aralıkları, Skewness +1 - 1 aralığı ve Kurtosis +2 -1 aralığı şeklindedir (Seçer, 2013:22). Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)'nin Skewness değeri-1.1249 ve Kurtosis değeri ise 5.311 olarak tespit edilmiştir. Bu basıklık ve çarpıklık değerlerine göre, verilerin dağılımının normal olmadığı anlaşılmaktadır.

Yapılan diğer bir test olan Kolmogrov-Simirnov testi sonucunda p değerinin anlamlı bir farklılık derecesine ulaşp ulaşmadığına bakılmıştır. P değerinin 0.05 değerinden düşük olması verilerin normal bir dağılıma sahip olmadığı; p değerinin 0.05 değerinden yüksek olması ise verilerin dağılımının normal bir derecede olduğunu göstermektedir (Seçer, 2013, s. 25). Veri toplamada kullanılan ölçeğin Kolmogrov

Simirnov test sonuçları ölçülen p değerinin ($p < 0.001$) 0.05 seviyesinin altında olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan, Kolmogrov-Simirnov testi sonucuna göre de dağılımın normal boyutlarda olmadığı görülmektedir.

Son olarak, veri toplama ölçeğinin histogram grafik şekline bakılmış ve incelenmiştir. Histogram desenine bakıldığında (Şekil 1.) ölçeğin sola çarpık bir desen çizdiği görülmektedir. Normal dağılımda grafiğin sol veya sağa doğru çarpıklık göstermemesi gerekmektedir. Bundan dolayı, histogram grafiği de verilerin normal bir dağılıma sahip olmadığını saptamıştır.

Şekil 1. RBS Ölçeğine Ait Histogram Grafiği

Verilerin normal dağılıp dağılmadığını saptamak için yapılan Skewness-Kurtosis, Kolmogrov-Simirnov ve Histogram grafiği analizleri RBS ölçeği kullanılarak toplanan dağılımın normalliğe sahip olmadığını göstermiştir. Normallik şartının ihlalden dolayı, RBS ölçeğiyle ilgili yapılan analizler parametrik testlerden ziyade non-parametrik testler kullanılarak yapılmıştır. Bundan dolayı, öğretmenlerin benlik saygısı algılarının Tablo 1'de gösterilen değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan analizlerde Mann-Whitney U ve Kruskal-Walis testleri kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde ilk olarak, Millî Eğitim Bakanlığı Çorum Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin RBS ölçeğiyle belirlenen benlik saygısı algılarıyla ilgili araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlere göre genel aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Bu araştırma sorusuyla öğrencilerin benlik saygısı algı düzeylerini araştırmadaki bağımsız değişkenler açısından saptamak amaçlanmıştır.

3.1. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE RBS ÖLÇEĞİ ALGI DÜZEYLERİ

Bu bölümde, araştırmamıza katılan MEB Çorum Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı algı düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre genel ortalamaları ve bu ortalamaların toplam ortalamaya göre yorumlanması yer almaktadır. Tablo 3.1. 12. sınıf öğrencilerinin araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlere göre genel benlik saygısı algı düzeylerini göstermektedir. Tablo 3.1.'de katılımcı sayıları tekrar gösterilmekle birlikte bağımsız değişkenlere göre aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri sunulmaktadır.

Tablo 3.1.'de gösterildiği üzere, İmam-Hatip Lisesi son sınıf öğrencilerinin, cinsiyet değişkenine göre, Kız ($\bar{x}= 3.384$) ve Erkek ($\bar{x}= 3.3461$) öğrencilerin aritmetik ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Araştırma bulguları öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre benlik saygısı algı düzeylerinin erkeklerde kızlara kıyasla biraz daha yüksek olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, tek kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyesi ($\bar{x}= 3.3914$), kardeşi olmayan öğrenciler ($\bar{x}= 3.2556$), iki kardeşi olanlar ($\bar{x}= 3.3244$) ve üç ve yukarı kardeş sayısına sahip olanlara ($\bar{x}= 3.3972$) kıyasla daha yüksek görülmektedir.

Tablo 3.1. Öğrencilerin Benlik Saygısı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Kategoriler	$\bar{x}$	n	ss
Cinsiyet	Kız	3.384	204	0.38511

	Erkek	3.3461	230	0.53903
Kardeş Sayısı	Yok	3.2556	10	0.49149
	Tek	3.3914	88	0.46807
	İki	3.3244	181	0.44678
	Üç ve Üstü	3.3972	153	0.5048
Doğum Sırası	İlk	3.3427	178	0.4389
	İkinci	3.339	144	0.50442
	Üçüncü	3.4266	81	0.51683
	Dördüncü	3.4152	19	0.45789
	Farklı	3.4722	12	0.21254
Anne Eğitim	Okuma/yazma yok	3.1111	3	1.86918
	İlkokul	3.3782	240	0.44744
	Orta/Lise	3.3536	150	0.42778
	Üniversite	3.336	41	0.60015
Anne İş	Evet	3.3449	81	0.4621
	Hayır	3.3683	353	0.47578
Anne Meslek	Ev hanımı	3.377	354	0.46552
	Memur	3.2685	24	0.74494
	İşçi	3.3042	48	0.34996
	Esnaf	3.3889	6	0.41425
	Emekli	3.5556	2	0.62854
Baba Eğitim	Okuma/yazma yok	2.6296	3	1.45013
	İlkokul	3.336	144	0.51411
	Orta/Lise	3.3725	193	0.44488
	Üniversite	3.4151	91	0.39504
Baba İş	Evet	3.3619	387	0.47202
	Hayır	3.3932	39	0.46295
Baba Meslek	Memur	3.4172	102	0.35256
	İşçi	3.3527	157	0.41657
	Esnaf	3.3556	85	0.55603
	Emekli	3.2722	40	0.66996

	Çiftçi	3.386	38	0.51129
Ekonomik Durumu	Düşük	3.264	41	0.59019
	Orta	3.3772	377	0.45698
	Üst	3.3778	15	0.42787
Fiziki Özellik	Güzel/Yakışıklı	3.3769	143	0.48034
	Güzel/Yakışıklı Değil	3.1601	37	0.62746
	Ne Güzel/Ne Çirkin	3.4189	173	0.37139
	Düşünmedim	3.3089	81	0.55267
Not Ortalama	0-49.99	3.399	176	0.4429
	50-59.99	3.3592	142	0.41143
	60-69.99	3.3098	85	0.58017
	70-84.99	3.3778	26	0.5427
	85-100	3.1111	5	0.73703
Sağlık Sorunu	Var	3.3222	30	0.70656
	Yok	3.367	404	0.45181
Ebeveyn Durumu	İkisi Yaşıyor	3.3779	401	0.46839
	Birisi Vefat Etti	3.3611	8	0.4667
	Anne-Baba Ayrı	3.1361	24	0.51803
	Farklı	3.2222	1	.
Baba Tutum	Demokrat	3.448	94	0.43247
	İlgisiz	3.2681	30	0.37153
	Otoriter	3.3185	90	0.55398
	Koruyucu	3.3536	214	0.45995
Anne Tutum	Demokrat	3.4236	80	0.4624
	İlgisiz	3.2525	11	0.49464
	Otoriter	3.3516	67	0.55441
	Koruyucu	3.3537	275	0.45493
Yaşanan Yer	Köy/kasaba	3.3807	54	0.66443
	İlçe	3.4296	30	0.39659
	İl	3.3561	349	0.44416
TOPLAM		3.3639	434	0.47282

Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyelerine bakıldığında, annesi üniversite mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.336$), annesi ortaokul veya lise mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3536$) ve annesi ilkokul mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3782$) birbirine yakın; fakat annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.1111$) diğerlerine kıyasla daha düşük seviyede gözükmektedir.

Öğrencilerin anne çalışıp çalışmama durumuna göre annesi çalışan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleriyle ($\bar{x}= 3.3449$) annesi çalışmayanların benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3683$) birbirine yakın gözükmektedir. Annenin yapmış olduğu meslek açısından ise, her ne kadar iki öğrencinin annesi emekli olduğu ve bu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.5556$) annesi ev hanımı ($\bar{x}= 3.377$), memur ($\bar{x}= 3.2685$), işçi ($\bar{x}= 3.3042$), ve esnaf olanlara ($\bar{x}= 3.3889$) kıyasla biraz daha yüksek gibi gözükse de genellikle ortalamaların birbirinden çok farklılık göstermediği ifade edilebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında, babasının eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin benlik saygısı algı ortalamalarının paralel olarak yükseldiği gözükmektedir. Babası okuma yazma bilmeyen öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 2.6296$), babası ilkokul mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.336$), babası ortaokul veya lise mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3725$) ve babası üniversite mezunu öğrencilerin benlik saygısı algı seviyelerine ($\bar{x}= 3.451$) bakıldığında baba eğitim seviyesi arttıkça benlik saygısı seviyelerinin de arttığı açıkça görülmektedir.

Öğrencilerin baba çalışıp çalışmama durumuna göre babası çalışan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleriyle ($\bar{x}= 3.3619$) babası çalışmayanların benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3932$) birbirine yakın gözükmektedir. Babanın yapmış olduğu meslek açısından ise, her ne kadar babası memur olan öğrencilerin benlik saygı algı dereceleri ($\bar{x}= 3.4172$), işçi ($\bar{x}= 3.3527$), esnaf olanlara ($\bar{x}= 3.3556$), emekli olanlara ($\bar{x}= 3.2722$) ve çiftçi olanlara ($\bar{x}= 3.386$) kıyasla daha yüksek gibi gözükse de bu farklılığın çok fazla olduğu söylenemez.

Öğrencilerin ekonomik durumları incelendiğinde, ekonomik açıdan, ailesi orta ekonomik seviyeye sahip olan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3772$) ve yüksek ekonomik seviyeye sahip olan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3778$) birbirine yakın olduğu görülürken, ailesinin ekonomik durumu düşük olan

öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.264$) ailesi orta ve yüksek ekonomik seviyeye sahip olan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyelerine kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin fiziki özellik durumları incelendiğinde, kendilerini fiziki açıdan ne güzel ne çirkin gören öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.4189$) ve kendilerini güzel ve yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.3769$) birbirine yakın olduğu görülürken, öğrencilerin benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}= 3.1601$) en düşük olan grubun ise kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin olduğu anlaşılmaktadır. Yani fiziki özellik açısından kendilerini yetersiz gören öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri de düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin not ortalamaları açısından benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, birbirine yakın ortalamalar olmakla birlikte en düşük benlik saygısı düzeylerinin ($\bar{x}= 3.1111$) en yüksek not ortalamasına sahip olan öğrencilerde (85-100) olduğu, bunun aksine en yüksek benlik saygısı düzeylerinin ($\bar{x}= 3.399$) en düşük not ortalamasına sahip olan öğrencilerde (0-49.99) olduğu gözükmektedir. Bunda not ortalaması 85-100 arası olan sadece 5 öğrencinin çalışmaya katılmasının ve en fazla çalışmaya katılan öğrenci grubunun (n:176) ise not ortalaması en düşük (0-49.99) olan öğrencilerden oluşmasının etkisi yüksek gözükmektedir.

Öğrencilerin sağlık sorunu olup olmama durumları açısından benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, sağlık sorunu olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.3222$) sağlık sorunu olmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine ($\bar{x}= 3.367$) kıyasla daha düşük gözükse de bu farkın çok fazla olduğu da söylenemez. Öğrencilerin ebeveyn birliktelik durumları açısından benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.3779$) en yüksek olanların ailesi birlikte yaşayanlar olduğu; öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.1361$) en düşük olanların ise ailesi ayrı olanların olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin baba ve anne tutumları açısından benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, babası demokrat bir tutum içerisinde olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.448$) en yüksek ortalamaya sahipken, babaları ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.2681$) en düşük ortalamaya sahiptir. Benzer durum anne tutumu için de tespit edilmiştir. Anneleri demokrat bir tutum içerisinde olan öğrencilerin

benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.4236$) en yüksek ortalamaya sahipken, anneleri ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($\bar{x}= 3.2525$) en düşük ortalamaya sahiptir.

Yaşanılan yer değişkeni açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, köy/kasaba, ilçe ve ilde yaşayan öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarında büyük farklılıklar gözükme de en yüksek benlik saygısı seviyelerinin ($\bar{x}= 3.4296$) ilçede yaşayan öğrencilerde olduğu gözükmektedir.

3.2. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE RBS ÖLÇEĞİ ALGI DÜZEYİ FARKLILIKLARI

Bu bölümde, araştırmamıza katılan Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri' nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri;

- m) Cinsiyet,
- n) Kardeş sayısı,
- o) Doğum sırası
- p) Ebeveyn eğitim ve iş durumları,
- q) Ebeveyn mesleği,
- r) Ekonomik durumları,
- s) Fiziksel özellikler,
- t) Akademik başarı,
- u) Sağlık durumu,
- v) Ebeveynlerin birliktelik durumu,
- w) Ebeveynlerin tutumu,
- x) Yaşadıkları yer bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Mann-Whitney-U ve Kruskal-Wallis Testi bulguları yer almaktadır. Bu bölümde araştırma bulguları, her bir değişkene göre ayrı başlıklar

altında sunulmakta ve istatistiki olarak analiz edilen bulgular tablolar şeklinde gösterilip yorumlanmaktadır.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Araştırmaya katılan Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup oluşmadığının tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.2. öğrencilerin benlik saygısı algılarının cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.2. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p
Kız	204	218.86	44647	23183	0.831
Erkek	230	216.3	49748		

Mann-Whitney-U Testi sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($U=23183$, $p > .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı algılarının aritmetik ortalamaları, ($\bar{x}_{kız} = 218.86$, $\bar{x}_{erkek} = 216.3$) arasında bir farklılık olsa da aradaki bu fark anlamlı bir derecede değildir.

Cinsiyet değişkenine yönelik elde etmiş olduğumuz bulgular, literatürde benlik saygısı seviyelerinin cinsiyet değişkeni açısından incelendiği ve anlamlı bir farklılık tespit edildiği çalışmaların (Altıok vd., 2010; Naderi, Abdullah, Aizan, Sharir ve Kumar, 2009; Saygılı, Kesecioğlu ve Kırıkaş, 2015; Yıldırım vd., 2010; Moksnes, Moljord, Espnes ve Byrne, 2010) aksine, cinsiyet değişkeni açısından benlik saygısı seviyelerinde anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir. Çalışmamızın bulguları literatürde yer alan bazı akademik bulgularla da paralellik göstermektedir (Cengil, 2009; Efilti ve Çıkkılı, 2017; Güçray, 1993; Tanyeri, Dursun ve Cuhadar, 2014; Tokur, 2016).

Bu sonuç “Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulayıcı niteliktedir.

Literatür detaylı bir şekilde incelendiğinde, kızların benlik saygısı seviyelerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu tespit eden çalışmalar olduğu gibi (Altıok vd., 2010; Karataş, 2012; Naderi vd., 2009; Saygılı vd., 2015), erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek benlik saygısı olduğunu tespit eden çalışmalar (Ignatius ve Kokkonen, 2005; Moksnes, Moljord, Espnes ve Byrne, 2010; Ottekin, 2009) da mevcuttur. Bu çalışmada, her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmasa da kız öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{kız} = 218.86$) erkeklere kıyasla ($\bar{x}_{erkek} = 216.3$) biraz daha yüksektir.

Çalışmamızın cinsiyet açısından bulguları aslında literatürde gelişimsel açıdan benlik saygısının analiz edildiği diğer bir çalışmaya da paralellik göstermektedir. Baldwin ve Hoffman (2002, s. 101) tarafından yapılan çalışma genç yetişkin kategorisine giren bireylerin, bu gelişim evresinde, cinsiyet açısından benlik saygısı seviyelerinde farklılığın azaldığını tespit etmiştir.

3.2.2. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri’nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerinin kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.3. öğrencilerin benlik saygısı algılarının kardeş sayısı değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Araştırmaya katılan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin benlik saygısı algılarında kardeş sayısı değişkenine göre farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2(3) = 3.855, p > .05$] öğrencilerin kaç tane kardeşinin bulunduğu anlamı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 3.3. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	n	Sıra Ort	sd	x2	p
Yok	10	190.65			

Tek	88	230.14			
İki	181	204.43	3	3.855	0.278
Üç ve Üstü	153	224.62			
Toplam	432				

Kardeş sayısı değişkenine göre elde ettiğimiz bulgular, literatürde kardeş sayısının benlik saygısı algı düzeyi üzerindeki etkisini incelemek üzere yapılan ve anlamlı farklılık tespit edilmeyen bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir (Cengil, 2009; Kahriman, 2005; Yılmaz ve Ekinci, 2001; O’Kane Grissom ve Borkowski, 2002).

Literatürde kardeş sayısı arttıkça benlik saygısı algı düzeyinin arttığı çalışmalar (Serinkan vd., 2013) olmakla birlikte, kardeş sayısının fazla olmasının benlik saygısı algı düzeyi üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu gösteren çalışmalar daha fazladır (Erbil vd., 2006; Yüksekaya, 1995; Baybek ve Yavuz, 2005; Karadağ vd., 2008). Bu çalışmada her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmasa da tek kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı algı seviyelerinin ($\bar{x}$ tek = 230.14) diğerlerine ($\bar{x}$ yok = 190.65, $\bar{x}$ iki= 204.43, $\bar{x}$ üç ve üstü = 224.62) oranla en yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kardeş sayısı değişkeninin benlik saygısı algı düzeyi üzerinde etkisinin analizi sonucu elde ettiğimiz bulgular, literatürde bir ya da daha fazla kardeşe sahip olup olmamanın, beraberinde bir takım kolaylıklarla birlikte zorluklar da getirebileceğini ifade eden Zincirkıran’ın (2008) çalışması ile paralellik göstermektedir.

Bu sonuç “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı niteliktedir.

3.2.3.Doğum Sırası Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri’nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.4. öğrencilerin benlik saygısı algılarının doğum sırası değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Doğum sırası daha sonradan olan çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Üçüncü = 232.55; $\bar{x}$ Dördüncü = 244.05;

$\bar{x}_{\text{Farklı}} = 248.54$) doğum sırası başlangıçta olan çocuklarının benlik saygısı seviyelerine ($\bar{x}_{\text{İlk}} = 211.67$; $\bar{x}_{\text{İkinci}} = 210.16$) kıyasla daha yüksek düzeyde tespit edilse de bu yükseklik anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Tablo 3.4. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Doğum Sırası	n	Sıra Ort	sd	x2	p
İlk	178	211.67			
İkinci	144	210.16			
Üçüncü	81	232.55	4	3.667	0.453
Dördüncü	19	244.05			
Farklı	12	248.54			
Toplam	434				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (4) = 3.667, p > .05$] öğrencilerin doğum sıralarının veya ailenin kaçınıcı çocuğu olduklarının anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Farklı örneklem grupları üzerinde çalışan Demir vd. (2011), Çetin (2008), Sarıkaya (2015) ve Yiğit' in (2010) çalışmalarında da doğum sırası ve benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Bu sonuç “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulayıcı niteliktedir.

Bu durum ailelerin çocuklarına yaklaşımları noktasında doğum sırası açısından bir ayırım yapmadıkları ve onların kendilerini değerli hissetme düzeylerinde eşit oranda etkili oldukları şeklinde yorumlanabilir.

3.2.4. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.5. öğrencilerin benlik saygısı algılarının anne eğitim durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Okuma yazması olmayan annelerin çocuklarının benlik saygısı algılarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}$ okuma/yazma yok = 268.67) anneleri daha yüksek eğitim alanlara göre daha yüksek düzeyde tespit edilse de bu yükseklik anlamlı bir farklılık oluşturmaya yetmemiştir.

Tablo 3.5. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Eğitim Seviyesi	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Okuma/Yazma Yok	3	268.67			
İlkokul/ortaokul	240	220.66			
Lise	150	209.98	3	1.275	0.735
Üniversite	41	222.76			
Toplam	434				

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı algılarında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$x^2(3) = 1.275, p > .05$] öğrencilerin annelerinin hangi düzeyde bir eğitim aldığı anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Literatürde benlik saygısı seviyelerinin anne eğitim durumu açısından incelendiği ve anlamlı farklılık tespit edildiği çalışmalar mevcuttur (Yiğit, 2010; Erbil vd., 2006; Ümmet, 2015; Çetinkaya vd., 2016; Ünüvar, 2003). Bu çalışmalar detaylı incelendiğinde eğitim seviyesi yüksek annelerin çocuklarının benlik saygısı seviyesi yüksek görülmektedir (Yiğit, 2010; Erbil vd., 2006; Ümmet, 2015; Ünüvar, 2003). Bununla

birlikte annelerinin eğitim seviyesi düşük olup, çocuklarının benlik saygısı seviyelerinin yüksek olarak tespit edildiği çalışmalar da bulunmaktadır (Çetinkaya vd., 2006).

Çalışmamızda Baybek ve Yavuz (2005), Altunbaş (2006) ve Cengil' in (2009) çalışmalarına paralel olarak anne eğitim düzeyi ile çocuklarının benlik saygısı seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Bu sonuç “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

Yüksekkaya (1995) tarafından yapılan bir çalışmaya göre bu dönemdeki öğrencilerin benlik saygısı seviyesi üzerinde annenin eğitim durumundan ziyade bireyin kendine yönelik düşünceleri, akranlarıyla ilişkileri ve serbest zaman aktiviteleri gibi faktörler etkili olabilmektedir. Bulgularımızı gelişim dönemi açısından öğrencilerin değer verdiği alanların farklılaştığı ve annelerin düşük eğitim almış olsalar bile çocuklarının gelişim dönemi ihtiyaçlarına göre kendilerini geliştirme durumunda oldukları şeklinde yorumlanabilir.

3.2.5. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi

Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.6. öğrencilerin benlik saygısı algılarının baba eğitim durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Baba eğitim seviyesi açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, okuma yazması olmayan babaların çocuklarının benlik saygısı algılarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}$ okuma/yazma yok = 153.33) en düşük seviyede, babaları üniversite eğitimi alanların ($\bar{x}$ üniversite = 229.89) en yüksek seviyede tespit edilse de bu yükseklik anlamlı bir farklılık oluşturmaya yetmemiştir. Baba eğitimi açısından ilginç olan bir bulgu da çocukların benlik saygısı düzeylerinin baba eğitim seviyesine paralel olarak değişmesidir. Diğer bir ifadeyle, çocukların benlik saygısı seviyesi okuma yazma bilmeyen babalardan üniversite mezunlarına kadar sırasıyla, $\bar{x}$ okuma/yazma yok = 153.33, $\bar{x}$ ilkokul/ortaokul = 210.28, $\bar{x}$ lise = 214.69, $\bar{x}$ üniversite = 229.89, düzenli bir artış göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve

yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (3) = 2.238, p > .05$] öğrencilerin babalarının hangi düzeyde eğitim aldığına anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Eğitim Seviyesi	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Okuma/Yazma Yok	3	153.33			
İlkokul/ortaokul	144	210.28			
Lise	193	214.69	3	2.238	0.525
Üniversite	91	229.89			
Toplam	431				

Çetinkaya vd. (2006) tarafından kesitsel yöntem kullanılarak yapılan bir çalışmada öğrencilerin benlik saygısı düzeyi ile babalarının eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Bu çalışmaya göre babaları düşük seviyede eğitim almış olanlara kıyasla babasının eğitim durumu yüksek olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri daha yüksektir.

Bizim çalışmamızda ise Çam vd. (2000), Ünüvar (2003), Erbil (2006), Yiğit (2010) ve Ümmet (2015) tarafından yapılan çalışmalara paralel olarak baba eğitim düzeyi açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışma bulgularımız “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi destekler niteliktedir.

Bu durum babaların eğitim durumlarının çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarında, benlik saygısı düzeylerini etkileyecek herhangi bir sonuca yol açmadığını, eğitim seviyeleri düşük bile olsa gelişimsel anlamda çocuklarının değerli hissetme ihtiyaçlarını karşılayabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

3.2.6. Anne Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenlerine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Araştırmaya katılan Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.7. öğrencilerin benlik saygısı algılarının anne çalışma durumu değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.7. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Anne Çalışma	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p
Evet	81	209.06	16933.5	13612.5	0.50
Hayır	353	219.44	77461.5		

Mann-Whitney-U Testi sonucunda, annesi herhangi bir işte çalışan ve çalışmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($U=13612.5$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, annesi herhangi bir işte çalışan ($\bar{x}_{\text{anne çalışıyor}} = 209.06$) ve annesi herhangi bir işte çalışmayan ($\bar{x}_{\text{anne çalışmıyor}} = 219.44$) öğrencilerin benlik saygısı algıları arasında anlamlı bir farklılık olacak seviyede bir fark tespit edilmemiştir.

Öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin anne meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.8. öğrencilerin benlik saygısı algılarının anne meslek durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Ev hanımı olan annelerin çocuklarının benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Ev hanımı}} = 221.13$) esnafılık yapan annelerin çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Ev hanımı}} = 222.67$) birbirine çok yakındır. Emekli olan annelerin çocuklarının benlik saygısı algılarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}_{\text{Emekli}} = 251.75$) anneleri diğer meslek alanlarındakilere göre daha yüksek düzeyde tespit edilse de bu yükseklik anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Tablo 3.8. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Anne Meslek	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Ev Hanımı	354	221.13			
Memur	24	214.6			
İşçi	48	190.11	4	2.783	0.595
Esnaf	6	222.67			
Emekli	2	251.75			
Toplam	434				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında anne meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (4) = 2.783, p > .05$] öğrencilerin annelerinin hangi meslekleri yaptıklarının anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Literatürde bazı çalışmalarda öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ile annelerinin mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Baybek ve Yavuz, 2005; Yılmaz, 2000). Çetinkaya vd. (2006) tarafından yapılan çalışmada ise anne mesleği ile benlik saygısı seviyeleri arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bizim çalışmamızda Özkan (1994), Erbil vd., (2006) ve Yılmaz ve Ekinci'nin (2001) çalışma bulgularına paralel olarak öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp çalışmaması yada meslek türü açısından benlik saygısı seviyelerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışma bulgularımız “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

Bu sonuçlar öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde, annelerin çalışma durumu ya da meslek türünden ziyade çocuklarına yaklaşımlarının ve nasıl hissettirdiklerinin daha etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.2.7. Baba Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenlerine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Araştırmaya katılan Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri babalarının çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığının tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.9. öğrencilerin benlik saygısı algılarının baba çalışma durumu değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi bulgularını göstermektedir.

Mann-Whitney-U Testi sonucunda, babası herhangi bir işte çalışan ve çalışmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ($U=7365.5$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, babası herhangi bir işte çalışmayan ($\bar{x}$ baba çalışmıyor = 8507.5) öğrencilerin benlik saygısı algıları babası herhangi bir işte çalışanlara ($\bar{x}$ baba çalışıyor = 82443.5) kıyasla daha yüksek derecede olsa da bu anlamlı bir farklılık olacak seviyede bir fark tespit edilmemiştir.

Tablo 3.9. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Baba Çalışma	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p
Evet	387	213.03	82443.5	7365.5	0.804
Hayır	39	218.14	8507.5		

Öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin baba meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair ise Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.10. öğrencilerin benlik saygısı algılarının baba meslek durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. İşçi olan babaların çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ İşçi = 207.28), esnaflık yapan babaların çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Esnaf = 203.38) ve emekli olmuş babaların çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Emekli = 205.35) birbirine çok yakın tespit edilmiştir. Memur olan babaların çocuklarının benlik saygısı algı seviyeleri ($\bar{x}$ Memur = 220.69) ve babaları çiftçi olan çocukların benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Çiftçi = 228.91) diğer üç meslek alanındakilere göre

daha yüksek düzeyde tespit edilse de bu sonucun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.10. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Baba Meslek	n	Sıra Ort	sd	x2	p
Memur	102	220.69			
İşçi	157	207.28			
Esnaf	85	203.38	4	2.039	0.729
Emekli	40	205.35			
Çiftçi	38	228.91			
Total	422				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında baba meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$x^2(4) = 2.039, p > .05$] öğrencilerin babalarının hangi meslekleri yaptıklarının anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Lau (2010) tarafından yapılan bir çalışmada çocukların babalarının çalışma durumları baba-çocuk ilişkisi niteliğini olumsuz etkilediği ve bunun da beraberinde çocukların benlik saygısı seviyesinde düşüş meydana getirdiğini saptamıştır. Bizim çalışmamızda ise Özkan (1994), Erbil vd. (2006) ve Cengil' in (2009) yapmış olduğu çalışmalara paralel olarak babalarının mesleği ile öğrencilerin benlik saygısı seviyesi arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışma bulgularımıza ilişkin bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri baba çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

Bu durum öğrencilerin babası çalışıyor olsun ya da olmasın benlik değeri açısından kendilerine anlayışla ve olması gerektiği gibi davranıldığı, babalarının çalışma

koşulları ve saatlerinin etkisinden ziyade birlikte oldukları zamanlardaki kaliteli ilişkinin benlik saygı seviyeleri üzerinde daha önemli rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2.8. Ailenin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.11. öğrencilerin benlik saygısı algılarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir. Ailesi ekonomik açıdan düşük seviyede olan çocukların benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Düşük}} = 185.98$), ekonomik açıdan orta seviyede olan çocukların benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Orta}} = 220.56$) ve ekonomik açıdan yüksek seviyede olan çocukların benlik saygısı seviyelerine ($\bar{x}_{\text{Yüksek}} = 212.2$) kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat düşük, orta ve yüksek ekonomik seviyeler arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Tablo 3.11. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ailenin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ekonomik Düzey	n	Sıra Ort	sd	x2	p
Düşük	41	185.98			
Orta	377	220.56			
Yüksek	15	212.2	2	2.876	0.237
Toplam	433				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (2) = 2.876, p > .05$] öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları açısından anlamlı bir farklılık oluşmadığını göstermektedir.

Ailenin ekonomik durumu değişkenine göre elde etmiş olduğumuz bulgular, literatürde benlik saygısı seviyelerinin ekonomik durum değişkeni açısından incelendiği ve anlamlı bir farklılık tespit edildiği çalışmaların (Yüksekkaya, 1995; Tözün vd., 2015) aksine öğrencilerin ekonomik durumu açısından benlik saygılarında anlamlı bir farklılaşma olmadığını tespit etmektedir. Çalışma bulgularımız literatürde yer alan bazı akademik bulgularla paralellik göstermektedir (Balat ve Akman, 2004; Baybek ve Yavuz, 2005; Cengil, 2009; Tokur, 2016; Farrell, 2019).

Çalışmamızın ekonomik durum açısından bulguları başka bir çalışmayla da paralellik göstermektedir. Balat ve Akman (2004)'ın örneklemini 482 lise öğrencisinin oluşturduğu farklı ekonomik seviyedeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin analiz edildiği çalışmalarında, öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(2,481)=1.885, p>.05$].

Bu sonuç “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrular nitelikte görülmektedir.

3.2.9. Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerinin öğrencilerin ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.12. öğrencilerin benlik saygısı algılarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.12. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ebeveyn Birliktelik	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
İkisi Yaşıyor	401	222			
Birisi Vefat Etti	8	191.63			
Anne-Baba Ayrı	24	154.29	3	7.446	0.05

Farklı	1	136
Toplam	434	

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı algılarında ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (3) = 7.446, p:05$] öğrencilerin ebeveyn birliktelik durumları açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin benlik saygısı algı düzeylerinde ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.13. öğrencilerin benlik saygısı algılarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3.13. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Ebeveyn Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Ebeveyn Birliktelik	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
İkisi Yaşıyor	40	205.57	82433.5	1375.	0.48	Yok
Birisi Vefat Etti	1	176.44	1411.5	5	8	
İkisi Yaşıyor	40	216.73	86909	3316	0.01	Var
Anne-Baba Ayrı	24	150.67	3616			
Birisi Vefat Etti	8	19	152	76	0.38	Yok
Anne-Baba Ayrı	24	15.67	376			

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için

yapılan Mann-Whitney-U Test bulguları, anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ İkisi Yaşıyor = 216.73) anne babaları ayrı yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Ayrı Yaşıyor = 150.67) arasında anlamlı bir farklılık ($U=3316$, $p<.01$) olduğunu saptamıştır. Diğer bir ifadeyle, anne babaları birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri anne babaları ayrı yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Aralarında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık bulunan bu iki grubun aksine anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ İkisi Yaşıyor = 205.57) anne babasından birisi vefat etmiş öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Birisi Vefat Etti = 176.44) arasında ($U=1375.5$, $p>.05$), ve anne babasından birisi vefat etmiş öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ Birisi Vefat Etti = 19) anne babaları ayrı yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Ayrı Yaşıyor = 15.67) arasında ($U=76$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Yapılan çalışmalar dikkate değer sayıda çocuğun boşanma sonrası süregelen ya da henüz oluşmuş stres durumundan dolayı psikolojik ve sosyal zorluklar yaşadığını göstermektedir. Bu çocuklar aynı zamanda genç yetişkinlik dönemini de kapsayan ileriki gelişimsel aşamalarda kaygılı bağlanma güçlüğü deneyimlemektedirler (Bynum ve Durm, 1996, s. 447).

Çalışmamızın öğrencilerin benlik saygısı düzeyine ilişkin ebeveynlerin birlikte yaşayıp yaşamaması değişkeni açısından bulguları literatürde bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir (Kayadibi, 2015; Arslan vd. 2016; Alparslan, 2016; Karakaya, 2018). Çelikoğlu (1997), Baybek ve Yavuz (2005) ve Cengil (2009) tarafından farklı örneklem grupları üzerinde yapılan çalışmalarda ise ebeveynlerin birlikte yaşayıp yaşamamasının çocukların benlik saygısı seviyesinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Anne- babası ayrı olan çocuklarda bir takım duygusal ve davranışsal problemler, düşük seviyede okul başarısı, çocuk suçluluğu ve düşük seviyede benlik saygısı görülebilmektedir (Amato, 1986, s. 403).

Çalışma bulgularımız “*Anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir*” şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı niteliktedir.

Bu durum araştırma grubunu oluşturan anne babası ayrı öğrencilerin anne babalarıyla eş zamanlı vakit geçiremedikleri, akranlarıyla kıyasladığında kendilerini

eksik hissettikleri ve dolayısıyla benlik saygısı düzeyinde düşüş meydana geldiği şeklinde yorumlanabilir.

3.2.10. Anne Tutumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin anne tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.14. öğrencilerin benlik saygısı algılarının anne tutumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Anneleri demokrat bir tutum içerisinde olan çocukların benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Demokrat}} = 239.24$) en yüksek derecede tespit edilirken, anneleri ilgisiz bir tutum sergileyen çocukların benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{İlgisiz}} = 181.64$) en düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Fakat anne tutumları açısından öğrencilerin benlik saygı düzeylerinde ortaya çıkan bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır.

Tablo 3.14. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Anne Tutumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Anne Tutumu	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Demokrat	80	239.24			
İlgisiz	11	181.64			
Otoriter	67	219.17	3	4.011	0.26
Koruyucu	275	211.42			
Total	433				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında anne tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$x^2(3) = 4.011, p > .05$] öğrencilerin anne tutumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Anne- çocuk ilişkisi açısından annenin tutumu, iyi bir iletişim ve güven ortamı oluşturması çocukların kendilerine olan güvenini artırdığı, rahat hissettirdiği ve benlik saygısı düzeylerine olumlu katkı yaptığı düşünülmektedir. Nitekim Aktaş (2011), Mığat (2016), Mogonea ve Mogonea (2014) ve Altan ve Baltacı (2019) tarafından yapılan çalışma bulguları bu yöndedir.

Literatürde bizim çalışma bulgularımıza paralel olarak Felson ve Zielinski (1989) ve Cengil'in (2009) çalışmalarında anne tutumu ile çocuklarının benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bu sonuç “*Annesi demokrat tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir*” şeklindeki hipotezimizi doğrular nitelikte görülmektedir.

Çalışma bulgularımız, lise çağındaki öğrencilerin anne tutumlarından ziyade kendilerine yönelik olarak akran değerlendirmesi gibi sosyal ortamlarda aldıkları dönüşleri önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

3.2.11. Baba Tutumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin baba tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.15. öğrencilerin benlik saygısı algılarının baba tutumu değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.15. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Tutumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Baba Tutumu	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Demokrat	94	245.74			
İlgisiz	30	177.07			
Otoriter	90	208.96	3	9.545	0.023
Koruyucu	214	208.36			
Total	428				

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında baba tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (3) = 9.545, p < .05$] öğrencilerin baba tutumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin benlik saygısı algı düzeylerinde baba tutumu değişkenine göre oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.16. öğrencilerin benlik saygısı algılarının baba tutumu değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi sonuçlarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Mann-Whitney-U Test bulguları, babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Demokrat}} = 67.54$) babası ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{İlgisiz}} = 46.72$) arasında anlamlı bir farklılık ($U=936.5, p < .01$) olduğunu saptamıştır. Diğer bir ifadeyle, babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri babası ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Diğer bir anlamlı fark ise babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Demokrat}} = 99.87$) babası otoriter olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Otoriter}} = 84.81$) arasında anlamlı bir farklılık ($U=3537.5, p < .05$) olduğunu saptamıştır. Diğer bir ifadeyle, babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri babası otoriter olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 3.16. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Baba Tutumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Baba Tutumu	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Demokrat	94	67.54	6348.5	936.5	0.005	Var
İlgisiz	30	46.72	1401.5			
Demokrat	94	99.87	9387.5	3537.5	0.05	Var

Otoriter	90	84.81	7632.5			
Demokrat	94	173.34	16293.5	8287.5	0.013	Var
Koruyucu	214	146.23	31292.5			
İlgisiz	30	54.42	1632.5	1167.5	0.266	Yok
Otoriter	90	62.53	5627.5			
İlgisiz	30	106.93	3208	2443	0.195	Yok
Koruyucu	214	124.68	26682			
Otoriter	90	152.62	13736	9619	0.987	Yok
Koruyucu	214	152.45	32624			

Babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Demokrat}} = 173.34$) babası koruyucu olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Koruyucu}} = 146.23$) arasında anlamlı bir farklılık ($U=8287.5$, $p<.05$) olduğunu saptamıştır. Diğer bir ifadeyle, babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri babası koruyucu olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Aralarında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık bulunan bu grupların aksine, babası ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{İlgisiz}} = 54.42$) babası otoriter olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Otoriter}} = 62.53$) arasında ($U=1167.5$, $p>.05$), babası ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{İlgisiz}} = 106.93$) babası koruyucu olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Koruyucu}} = 124.68$) arasında ($U=2443$, $p>.05$) ve babası otoriter olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Otoriter}} = 152.62$) babası koruyucu olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Koruyucu}} = 152.45$) arasında ($U=9619$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Ebeveynler çocuklarına yaşam deneyimi sağlama noktasında en önemli konumda bulunmakta ve dolayısıyla çocuklarının benlik saygısı düzeyi bağlamında, tutumları oldukça etkili olabilmektedir (Anderson ve Hughes, 1989, s. 463).

Çalışmamızda Negovan vd. (2015), Felson ve Zielinski (1989), Growe (1980) ve Buri' nin (1989) çalışmalarıyla paralel olarak baba tutumunun benlik saygısı seviyesinde oldukça etkili olduğu saptanmıştır. Amato (1994) tarafından 471 genç yetişkin örnekleme üzerinde yapılan bir çalışmada çocuklarda mutluluk, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşla birlikte benlik saygısı düzeyinde özellikle babanın katkısının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tunç ve Tezer'in (2016) çocuk yetiştirme ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapmış olduğu çalışma ise, anne babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin benlik saygısının açıklayıcı/otoriter ve izin verici/şımartan olarak algılayanlara göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

Literatürde bazı çalışmalarda (Bun vd., 1988; Cengil, 2009) ise baba tutumu ile çocukların benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışma bulgularımız “*Babası demokrat tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir*” şeklindeki hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Sosyal, bilişsel ve psikolojik açıdan çocuklarının gelişiminde babanın rolü oldukça etkili olabilmektedir. Babası yanında olan çocuklar bu alanlarda fayda sağlarken babasıyla yaşamayan ya da ruhsal anlamda babasına yakın hissetmeyen çocuklar dezavantajlı durumda bulunmaktadır (Amato, 1994, s.1032). Çalışmamızda tespit ettiğimiz babası otoriter veya ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin daha düşük olduğu bulgusu, öğrencilerin baba ilgi ve şefkatini yeteri kadar görmedikleri ve benliklerinde bu önemli figürün yokluğunu hissettikleri şeklinde yorumlanabilir.

3.2.12. Fiziki Özellik Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin öğrencilerin fiziki özellik algılarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.17. öğrencilerin benlik saygısı algılarının fiziki özellik değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.17. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Fiziki Özellik Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Fiziki Özellik	n	Sıra Ort	sd	x2	p
Güzel/Yakışıklı	143	218.66			

Güzel/Yakışıklı Değil	37	159.76			
Ne Güzel/Ne Çirkin	173	231	3	10.06	0.018
Düşünmedim	81	212.99			
Toplam	434				

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı algılarında fiziki özellik değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (3) = 10.06, p < .05$] öğrencilerin fiziki özellik algıları açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin benlik saygısı algı düzeylerinde fiziki özellik değişkenine göre oluşan bu farklılığın hangi fiziki özellikler arasında olduğunun tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.18. öğrencilerin benlik saygısı algılarının fiziki özellik değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi sonuçlarını göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerinin benlik saygısı algılarında hangi fiziksel özellikler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Mann-Whitney-U Test bulguları, kendilerini güzel ve yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Güzel/Yakışıklı}} = 95.62$) kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Güzel/Yakışıklı Değil}} = 70.7$) arasında anlamlı bir farklılık ($U=1913, p < .05$) tespit etmiştir. Diğer bir ifadeyle, kendilerini güzel ve yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Diğer bir anlamlı fark ise kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Güzel/Yakışıklı Değil}} = 77.41$) kendilerini ne güzel ne de çirkin gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{\text{Ne güzel/Ne çirkin}} = 111.51$) arasında tespit edilmiştir ($U=2161, p < .05$). Kendilerini ne güzel ve ne çirkin olarak gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}_{\text{Güzel/Yakışıklı Değil}} = 49.65$) kendilerinin fiziki özelliklerini çok düşünmeyen öğrencilerin

benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Düşünmedim = 64) arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U=1134, p<.05). Kendilerinin fiziki özelliklerini çok düşünmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri kendilerini güzel ve yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 3.18. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Fiziki Özellik Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Fiziki Özellik	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Güzel/Yakışıklı	143	95.62	13674			
Güzel/Yakışıklı Değil	37	70.7	2616	1913	0.009	Var
Güzel/Yakışıklı	143	153.43	21940.5			
Ne Güzel/Ne Çirkin	173	162.69	28145.5	11644.5	0.367	Yok
Güzel/Yakışıklı	143	113.61	16246.5			
Düşünmedim	81	110.54	8953.5	5632.5	0.732	Yok
Güzel/Yakışıklı Değil	37	77.41	2864			
				2161	0.002	Var
Ne Güzel/Ne Çirkin	173	111.51	19291			
Güzel/Yakışıklı Değil	37	49.65	1837			
				1134	0.033	Var
Düşünmedim	81	64	5184			
Ne Güzel/Ne Çirkin	173	130.8	22628.5			
				6435	0.293	Yok
Düşünmedim	81	120.45	9756.5			

Aralarında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık bulunan grupların aksine, kendilerini güzel ve yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ Güzel/Yakışıklı = 153.43) kendilerini ne güzel ne de çirkin gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Ne güzel/Ne çirkin = 162.69) arasında ($U=11644.5, p>.05$), kendilerini güzel ve yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ Güzel/Yakışıklı = 113.61) kendilerinin fiziki özelliklerini çok düşünmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Düşünmedim = 110.54) arasında ($U=5632.5, p>.05$) ve kendilerini ne güzel ne de çirkin gören öğrencilerin benlik saygısı seviyeleriyle ($\bar{x}$ Ne güzel/Ne çirkin = 130.8) kendilerinin fiziki özelliklerini çok düşünmeyen öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$ Düşünmedim = 120.45) arasında ($U=6435, p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Ergenlik döneminde fiziksel ve zihinsel değişikliklerin sürekliliğine bağlı olarak dış görünüş ile ilgili kaygılar oldukça sık görülebilmektedir. Ergenler özellikle başkalarının kendi görünüşleri hakkında ne düşündüklerini büyük ölçüde önemsemekte, algılanan tavırlara göre olumlu yada olumsuz tutum geliştirmektedirler (Senín-Calderón vd., 2017).

Literatürde çalışmamızın bulgularına paralel olarak Mirza ve Yanovski (2005), Oktan ve Şahin (2010), Vasile (2015), Choi ve Choi (2016) tarafından yapılan çalışmalar da fiziki özellik değişkeni açısından benlik saygısı seviyesinin anlamlı farklılık oluşturduğunu tespit etmiştir.

Bu sonuç ‘*Kendini güzel/yakışıklı gören öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir*’ şeklindeki hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Bu durum beden algısının yüksek oranda değer kazandığı ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin, fiziksel görünüşlerine çok önem verdikleri ve benlik saygısı düzeylerinin kendi algıları ve diğerlerinin yorumları neticesinde oluştuğu şeklinde yorumlanabilir.

3.2.13. Akademik Başarı Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri’nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı seviyelerinin kendilerinin not ortalamasıyla ölçülen akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.19.

öğrencilerin benlik saygısı algılarının akademik başarı değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Akademik başarısı düşük seviyede olan çocuklarının benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{0-49.99} = 227.26$) en yüksek derecede tespit edilirken; akademik başarısı yüksek seviyede olan çocuklarının benlik saygısı seviyelerinin ($\bar{x}_{85-100} = 184.6$) en düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.19. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Akademik Başarı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Not Ortalaması	n	Sıra Ort	sd	x2	p
0-49.99	176	227.26			
50-59.99	142	213.89			
60-69.99	85	210.12	4	2.262	0.688
70-84.99	26	201.58			
85-100	5	184.6			
Toplam	434				

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı algılarında akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2 (4) = 2.262, p > .05$] öğrencilerin akademik başarı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşmadığını göstermektedir.

Ergenlerin benliklerini değerlendirme sürecinde fiziksel görünüş, popülerlik, davranışsal durumlar, atletik ve akademik yeterlilik olmak üzere beş farklı spesifik alan etkili olmaktadır. Ergenin benlik tanımı, bu alanlar arası bütüncül değerlendirmesi ile anlam kazanmaktadır (Harter, 1988, s. 72). Guinta ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada benlik saygısı seviyesinin yüksek olmasının öğrencilerin akademik öz yeterlilik algılarında olumlu etkisinin olduğu ve dolayısıyla notlarının yükselmesini sağladığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde Primavera vd. (1974), Harter (1999), Davies ve

Brember (1999), Balkıs ve Duru (2010) ve Kapıkıran vd.'nin (2016) çalışmaları da bu sonuçlara paralellik arz etmektedir. Bizim çalışmamızda ise Cengil (2009) ve Kaya ve Oğurlu (2015) tarafından yapılan çalışmalara paralel olarak benlik saygısı seviyesi ile akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bu sonuç “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri akademik başarı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Bu durum öğrencilerin akademik başarıyı kendilerine verdikleri değer kıstası olarak görmedikleri, benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi noktasında not ortalamasının etkisinin önemli derecede olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2.14. Sağlık Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Algı Düzeyi Farklılıkları

Araştırmaya katılan Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri’nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri herhangi bir sağlık sorunu olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığının tespiti için Mann-Whitney-U Testi uygulanmıştır. Tablo 3.20. öğrencilerin benlik saygısı algılarının sağlık durumu değişkenine göre Mann-Whitney-U Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.20. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Sağlık Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Sağlık Sorunu	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	U	p
Var	30	236.83	7105	5480	0.379
Yok	404	216.06	87290		

Mann-Whitney-U Testi sonucunda, kendilerinin herhangi bir sağlık sorunu olan ve olmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri (U=5480, p>.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir sağlık sorunu olan ($\bar{x}_{\text{var}} = 236.83$) öğrencilerin benlik saygısı algıları sağlık sorunu olmayanlara ($\bar{x}_{\text{yok}} = 216.06$) kıyasla daha yüksek derecede olsa da bu, anlamlı bir farklılık olacak seviyede tespit edilmemiştir.

Literatürde sağlık durumu açısından benlik saygısı seviyesini inceleyen çalışmalar (Ahmed vd.,2017; Moksnes ve Reidunsdatter, 2019; Wu vd., 2016; Trzesniewski vd., 2006) kişilerin sağlık durumunun iyi olmasının benlik saygısı düzeyleri üzerinde olumlu etki yaptığını göstermektedir.

Bizim çalışma bulgularımız ise Cengil'in (2009) çalışma bulgularına paralel olarak benlik saygısı düzeyi ile sağlık durumu arasında anlamlı farklılık göstermemektedir.

Bulgularımız “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri sağlık durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

Bu sonuç öğrencilerin sağlık durumlarının kendilerini tanımlayan ya da benliklerine yönelik değerlendirme yapacakları bir alan olarak görmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

3.2.15. Yaşanan Yer Değişkenine Göre RBS Algı Düzeyi Farklılıkları

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerin benlik saygısı seviyelerinin yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Tablo 3.21. öğrencilerin benlik saygısı algılarının yaşanan yer değişkenine göre Kruskal-Wallis Testi bulgularını göstermektedir.

Tablo 3.21. Öğrencilerin Benlik Saygısı Algılarının Yaşanan Yer Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Yaşanan Yer	n	Sıra Ort	sd	x ²	p
Köy/Kasaba	54	242.46			
İlçe	30	232.92	2	3.381	0.184
İl	349	211.69			
Toplam	433				

Tablo 3.21.'de görüldüğü üzere ilde yaşamakta olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}_{II} = 211.69$), ilçede yaşamakta olan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri ($\bar{x}$

ilçe = 232.92) ve köy/kasaba hayatında yaşamakta olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine ($\bar{x}_{\text{Köy/Kasaba}} = 242.46$) kıyasla daha düşük seviyede tespit edilse de bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı algılarında yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesi ve yorumlanabilmesi için yapılan Kruskal-Wallis Test bulguları, RBS ölçeğiyle ölçülen öğrencilerin benlik saygısı algılarında [$\chi^2(2) = 3.381, p > .05$] öğrencilerin yaşadıkları yer değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Yaşanan yer değişkenine yönelik elde ettiğimiz bulgular Baybek ve Yavuz (2005), Erbil vd. (2006) ve Cengil (2009) tarafından farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Ferguson ve Cramer' ın (2007) çalışmalarında ise kırsalda yaşayan çocukların şehirde yaşayanlara kıyasla benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Abu-Saad (1999), il ve ilçelerde yaşayan Arap öğrencilerin bedevi köylerde yaşayanlara göre benlik saygısı seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Şahin (2005), Yılmaz ve Ekinçi (2001), Hill vd. (2013) ve ul Haq (2016) tarafından yapılan çalışmalar da benlik saygısı düzeyinde yaşanan yerin etkili olduğunu tespit etmiştir.

Bulgularımız “*Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez*” şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı niteliktedir.

Bu sonucu, benlik saygı düzeyi üzerinde yaşanan yer açısından günümüz Türkiye'sinde imkânlarla ulaşım noktasında şehir ya da kırsalın çok fark etmediği, öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde yaşadıkları yerin önem kazanmadığı şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Millî Eğitim Bakanlığı Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü İmam-Hatip Liseleri'nde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin RBS ölçeğiyle belirlenen benlik saygısı algı düzeylerinin bazı değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini istatistiksel olarak analiz etmeyi amaçladığımız bu çalışmadan elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz.

Çalışmamız teorik ve uygulama olmak üzere iki bölümden oluşmuştur.

Teorik kısmında insan kişiliğinin önemli bir yönü olan benlik ve benlik saygısı kavramlarının farklı psikologlar tarafından yapılan tanımları, bu kavramların çok boyutlu olduğunu göstermekte ve insanın kendi öz-değerlendirmesini yapabilmesi konusunda katkı sağlamaktadır. Ergenlik dönemi insanın kendini birçok açıdan değerlendirmeye tabii tuttuğu bir dönemdir. Bu dönemde ergen fiziksel, duygusal ve bilişsel açıdan değişimlere uğramakta ve bu değişimler, benliğini fark etmesini ve kimliğinin şekillenmesini sağlamaktadır. Benlik saygısı öz-değerlendirmelerin oldukça sık yaşandığı ergenlik döneminde incelenen konular arasında önemli bir yerdedir. Benlik saygısı psikolojik açıdan birçok kuramda farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bu da kavramın ne kadar çok yönlü ve insanın kişilik ve yaşantısı açısından ne kadar önem arz ettiğini göstermektedir.

Çalışmamızın uygulama kısmında elde ettiğimiz sonuçlar ise şu şekildedir:

Çalışma örneklemini cinsiyet açısından incelendiğinde çok büyük farklılık olmamasına rağmen erkek öğrenci sayısı (n: 230) kız öğrenci sayısına (n: 204) kıyasla daha fazladır. Kardeş sayısı değişkeni açısından demografik verilere bakıldığında, katılımın en fazla olduğu kardeş sayısı 2 olan öğrenciler olmaktadır (n: 181) en düşük katılımın olduğu kardeş sayısı olmayan öğrenciler (n: 10) olmuştur. Doğum sırası değişkeninin en fazla olduğu alt maddeyi ilk doğan çocuklar oluştururken (n:178), dördüncü veya daha ileriki sırada doğan öğrencilerin (n:12) az sayıda olduğu saptanmıştır. Katılımcıların anne eğitimi açısından demografikleri incelendiğinde, genellikle ilkokul mezunu oldukları (n: 240), okuma yazma bilmeyen annelerin ise (n:10) çok az olduğu gözükmektedir. Katılımcıların anneleri çalışanların sayısı (n:81) azınlıktayken; katılımcılar genellikle anneleri herhangi bir işte çalışmayanlardan (n:353) oluşmaktadır. Bu bakımdan, anne mesleği değişkeninin en fazla olduğu alt maddeyi ev

hanımlığı (n:354) oluşturmaktadır. Katılımcıların baba eğitimi göz önüne alındığında ise, baba eğitiminin en fazla olduğu maddeyi lise mezunu olanlar (n:193) oluştururken, okumayazma bilmeyen babaların sayısı (n:3) yok denecek kadar azdır. Katılımcıların babaları çalışmayanların sayısı (n:39) azınlıktayken, katılımcılar genellikle babaları herhangi bir işte çalışanlardan (n:387) oluşmaktadır. Bu açıdan, baba mesleği değişkeninin en fazla olduğu alt maddeyi işçi sınıfı babalar (n:157) oluştururken, baba mesleği değişkeninin en az olduğu alt maddeleri ise çiftçi sınıfı babalar (n:38) ve emekli babalar (n:40) oluşturmaktadır. Katılımcıların ekonomik durumlarına bakıldığında, genellikle orta düzey ekonomik grupta (n: 377) yer aldıkları tespit edilirken, en az ekonomik seviyesi yüksek düzeyde olanlar (n: 15) saptanmıştır. Katılımcıların fiziki özellikleri açısından demografik özelliklerine bakıldığında, katılımcıların çoğunun genellikle kendilerini ne güzel ne de çirkin olarak gördükleri (n: 174) tespit edilmiştir. Katılımcıların en düşük seviyede oldukları grup ise kendilerini güzel ve yakışıklı olarak görmeyenler grubu (n: 34) olduğu gözükmektedir.

Not ortalaması değişkenine detaylı olarak bakıldığında, her ne kadar nedensellik bağlanmasa da not ortalaması arttıkça araştırmaya katılım oranı düştüğü (0-49.99, n: 176; 50-59.99, n: 142; 60-69.99, n: 85; 70-84.99, n: 26; 85-100, n: 5) görülmektedir. Katılımcıların sağlık sorunu olup olmadığı incelendiğinde, sağlık sorunu olmayanlar (n:404) ile sağlık sorunu olduğunu belirtenler (n:30) arasında katılım açısından büyük fark gözükmektedir.

Öğrencilerin ebeveynlerinin birlikte yaşama durumlarıyla ilgili demografik bilgiye bakıldığında, ailelerin genellikle birlikte yaşadığı (n:404) anlaşılmaktadır. Öğrencilerin anne babasından birisinin vefat ettiği (n:8) veya anne babasının yarı yaşadıkları öğrenci sayısı (n:24) oldukça az gözükmektedir.

Katılımcıların baba tutumlarına ilişkin demografiklere bakıldığında, babaların genellikle koruyucu (n:214) rol üstlendikleri tespit edilmiştir. Çocuklarına ilgi göstermeyen babaların en az seviyede olduğu görülürken, otoriter olan babaların sayısı (n:90) demokrat olan babaların sayısıyla (n:94) hemen hemen aynı seviyededir.

Katılımcıların anne tutumlarına ilişkin demografiklere bakıldığında, annelerin de genellikle koruyucu (n:275) rol üstlendikleri tespit edilmiştir. Çocuklarına ilgi göstermeyen annelerin (n:11) en az seviyede olduğu görülürken; otoriter olan annelerin sayısı (n:67) demokrat olan annelerin sayısına (n:80) kıyasla daha düşük seviyededir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin genellikle yaşadığı yer değişkeni açısından demografikler incelendiğinde, katılımcılar çoğunlukla ilde yaşadıkları (n: 349) saptanmıştır. Köy ve kasabada yaşayan katılımcıların sayısı (n:54) ile ilçede yaşayan katılımcıların sayısı (n:9) ilde yaşayanlara kıyasla oldukça az gözükmektedir.

Çalışmamızın hipotezleriyle ilgili olarak ulaşılan sonuçlar ise şu şekildedir:

1. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrular niteliktedir.
2. Kardeş sayısı değişkeni açısından yapılan analizler sonucu kardeş sayısının benlik saygısı seviyesi ile anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.
3. Doğum sırasına göre öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri farklılaşmamaktadır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı niteliktedir.
4. Anne eğitim durumu ile öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.
5. Baba eğitim durumu değişkeni açısından yaptığımız analizler babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı farklılaşma olmadığını göstermektedir. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı niteliktedir.
6. Anne çalışma durumu ve mesleği değişkeni açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anne çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.
7. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ile babalarının çalışma durumu ve mesleği arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı*

düzeyleri baba çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermez” şeklindeki hipotezimizi doğrulayıcı nitelikte görülmektedir.

8. Ekonomik durum değişkeni açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anlamlı derecede farklılaşmamaktadır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel anlamda doğrulamıştır.
9. Anne babaları birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyeleri anne babaları ayrı yaşayan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu sonuç *“Anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.
10. Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin anne tutumu değişkeni açısından analizi sonucu anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuç *“Annesi demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir”* şeklindeki hipotezimizi doğrulamamaktadır.
11. Baba tutumu değişkeni açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde, babası demokratik tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri, babası otoriter ve ilgisiz olan öğrencilerin benlik saygısı seviyesinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç *“Babası demokrat bir tutum sergileyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel anlamda doğrulayıcı niteliktedir.
12. Fiziki özellikler değişkeni açısından kendilerini güzel/yakışıklı bulan öğrencilerin benlik saygısı düzeyi, kendilerini güzel/ yakışıklı bulmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeyine kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Kendini ne güzel ne de çirkin olarak nitelendiren öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri, kendini güzel/yakışıklı görmeyenlere kıyasla daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Fiziki özelliklerini pek fazla düşünmeyen öğrencilerin benlik saygısı düzeyi, kendini güzel/yakışıklı görmeyen öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç *“Kendini güzel/yakışıklı bulan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri daha yüksektir”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

13. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde akademik başarı değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri akademik not ortalaması değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.
14. Sağlık durumu değişkeni açısından öğrencilerin benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri sağlık durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel anlamda doğrulayıcı niteliktedir.
15. Öğrencilerin benlik saygısı düzeyi ile yaşadıkları yer değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç *“Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri yaşanan yer değişkenine göre anlamlı farklılık göstermez”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

Tüm bu sonuçlara bağlı olarak ergenlerin dış görünüşe endekslediği değer yargıları, verilecek eğitimle yerini daha çok iç güzelliğe bırakmalı ve tavır ve davranışlarda güzel ahlak, erdem, dürüstlük gibi insani değerler ön plana çıkarılmalıdır. Aile içerisinde çocuğun benlik saygısı düzeyini önemli ölçüde etkileyen baba tutumu otoriter ya da ilgisiz değil, şefkatli, anlayışlı ve dengeli olmalıdır. Kültürümüzde evin direği şeklinde ifade edilen ve ayrı bir anlam kazanan baba figürü ergenlerin sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını karşılayacak bir tutum sergilemelidir. Ebeveynler evliliklerini sonlandırma kararı almadan önce çocuklarının durumunu etraflıca değerlendirmeli ve gerekirse fikirlerini almalıdırlar. Anne- babası ayrı olan ergenlerin de ihtiyaç durumunda kendi isteğiyle psikolojik destek alarak olumsuz süreci daha rahat atlattırması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdel-Khalek, A. M. (2016). Introduction to the Psychology of Self-Esteem, *Self Esteem Perspectives, Influences and Improvement Strategies*, Ed. Franklin Holloway, (pp. 1-24), New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Abu-Saad, I. (1999). Self-Esteem among Arab Adolescents in Israel. *The Journal of Social Psychology*, 139(4), 479-486.
- Adler, A. (1956). *The Individual Psychology Of Alfred Adler: A Systematic Presentation In Selections From His Writings*, New York: Basic Books, INC.
- Adler, A. (1985). *İnsanı Tanıma Sanatı*, Çev. K. Şipal, İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Ahmed, M. D., Ho, W. K. Y., Van Niekerk, R. L., Morris, T., Elayaraja, M., Lee, K. C. Ve Randles, E. (2017). The Self-Esteem, Goal Orientation, and Health-Related Physical Fitness of Active and Inactive Adolescent Students. *Cogent Psychology*, 4(1), 1-14.
- Aksoy Cerit, A. (1992). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alparslan, N. (2016). *Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Okula Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altan, T. ve Baltacı, H. Ş. (2019). Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Yordayıcısı Olarak Depresyon, Bağlanma ve Şiddet Eğilimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 227-239.
- Altıok, H. Ö., Ek, N. ve Koruklu, N. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeyi İle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 99-120.
- Altunbaş, Ç. (2006). *Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Amato, P. R. (1994). Father-Child Relations, Mother-Child Relations, and Offspring Psychological Well-Being in Early Adulthood, *Journal of Marriage and Family*, 56(4), 1031-1042.
- Amato, P. R. (1986). Marital Conflict, the Parent-Child Relationship and Child Self-Esteem, *Family Relations*, 35(3), 403-410.
- Anderson M. ve Honore M. H. (1989). Parenting Attitudes and the Self-Esteem of Young Children, *the Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 150(4), 463-465.
- Arslan, H., Haluk M., Berna E. M., Ebru A. ve Ümit A. (2016). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Depresyon, Anksiyete ve Benlik Saygısı Puanlarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, *Medical Sciences*, 11(1), 1-13.
- Aslan-Yılmaz, H. (2016). Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Tanımlamalar, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 48, 79-89.
- Atalar, S. D. ve Atalay, A. A. (2018). Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme ve Ruh Sağlığı: Ana-Babanın ve Mizacın Rolü. Ed. Bildik, T., *Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Bozukluklar*. Ankara: Türkiye Klinikleri, 84-90.
- Atkinson, R.L., Richard C.A., Edward E.S., Darly J. B. ve Susan N.-H. (2010). *Psikolojiye Giriş*, Çev.Yavuz Alogan, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balat, G. U. ve Akman, B. (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Baldwin, S. A. ve John P. H. (2002). The Dynamics of Self-Esteem: A Growth-Curve Analysis, *Journal of Youth and Adolescence*, 31(2), 101-113.
- Balıkçoğlu, B. (2016). Benlik-İmajı Uyumunun Retoriği: Bana Ne Tükettiğini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 537-553.

- Balkıs, M. ve Duru, E. (2010). Akademik Erteleme Eğilimi, Akademik Başarı İlişkisinde Genel Ve Performans Benlik Saygısının Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 159-170.
- Bámaca, M. Y., Umaña-Taylor, A. J., Shin, N. ve Alfaro, E. C. (2005). Latino adolescents' perception of parenting behaviors and self-esteem: Examining the role of neighborhood risk. *Family Relations*, 54(5), 621-632.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I. ve Vohs, K. D. (2003). Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, Or Healthier Lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1-44.
- Baybek, H. ve Seher Y. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 14, 73-95.
- Baydemir, B., Yurdakul, H. Ö. ve Özer, K. (2018). İlköğretim II. Kademe Çocuklarda Fiziksel Aktivite Düzeyi, Kendini Fiziksel Tanımlama Ve Benlik Saygısı. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1049-1057.
- Beane, I.A. ve Lipka, R.P. (1984). *Self-Concept, Self-Esteem and the Curriculum*. Newton, Mass: Allyn and Bacon, Inc.
- Bhatti, B., David D., Seung-Ock K., and Harry S. (1989). The Association Between Child Maltreatment and Self-Esteem, *The Social Importance of Self Esteem*, Ed. Andrew M.Mecca, Neil J. Smelser and John Vasconcellos, (pp. 24-71), Berkeley: University of California Press.
- Boylu, A. A., Günay, G. ve Ersoy, A. F. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kirilganlikleri İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Third Sector Social Economic Review*, 53(3), 1177-1186.
- Branden, N. (1985). *Honoring the Self: Self esteem and Personal Transformation*, Los Angeles CA: Bantam Books.
- Bugay, A. ve Korkut-Owen, F. (2016). İletişim Becerilerinin Yordayıcıları: Bilgi Ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı, Benlik Saygısı, Dışa Dönüklük Ve Cinsiyet. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 542-554.
- Bun, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M. ve Mueller, R. A. (1988). Effects of Parental Authoritarianism and Authoritativeness on Self-Esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(2), 271-282.

- Buri, J. R. (1989). Self-Esteem and Appraisals Of Parental Behavior. *Journal of Adolescent Research*, 4(1), 33-49.
- Burn, R. (1982). *Self-Concept Development and Education*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Burns, M. (2003). Motivation, *Handbook of Research Methods in Experimental Psychology*, Ed. Stephen F. Davis, (pp.389-412), Malden: Blackwell Publishing Ltd.
- Bynum, M. K. ve Mark W. D. (1996). Children of Divorce and Its Effect on Their Self-Esteem, *Psychological Reports*, 79, 447-450.
- Cengil, M. (2009). Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi I. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15, 77-102.
- Chen, H., Mechanic, D. ve Hansell, S. (1998). A Longitudinal Study of Self-Awareness and Depressed Mood in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(6), 719-734.
- Chitra, P. ve Sukumaran, A. (2016). Perceived Impact of Parenting Style on Self-Esteem among Early Adolescents at Selected Schools, Ernakulam. *International Journal of Nursing Education*, 8(1), 185-190.
- Choi, E. ve Choi, I. (2016). The Associations between Body Dissatisfaction, Body Figure, Self-Esteem, and Depressed Mood in Adolescents in the United States and Korea: A Moderated Mediation Analysis. *Journal of Adolescence*, 53, 249-259.
- Çelik, S. (2011). *Öğretmen Tutumları İle İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişki*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çevik, G.B. ve Meral A. (2009). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 339-352.
- Çetin, C. N. (2008). İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Özsaygı ile İlişkisi. (*Unpublished Master's Thesis*), Ankara: Gazi Üniversitesi.

- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N., Özdemir, D., Demir, Ö. F. ve Sümer, H. (2006). Sivas İl Merkezinde Sosyoekonomik Düzeyi Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi. *Klinik Psikiyatri*, 9(3), 116-122.
- Çivitci, A. (2015). Sürekli Öfkenin Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı Ve Sosyal Destek: Sosyal Desteğin Aracı Ve Düzenleyici Rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 66-81.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Çuhadaroğlu, F. (1996). Adölesansta Psikolojik Gelişim Özellikleri, *Katkı Pediatri Dergisi*, 17(5), 273-288.
- Darrel, A. ve Tom P. (2016). Terror Management Theory: Exploring the Role of Death in Life, *Denying Death: An Interdisciplinary Approach to Terror Management Theory*, Ed. Lindsey A. Harvell and Gwendelyn S. Nisbett, (pp. 1-15), New York: Taylor & Francis.
- de Bruin, A. K., Woertman, L., Bakker, F. C. ve Oudejans, R. R. (2009). Weight-Related Sport Motives and Girls' Body Image, Weight Control Behaviors, and Self-Esteem. *Sex Roles*, 60(9-10), 628-641.
- DeHart, T., Pelham, B. W. ve Tennen, H. (2006). What Lies Beneath: Parenting Style And Implicit Self-Esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42(1), 1-17.
- Demir, V., Gürsoy, F. ve Ada, Ş. (2011). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(1), 597-614.
- Demirtaş, A.S. (2017). *Bilişsel-Yaşantısal Teori ve Terapi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Davies, J. ve Brember, I. (1999). Reading and Mathematics Attainments and Self-Esteem in Years 2 And 6-An Eight-Year Cross-Sectional Study. *Educational Studies*, 25(2), 145-157.
- Dewa, L. H., Carol A. I, and Jane L. I. (2015). Terror Management Theory: The Influence of Terrorism Salience on Anxiety and the Buffering of Cultural Worldview and Self-esteem, *Psychiatry, Psychology and Law*, 21(3), 370-384.

- Doğan, T. ve Eryılmaz, A. (2013). Benlik Saygısı Ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 107-117.
- Doğulu, C. ve Nuray S. U. (2015). Dehşet Yönetimi Kuramı Üzerine Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 18 (35), 33-47.
- Efiliti, E. ve Çıkılı, Y. (2017). Özel Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Mesleki Benlik Saygısının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 99-114.
- Ege, R. (2016). Din Hizmetlerinde Rehberlik, *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, Der. Recai Doğan ve Remziye Ege, (ss. 47-56), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Emler, N. (2001). *Self Esteem: The Costs And Causes Of Low Self Worth*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Epstein, S. (1979). The Ecological Study of Emotions in Humans. In K. Blankstein Ed. *Advances In The Study Of Communications And Affect*, (Pp. 47–83), New York: Plenum.
- Epstein, S. ve Beth M. (1995). Is the Self Motivated To Do More Than Enhance and/ or Verify Itself, *Efficacy, Agency, and Self-Esteem*, Ed. Michael H. Kernis, (pp. 9-30), New York: Springer Science+Business Media.
- Epstein, S. (2014). *Cognitive- Experiential Theory an Integrative Theory of Personality*, New York: Oxford University Press.
- Erbaş, M. K., Hüseyin Ü. ve Tuğba D. (2015). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *GEFAD / GUJGEF*, 35(2), 267-281.
- Erbil, N., Divan, Z., ve Önder, P. (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum Ve Davranışlarının Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 10(10), 7-16.
- Erdoğan, Y., Bayram, S. ve Deniz, L. (2007). Web Tabanlı Öğretim Tutum Ölçeği: Açıklayıcı Ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-14.
- Eriş, Y. ve F. Ebru İ. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 179-193.

- Eşer, H. (2005). *Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ervin, H. L. ve Sheldon S. (2006). Theorizing the Relationship between Self-Esteem and Identity, *Extending Self-Esteem Theory and Research Sociological and Psychological Currents*, Ed. Timothy J. Owens, Sheldon Stryker and Norman Goodman (pp. 29-55), New York: Cambridge University Press.
- Farrell, L. J. (2019). *Social Media Interaction: Effects on Self-esteem and Anxiety comparing Age, Gender and Socio-Economic Status*, (Master's Thesis), Dublin: Business School, School of Arts.
- Felson, R. B. ve Zielinski, M. A. (1989). Children's Self-Esteem and Parental Support. *Journal of Marriage and The Family*, 727-735.
- Ferguson, G.M. ve Phebe C. (2007). Self Esteem Among Jamaican Children: Exploring The Impact Of Skin Color And Rural/Urban Residence, *Journal Of Applied Development Psychology*, 28, 345-359.
- Fortes, L. S., Flávia M C., Fernanda D. C., Santiago T. P., Maria E. ve Caputo F. (2014). Does Self-Esteem Affect Body Dissatisfaction Levels In Female Adolescents? *Rev Paul Pediatr.*, 32(3), 236-240.
- Franklin, J., Denyer, G., Steinbeck, K. S., Caterson, I. D., & Hill, A. J. (2006). Obesity and Risk of Low Self-Esteem: A Statewide Survey of Australian Children. *Pediatrics*, 118(6), 2481-2487.
- Frisby, C.L., & Tucker, C.M. (1993). Black Children's Perceptions of Self: Implications for Educators. *The Educational Form*, 57, 146-156.
- French, S. A., Story, M., & Perry, C. L. (1995). Self-Esteem and Obesity in Children and Adolescents: A Literature Review. *Obesity Research*, 3(5), 479-490.
- Freud, S. (1960). *The Ego and Id*, Çev: Joan Riviere, New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Gacar, A. ve Nida Y. (2012). 13 - 17 Yaş Ergen Hentbolcuların Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 45-50.
- Guinta, L. D., Guido A., Maria G., Paula L. K., Antonio Z. ve Gian V. C. (2013). The Determinants of Scholastic Achievement: The Contribution of Personality

- Traits, Self-Esteem, and Academic Self-Efficacy, *Learning and Individual Differences*, 27,102-108.
- Grove, G. A. (1980). Parental Behavior and Self-Esteem in Children. *Psychological Reports*, 47(2), 499-502.
- Gruber, J.J. (1986). Physical Activity and Self-Esteem Development in Children: A Meta-Analysis. In: *Effects of Physical Activity on Children*, Eds. G.A. Stull and H.M. Eckert, (pp. 30-48), Champaign, IL: Human Kinetics.
- Guindon, M. H. (2010). *Self-Esteem across the Lifespan: Issues and Interventions*, New York: Taylor and Francis Group.
- Güçray, S. S. (1993). Çocuk Yuvasında Ve Ailesinin Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Öz-Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 58-66.
- Güloğlu, B. ve Aydın, G. (2001). Coopersmith Özsaygı Envanteri'nin Faktör Yapısı. *Eğitim ve Bilim*, 26(122), 66-71.
- Hamarta, E. ve Elif D. (2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 239-247.
- Harter, S. (1988). Developmental Processes in the Construction of the Self, *Integrative Processes and socialization: Early to Middle Childhood*, Ed. Thomas D. Yawkey ve James E. Johnson, (pp. 45-78), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Harter, S. (1993). Causes and Consequences of Low Self Esteem in Children and Adolescents, *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard*, Ed. Roy F. Baumeister, (pp. 87-116), New York: Plenum Press.
- Harter, S. (1999). *The Construction of Self*. New York: Guilford.
- Haspolat, N. K. ve Mücahit K. (2017). Sosyal Fobinin Yordayıcıları Olarak Beden İmajı ve Benlik Saygısı, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 139-152.
- Higgins, E. T. (1987). Self-Discrepancy: A Theory Relating Self and Affect. *Psychological Review*, 94(3), 319-340.
- Hill, T. D., Burdette, A. M., Jokinen-Gordon, H. M. ve Brailsford, J. M. (2013). Neighborhood Disorder, Social Support, and Self-Esteem: Evidence from a

- Sample of Low-Income Women Living In Three Cities. *City & Community*, 12(4), 380-395.
- Ho S. C., P. Donnan B. S. ve Aprille S. (1988). Psychosomatic Symptoms, Social Support and Self Worth Among The Elderly In Hong Kong, *Journal of Epidemiology and Community Health*, 42, 377-382.
- Hoffman, M. A., Ushpiz, V. ve Levy-Shiff, R. (1988). Social Support and Self-Esteem in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 17(4), 307-316.
- Horozcu, Ü. (2015). *Din Psikolojisi Ders Kitabı*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Ignatius, E. ve Kokkonen, M. (2005). How The Big Five Personality Traits Explain Trust And Self-Esteem. *Psykologia*, 40(2), 133-144.
- James, W. (1931). *The Principles of Psychology*, New York: Henry Holt and Company.
- Kahriman, İ. (2005). “Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” *Cumhuriyet Üniversitesi H.Y.O. Dergisi*, 9 (1): 24-32.
- Kapıkıran, Ş., Yaşar, M. ve Kapıkıran, N. A. (2016). Benlik Saygısı Ve Okul Tükenmişliği Arasındaki İlişkide Öz Düzenlemenin Doğrudan Ve Dolaylı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 51-64.
- Karaaslan, A. (1993). Benlik Saygısı: Genel Bir Gözden Geçirme, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 9(1), 71-74.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D. ve Uçan, Ö. (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 29-42.
- Kararımak, Ö. ve Çetinkaya, R. S. (2011). Benlik Saygısının Ve Denetim Odağının Psikolojik Sağlamlık Üzerine Etkisi: Duyguların Aracı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30-43.
- Karakaya, Ş. (2018). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısı Ve Sosyal Sorun Çözme Becerilerine Etkisi: Denizli Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N., (2015), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (28. Baskı), Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

- Karataş, Z. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Empatik Becerileri Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 97-114.
- Kaur, H. ve Navjit K. (2018). Relationship Between Fear of Success and Self -Esteem: A Study on Middle Management, *Indian Journal of Health and Well-being*, 9(2), 252-256.
- Kaya, F. ve Üzeyir O. (2015). Benlik Saygısı, Zekâ Ve Akademik Başarı İlişkisi, *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 951-965.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kayadibi, Y. (2015). *Parçalanmış Ailelerdeki Çocukların Anne Kabul Red Algılama Düzeylerinin Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kızılgeçit, M. (2017). *Din Psikolojisinin 100'ü*, Ankara: Mak. Grup Medya Pro. Rek. Yay. A.Ş.
- Kitano, H. H.L. (1989). Alcohol and Drug Use and Self Esteem: Asociocultural perspective, *The Social Importance of Self Esteem*, Ed. Andrew M.Mecca, Neil J. Smelser ve John Vasconcellos, (pp. 294-326), Berkeley : University of California Press.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin Örnekleme İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, A. ve Ali A. (2016). *Din Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri Boşanmış Ergenlerin Yılmazlık, Benlik Saygısı, Başa Çıkma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yılmazlığın Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kutlu, M. ve Soğukpınar, B. U. E. (2015). Rehber Öğretmenlerin Benlik Saygısı ile Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi/Examination of Self Esteem and Professional Self Esteem Levels of Guidance Teachers in Terms of Some Variables. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 84-101.

- Küçük, D. P. (2010). Müzik Öğretmeni Adaylarının Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı Ve Çalgı Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 37-50.
- Lam, B. (2012). Development of the Self in Chinese Learners, *Psychology of Self- Concept*, Ed. Kamel Gana, (pp. 129-161), New York: Nova Science Publisher, Inc.
- Lau Y. K. (2010). The Impact of Fathers' Work and Family Conflicts on Children's Self-Esteem: The Hong Kong Case Social Indicators Research, *Quality of Life of Chinese People in a Changing World*, 95(3), 363-376.
- Leary, M. R. (2004). The Function of Self-Esteem in Terror Management Theory and Sociometer Theory: Comment on Pyszczynski et al. (2004), *Psychological Bulletin*, 130(3), 478-482.
- Lian, T. C. (2008). Family Functioning, Perceived Social Support, Academic Performance and Self-Esteem, *Pertanika J. Soc. Sci. & Humanities*, 16(2), 285-299.
- MăgăŃ, A. C. (2016). The Relationship Between Mother's Perceived Parenting Style And Adolescent's Emotional Intelligence And Self-Esteem. *EducaŃia Plus*, 16(2), 58-63.
- Maximova, K., Khan, M. K., Austin, S. B., Kirk, S. F., & Veugelers, P. J. (2015). The Role of Underestimating Body Size For Self-Esteem And Self-Efficacy Among Grade Five Children In Canada. *Annals of Epidemiology*, 25(10), 753-759.
- Mead, G.H. (1962). *Mind, Self, And Society From The Standpoint Of A Social Behaviorist*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Mirza, N. M. ve Yanovski, J. A. (2005). Body Dissatisfaction, Self-Esteem, and Overweight among Inner-City Hispanic Children and Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 36(3), 267-16.
- Moksnes, U. K., Moljord, I. E., Espnes, G. A. ve Byrne, D. G. (2010). The Association Between Stress And Emotional States In Adolescents: The Role Of Gender And Self-Esteem. *Personality and Individual Differences*, 49(5), 430-435.
- Moksnes, U. K. ve Reidunsdatter, R. J. (2019). Self-Esteem and Mental Health in Adolescents–Level and Stability During A School Year. *Norsk Epidemiologi*, 28(1-2), 59-67.

- Mogonea, F. R. ve Mogonea, F. (2014). The Role of the Family in Building Adolescents' Self-Esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 127, 189-193.
- Morganett R.S. (2005). *Yaşam Becerileri Ergenler İçin Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları*, Çeviren: Sonay Güçrayvd, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Mruk, C. J. (2006). *Self-Esteem Research, Theory, and Practice: Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*, New York: Springer Publishing Company, Inc.
- Naderi, H., Abdullah, R., Aizan, H. T., Sharir, J. ve Kumar, V. (2009). Self-Esteem, Gender and Academic Achievement of Undergraduate Students. *American Journal of Scientific Research*, 3(1), 26-37.
- Negovan, V., Sterian, M. ve Martin, O. P. (2015). Interparental Relationships and Preparatory Class Children's Self-Esteem and Self-Efficacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187, 637-641.
- O'Kane Grissom, M. ve Borkowski, J. G. (2002). Self-Efficacy In Adolescents Who Have Siblings With Or Without Disabilities. *American Journal On Mental Retardation*, 107(2), 79-90.
- Oktan, V. ve Şahin, M. (2010). Examination of The Relationship Between The Body Image And Self-Esteem Of Female Adolescents. *Journal of Human Sciences*, 7(2), 543-556.
- Otacıoğlu, S. (2017). Profesyonel Müzik Ağıtımı Alan Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeylerinin İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 187-196.
- Ottekin, N. (2009). *Ailelerinden Ayır Olarak Öğrenim Görmekte Olan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi* (Doctoral Dissertation), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler, *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Peker, H. (2014). *Namaz Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Peker, H. (2016). *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Primavera, L. H., Simon, W. E., & Primavera, A. M. (1974). The Relationship Between Self-Esteem And Academic Achievement: An Investigation Of Sex Differences. *Psychology in The Schools*, 11(2), 213-216.

- Rentzsch, K., Wenzler, M. P., & Schütz, A. (2016). The Structure of Multidimensional Self-Esteem Across Age And Gender. *Personality and Individual Differences*, 88, 139-147.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and The Adolescent Self Image*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*, New York: Basic Books.
- Pyszczynski, T., Jeff G. ve Sheldon S. (1999). A Dual-Process Model of Defense Against Conscious and Unconscious Death-Related Thoughts An Extension of Terror Management Theory, *Psychological Review*, 106 (4), 835-845.
- Santrock, J. W. (2012). *Adolescence*. (14th Ed.). Boston, MA: McGraw-Hill.
- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sasat, S., Burnard, P., Edwards, D., Naiyapatana, W., Hebden, U., Boonrod, W. ve Wongmak, W. (2002). Self-Esteem and Student Nurses: A Cross-Cultural Study Of Nursing Students In Thailand And The UK. *Nursing & Health Sciences*, 4 (1-2), 9-14.
- Saygılı, G., Kesecioğlu, T. İ. Ve Kırıktaş, H. (2015). Eğitim Düzeyinin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 210-217.
- Seçer, İ., Halmatov, S., Veyis, F. ve Ateş, B. (2013). Okul Tükenmişlik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması. *Turkish Journal Of Education*, 2(2), 16-27.
- Serinkan, C., Cennet A., Keziban K. ve Derya A. (2014). Determination of Students Self-Esteem Levels at Pamukkale University, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 4155 – 4158.
- Schneiderman, L., Walter M. Furman ve Joseph Weber. (1989). Self Esteem and Chronic Welfare Dependancy, *The Social Importance of Self Esteem*, Ed. Andrew M. Mecca, Neil J. Smelser and John Vasconcellos, (pp. 200- 247), Berkeley: University of California Press.

- Siegel, J. M., Yancey, A. K., Aneshensel, C. S. ve Schuler, R. (1999). Body Image, Perceived Pubertal Timing, And Adolescent Mental Health. *Journal Of Adolescent Health*, 25(2), 155-165.
- Simpson, J. A., Garth J. O. Fletcher ve Lorne C. (2001). The Structure and Function of Ideal Standards in Close Relationship, *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes*, Ed. Garth J., O. Fletcher and Margaret S. Clark, (pp. 86-106), Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Smelser, N. J. (1989). Self Esteem and Social Problems: An Introduction, *The Social Importance of Self Esteem*, Ed. Andrew M.Mecca, Neil J. Smelser and John Vasconcellos, (pp. 1 -23), Berkeley : University of California Press.
- Smith, A.J. (2010). Body Image, Eating Disorders, and Self-Esteem Problems During Adolescence, *Self- Esteem Across the Life Span*, Ed. Mary H. Guindon, (pp.125-142), New York: Taylor and Francis Group, LLC.
- Solomon, S., Jeff G. ve Tom P. (1991). A Terror Management Theory of Social Behavior: The Psychological Functions of Self Esteem and Cultural Worldviews, *Advances In Experimental Social Psychology*, (24), 93-159.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Şahin, A. (2005). Ergenlerde Dindarlık-Benlik Saygısı İlişkisi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(19), 187-198.
- Tanyeri, T., Dursun, Ö. Ö. ve Cuhadar, C. (2014). Bilişim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35), 131-142.
- Tesser, A. (2001). Self Esteem, *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intraindividual Processes*, Ed. Abraham Tesser and Norbert Schwarz, (pp. 479-498), Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.
- Tiggemann, M. (2005). Body Dissatisfaction and Adolescent Self-Esteem: Prospective Findings. *Body Image*, 2(2), 129-135.
- Tokur, B. (2016). İçsel Dini Motivasyon ve Özsaygı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, 20(66), 159-175.
- Torucu, Koçak, B. (1990). *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin*

- Araştırılıp, Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tözün, M., Melih Kaan S. ve Asya Banu B. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Buna Etkili Faktörler: Türkiye'nin Batısından Bir Kesitsel Çalışma, *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*.
- Tremblay, M. S., Inman, J. W. ve Willms, J. D. (2000). The Relationship Between Physical Activity, Self-Esteem, And Academic Achievement In 12-Year-Old Children. *Pediatric Exercise Science*, 12(3), 312-323.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R. ve Caspi, A. (2006). Low Self-Esteem During Adolescence Predicts Poor Health, Criminal Behavior, And Limited Economic Prospects During Adulthood. *Developmental Psychology*, 42(2), 381-390.
- Tunç, A. ve Tezer, E. (2016). Çocuk Yetiştirme Stilleri Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.
- Tuttle, D. W. ve Naomi R. T. (2004). *Self-Esteem and Adjusting with Blindness*, Illinois: Charles C Thomas Publisher, Ltd.
- Türker, A., Er, Y., Eroğlu, S. Y., Şentürk, A. ve Durmaz, M. (2018). Spor Yapan Bireylerin Sosyal Görünüş Kaygısı Ve Benlik Saygısının İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 8-15.
- ul Haq, M. A. (2016). Association Between Socio-Demographic Background And Self-Esteem Of University Students. *Psychiatric Quarterly*, 87(4), 755-762.
- Ümmet, D. (2015). Self Esteem Among College Students: A Study Of Satisfaction Of Basic Psychological Needs And Some Variables, *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 174, 1623-1629.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vasile, C. (2015). Is the Body Image So Important? Physical Identity in Relation to Gender and Self Esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 203, 443-447.

- Wichstrøm, L. ve von Soest, T. (2016). Reciprocal Relations Between Body Satisfaction And Self-Esteem: A Large 13-Year Prospective Study Of Adolescents. *Journal Of Adolescence*, 47, 16-27.
- Wu, X., Kirk, S. F., Ohinmaa, A. ve Veugelers, P. (2016). Health Behaviours, Body Weight and Self-Esteem among Grade Five Students in Canada. *Springerplus*, 5(1), 1099-1110.
- Yazgan-İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2015). *Gelişim psikolojisi*. Pegem Akademi, Ankara.
- Yetzer, A. M., Tom P. and Jeff G. (2018). A Stairway to Heaven A Terror Management Theory Perspective on Morality, *Atlas of Moral Psychology*, Ed. Kurt Gray ve Jesse Graham, (pp. 241-251), New York: Guilford Publications.
- Yıldırım, Y., Kırımoğlu, H. ve Temiz, A. (2010). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi (Hatay İl Örneği), *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, 12(1), 29-35.
- Yılmaz, S. (2000). *Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, S. ve Ekinci, M. (2001). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 4-14.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüksekkaya, S. (1995). *Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Zakeri, H. ve Maryam K. (2011). Parenting Styles and Self-esteem, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29, 758 – 761.

Žukauskienė, R., Malinauskienė, O. ve Erentaitė, R. (2011). Effects Of Parenting Styles And Emotional Intelligence On Self-Efficacy And Self-Esteem In Late Adolescence: Gender Differences. *Psychology*, 44(44), 22-41.

Zeigler-Hill, V. (2013). The Importance of Self Esteem, *Self-Esteem*, Ed. Virgil Zeigler Hill, (pp. 1-20), New York: Psychology Press.

EKLER

EK- 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1)Cinsiyetiniz

A)kız B)erkek

2)Yaşınız : .....

3)Kaç kardeşiniz var? .....

4)Doğum sırasına göre kaçınıcı çocuksunuz?

A)ilk B) ikinci C)üçüncü

D)dördüncü

Şıklarda yoksa belirtiniz : .....

5)Annenizin öğrenim durumu nedir?

A)Okuma yazma bilmiyor

B)ilkokul mezunu

C)ortaokul veya lise mezunu

D)Yüksekokul mezunu(üniversite)

6)Anneniz çalışıyor mu?

A)Evet B)Hayır

7) Annenizin mesleği nedir?

A)Ev hanımı B) Memur C) İşçi

D) Esnaf E)Emekli

8) Babanızın öğrenim durumu nedir?

A)Okuma yazma bilmiyor

B)ilkokul mezunu

C)ortaokul veya lise mezunu

D)Yüksekokul mezunu(üniversite)

9)Babanız çalışıyor mu?

A) Evet B)Hayır

10)Babanızın mesleği nedir?

A) Memur B) İşçi C)Esnaf

D) Emekli E) Çiftçi

11) Kendinizi ekonomik durum olarak hangisi seviyede hissedersiniz?

- A) Düşük B) Orta C) Üst

12) Fiziksel özelliklerinizi nasıl buluyorsunuz?

- A) Kendimi güzel veya yakışıklı buluyorum.
B) Kendimi güzel veya yakışıklı bulmuyorum.
C) Kendimi ne çirkin ne de güzel veya yakışıklı buluyorum.
D) Bu konuda hiç düşünmedim.

13) Bu döneme kadar olan aritmetik not ortalamanız hangi puan aralığındadır?

- A) 85 - 100 B) 70- 84.99 C) 60 - 69.99
D) 50 -59.99 E) 0- 49.99

14) Sürekli ilaç kullanmanızı gerektiren sağlık sorununuz var mı?

- A) Var B) Yok

Varsa belirtiniz: .....

15) Ebeveynlerinizin durumu nedir?

- A) Her ikisi de yaşıyor
B) Anne ya da baba vefat etti
C) Anne baba ayrı

Farklı bir durum varsa belirtiniz: .....

16) Babanızın size karşı tutumu nasıldır?

- A) Demokrat B) İlgisiz
C) Otoriter D) Koruyucu

17) Annenizin size karşı tutumu nasıldır?

- A) Demokrat B) İlgisiz
C) Otoriter D) Koruyucu

18) Aileniz nerede yaşamaktadır?

- A) Köy-Kasaba B) İlçe C) İl

EK-2 RBS ÖLÇEĞİ

RBS ÖLÇEĞİ Aşağıdaki maddeler, kendiniz hakkında ne düşünüp nasıl hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi karşılardaki bölmelerden uygun olanını işaretleyerek belirtiniz.	1. Hiç katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Tamamen Katılıyorum
1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.					
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.					
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.					
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim.					
5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.					
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.					
7. Genel olarak kendimden memnunum.					
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilme isterdim.					
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.					
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.					

